

YRITYSTEN RIKOSTURVALLISUUS 2008
RISKIT JA NIIDEN HALLINTA

Julkaistavissa 24.4.2008 klo 9.30

KESKUSKAUPPAKAMARI JA HELSINGIN SEUDUN KAUPPAKAMARI

YRITYSTEN RIKOSTURVALLISUUS 2008:
Riskit ja niiden hallinta

Huhtikuu 2008

Keskuskauppakamari, Aleksanterinkatu 17, PL 1000, 00101 Helsinki
puh. (09) 696 969, faksi (09) 650 303
www.chamber.fi

ISBN 978-952-5620-27-6

SAATTEEKSI

Keskuskauppakamari ja Helsingin seudun kauppakamari kartoittavat yritysturvallisuuden tilaa oheisella selvityksellä yritysten rikosturvallisuuden riskeistä ja niiden hallinnasta. Selvityksen tavoitteena on tukea yritysten omaehtoista turvallisuustyötä. Suojautuminen rikoksilta ja väärinkäytöksiltä ja niihin varautuminen on yhä tärkeämpää suomalaisille yrityksille ja niiden henkilökunnalle. Rikosturvallisuus on yritysturvallisuuden olennainen osa.

Elinkeinoelämän ja viranomaisten yhteistyöllä parannetaan yritysten omia mahdollisuuksia ennalta estää ja torjua rikoksia ja väärinkäytöksiä. Keskuskauppakamari on elinkeinoelämän ja viranomaisten yritysturvallisuusstrategiaa toteuttavan kansallisen yhteistyöryhmän puheenjohtaja syksyyn 2008 asti. Elinkeinoelämä ja viranomaiset saavat selvityksestä päätöksenteon ja yrityspalvelujen tueksi tietoa yritysten kokemista uhkista.

Tutkimus on toinen valtakunnallinen yritysturvallisuustutkimus. Edellinen tehtiin kolme vuotta sitten. Vuoden 2008 selvitys perustuu 1286 suomalaisjohtajan antamiin tietoihin yritykseen kohdistuneista rikos- ja väärinkäytösuuhkista sekä suojautumis- ja varautumiskeinoista. Yrityskyselyt kattoivat viisi läänistä ja Ahvenanmaan maakunnan. Kaikki vastaajat olivat kauppakamarien jäsenyrityksiä. Edelliseen vuonna 2005 tehtyyn yrityskyselyyn vastasi lähes viisisataa yritysjohtajaa.

Kiitämme yrityksiä, jotka ovat myötävaikuttaneet selvityksen valmistumiseen luovuttamalla yrityskohtaista turvallisuustietoa selvityksen käyttöön.

Helsingissä 24.4.2008

Kari Jalas
toimitusjohtaja
Keskuskauppakamari

Heikki Perälä
toimitusjohtaja
Helsingin seudun kauppakamari

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
	1.1 Tutkimuksen toteuttaminen ja vastaajien taustatiedot.....	4
2	YRITYSRIKOSTEN MÄÄRÄN KEHITYS	6
	2.1 Yritysrikosten määrän kehitys.....	6
	2.2 Henkilöstöön, tietoihin ja omaisuuteen kohdistuvien riskien kehitys	8
3	IHMISET YRITYSRIKOSTEN UHREINA JA TEKIJÖINÄ.....	10
	3.1 Työntekijään tai asiakkaaseen kohdistuvat rikosriskit.....	10
	3.2 Ihmisiin kohdistuvien riskien vähentäminen	13
	3.3 Työntekijän, asiakkaan tai yhteistyökumppanin tekemät yritysrikokset ja väärinkäytökset	17
	3.4 Rikosten ja väärinkäytösten torjuminen.....	18
4	TIETOOON KOHDISTUVAT RIKOKSET JA VÄÄRINKÄYTÖKSET.....	22
	4.1 Tietoon kohdistuneet toteutuneet riskit ja uhkat	22
	4.2 Riskienhallintakeinot: Miten yritykset varautuvat tiedon väärinkäyttöihin?	27
5	OMAISUUTEEN KOHDISTUVAT RIKOKSET JA VÄÄRINKÄYTÖKSET	31
	5.1 Yrityksen hallussa oleva asiakkaan omaisuus, tieto ja suojaustarpeet.....	32
	5.2 Toteutuneet omaisuusriskit ja uhkat	34
	5.3 Tuotanto- ja toimitilojen suojaus	38
	5.4 Irtaimen omaisuuden suojaus	42
6	TOIMINTAAN KOHDISTUVAT RIKOKSET JA VÄÄRINKÄYTÖKSET.....	45
	6.1 Toteutuneet riskit ja uhkat.....	45
	6.2 Riskienhallintakeinot: Miten yritys on varautunut toimintaan kohdistuviin rikosriskeihin?.....	50
7	TURVALLISUUSJOHTAMINEN.....	53
8	JATKUVUUSSUUNNITTELU	57
9	TURVALLISUUDEN PARANTAMINEN	61
	9.1 Painopisteet turvallisuuden kehittämisessä	61
	9.2 Rikosriskeihin liittyvä tiedonsaanti.....	62
10	TARKISTUSLISTAT RISKIENHALLINNAN TUKENA	65
11	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	68
	LÄHTEITÄ JA LISÄTIETOA	70

1 JOHDANTO

Yritysten rikosturvallisuus 2008 -selvitys käsittelee suomalaisten yritysten rikosturvallisuutta ja yrityksiin kohdistuvien rikosten ja väärinkäytösten torjuntaa. Selvitys perustuu 1286 suomalaisen yrityksen vastauksiin.

Selvityksen tavoitteena on tukea yritysten omaa riskienhallintatyötä. Tutkimustuloksista yritykset saavat kokonaiskuvan esimerkiksi tiettyä toimialaa uhkaavista riskeistä ja muiden yritysten käyttämistä riskienhallintakeinoista. Elinkeinoelämä ja viranomaiset saavat myös päätöksenteon ja yrityspalvelujen tueksi lisää tietoa yritysten kokemista uhkista, mikä auttaa käytettävien resurssien kohdentamisessa.

Selvitys käsittelee riskienhallintaa laajasti. Riskienhallinta suojaa yrityksen henkilöitä, omaisuutta, tietoa ja toimintaa sisäisiltä ja ulkoisilta uhkilta. Riskienhallinnan tueksi selvitys on jaettu lukuihin yrityksen suojattavien kohteiden (ihmiset, tieto, omaisuus ja yrityksen toiminta) perusteella. Jokaisessa luvussa on käsitelty sekä toteutuneita rikoksia ja väärinkäytöksiä että riskejä alentavia toimenpiteitä. Yrityksen vapaamuotoiset vastaukset ovat merkitty kursivilla. Lukujen loppuun on koottu tarkistuslistoiksi riskienhallintaan liittyviä keskeisiä asioita.

Selvityksessä on lisäksi tarkasteltu vastaajayritysten turvallisuusjohtamista ja turvallisuuskulttuuria sekä tiedonsaantia rikosilmiöistä. Vastaajayritykset ovat arvioineet rikosten määrän kehityssuuntaa sekä yrityksen turvallisuustyön lähivuosien kehittämiskohteita. Selvityksessä käsitellään myös yrityksen jatkuvuussuunnittelua.

1.1 Tutkimuksen toteuttaminen ja vastaajien taustatiedot

Taloustutkimus toteutti kyselyn Keskuskauppakamarin ja Helsingin seudun kauppakamarin toimeksiannosta. Yritykset vastasivat kyselyyn keväällä 2008. Tutkimustulokset on esitetty taulukkoina ja kuvioina, joista yksittäisen vastaajan mielipide ei käy ilmi.

Yritysten rikosturvallisuusselvitys 2008 on jatkoa kolme vuotta aiemmin tehdylle valtakunnalliselle Yritysten rikosturvallisuus 2005 -selvitykselle. Selvitykset kattavat maanlaajuisesti kaikki toimialat ja yrityskokoluokat. Vuoden 2008 selvitys on toteutettu pääosin vertailukelpoisena, jotta havaitaan mahdolliset muutokset yritysten turvallisuustilanteessa tai riskienhallinnan tasossa.

Selvityksen ovat laatineet asiamies Kaisa Saario Keskuskauppakamarista ja projektipäällikkö Panu Vesterinen Helsingin seudun kauppakamarista. Selvitys on osa kauppakamarijärjestön yritysturvallisuustoimintaa.

Kyselyyn vastanneista 1286 yrityksestä 53 prosenttia edustaa palveluita ja liikennettä, 23 prosenttia teollisuutta ja energiaa ja 16 prosenttia kauppaa. Rakennusalan yrityksiä on vastaajista seitsemän prosenttia.

Vastaajaryhmien muodostaminen noudattaa läänijakoa. Suurin osa vastaajista on Etelä-Suomesta (61 %) ja Länsi-Suomesta (20 %). Itä-Suomen läänistä on yhdeksän prosenttia vastaajista, Oulun läänistä viisi prosenttia ja Lapin läänistä kolme prosenttia. Tutkimuksessa on mukana myös Ahvenanmaan maakunta. Ahvenanmaa ei ollut mukana edellisessä yrityskyselyssä. Ahvenanmaan maakunnasta on kolme prosenttia vastaajista. Kaikilla vastaajilla oli mahdollisuus vastata suomeksi tai ruotsiksi.

Suurin osa (79 %) vastanneista yrityksistä on henkilömäärältään pieniä yrityksiä, jotka työllistävät alle 50 henkilöä. Keskisuuria yrityksiä, joiden palveluksessa on 50 - 250 työntekijää on vastaajista 14 prosenttia ja suuria, yli 250 henkilöä työllistäviä yrityksiä on vastaajista viisi prosenttia.

Vuoden 2008 selvityksen vastauspohjaa on laajennettu myös alle viiden henkilön yrityksiin, joita on vastaajista neljännes (24 %). Vuoden 2005 ja 2008 tuloksia vertaileviin kaavioihin on otettu mukaan kaikki yli viiden henkilön yritykset, jotta tulokset ovat vertailukelpoisia. Kaikissa muissa kaavioissa mukana ovat kaikki 1286 vastaajayritystä.

Selvityksen vastaajat olivat kauppakamarien jäsenyritysten toimitusjohtajia (74 %), talous- tai hallintojohtajia (11 %), turvallisuuspäälliköitä (2 %), hallituksen puheenjohtajia (1 %), muita johtajia (5 %), omistajia (3 %) tai toimihenkilöitä (3 %). Selvitys on tehty yhteistyössä Suomen kauppakamarien kanssa.

Selvityksessä käytetään nettoprosenttiosuutta. Luku ilmaisee, kuinka suuri osa vastaajista on ilmoittanut, että ainakin yksi mainituista turvallisuusriskeistä on toteutunut. Riskien hallintaa kuvaavissa kaavioissa osuus ilmaisee vastaavasti sen, kuinka monella vastaajalla on käytössä ainakin yksi esitellyistä riskienhallintakeinoista.

2 YRITYSRIKOSTEN MÄÄRÄN KEHITYS

2.1 Yritysrikosten määrän kehitys

”Henkilökunnan kohtaamista uhkailutilanteista ei yleensä tehdä rikosilmoituksia, koska ne ovat asianomistajarikoksia. Lainsäädäntöä tulisi tältä osin muuttaa niin, että yritys voisi vaatia rangaistusta ja ajaa asiaa oikeudessa luonnollisen henkilön puolesta.”

Suomessa ei ole käytettävissä luotettavaa tietoa yrityksiin kohdistuvan rikollisuuden kokonaismäärästä. Yrityksiin kohdistuvia rikoksia ja väärinkäytöksiä ei omaisuusrikoksia lukuun ottamatta erikseen tilastoida. Omaisuusrikoksistakin esimerkiksi myymälävarkaudet voivat jäädä tilastoimattomaksi piilorikollisuudeksi, koska osa vähäisemmistä teoista jää ilmoittamatta. Suuri osa yrityksiin kohdistuvista rikoksista jää siksi piilorikollisuudeksi. Yrityskyselyt tuovat esiin piilorikollisuutta ja poliisin rikollisuustietoihin nähden vertailukelpoista tilastoaineistoa. Tehokas rikollisuuden vähentäminen ja rikoshyödyn takaisinsaaminen edellyttäisivät kuitenkin rikoksien ilmoittamista viranomaisille.

Keskuskauppakamarin ja Helsingin seudun kauppakamarin yritysturvallisuuskyselyyn vastanneet 1286 yritystä arvioivat yrityksiin kohdistuvien rikosriskien kehitystä vuosina 2005 - 2008 asteikolla:

1. lisääntyneet paljon
2. lisääntyneet jonkin verran
3. pysyneet ennallaan
4. vähentyneet jonkin verran
5. vähentyneet paljon

Kaaviossa käytetty saldoluku on rikosten lisääntymistä kokeneiden yritysten osuuden ja vähentymistä ilmoittaneiden yritysten osuuden erotus. Jos saldoluku on nolla, on lisääntymistä ja vähentymistä kokeneita yrityksiä yhtä paljon. Positiivinen luku ilmaisee lisääntymistä kokeneiden yritysten määrällistä ylivoimaa vähentymistä kokeneiden yritysten määrään nähden. Keskimääräistä suurempi saldoluku tarkoittaa sitä, että yritysluokan tai toimialan yritykset ilmoittivat muita vastaajia useammin yritysrikosten kasvusta.

Yrityksistä neljännes (24 %) arvioi, että rikosten määrä on kasvanut viimeisen kolmen vuoden aikana ja tästä kaksi prosenttia arvioi, että rikosten määrä on lisääntynyt paljon. Edellisessä, vuoden 2005 yrityskyselyssä kolmannes (34 %) arvioi rikosten määrän kasvaneen. Pienissä ja keskisuurissa yrityksissä osuus jäi keskimääräiselle tasolle (21 - 22 %). Keskisuurissa yrityksissä saldoluku (+16) jäi kuitenkin hieman pieniä yrityksiä alhaisemmaksi (+19).

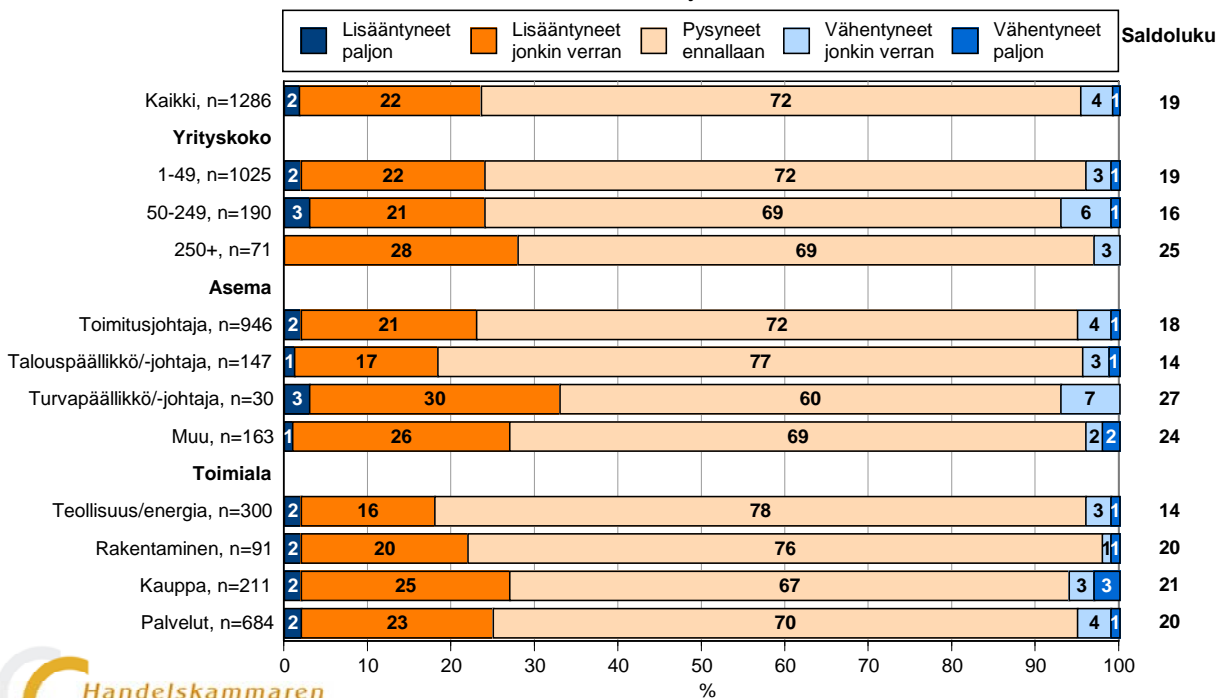
Suurista yrityksistä 28 prosenttia ilmoitti, että yrityksiin kohdistuvat rikokset ja väärinkäytökset ovat lisääntyneet vuosina 2005 - 2008. Edelliseen mittauskertaan verrattuna osuus on kuitenkin laskenut suurten yritysten kohdalla 40 prosentista 28 prosenttiin. Edelleen suuret yritykset kokevat joutuvansa keskimääräistä useammin rikosten ja väärinkäytösten kohteeksi. Kaikkien vastanneiden yritysten keskimääräinen saldoluku oli +19, kun taas suurilla se oli +25.

Valtaosa (72 %) yrityksistä arvioi kuitenkin, että tilanne ei ole huonontunut, vaan rikosten määrä on pysynyt ennallaan. Kuitenkin vain viisi prosenttia yrityksistä vastasi, että rikosten määrä on vähentynyt viimeisen kolmen vuoden aikana.

Yritysrikosten määrän kehitys

Yritykseen kohdistuvat rikosriskit ja väärinkäytökset ovat viimeisen kolmen vuoden aikana...

n=kaikki vastaajat

Taloustutkimus Oy

Lähde: Yritysten rikosturvallisuus 2008.

Keskuskauppakamari ja Helsingin seudun kauppakamari.

Yritysten turvallisuusjohtajat arvioivat toimitusjohtajia useammin, että yritykseen kohdistuvat rikokset ovat olleet kasvussa vuosina 2005 - 2008. Turvallisuusjohtajista 33 prosenttia arvioi rikosten määrän kasvaneen, kun taas toimitusjohtajien kohdalla osuus oli alhaisempi, 23 prosenttia ja talousjohtajien kohdalla alhaisin, 18 prosenttia.

Kaikista toimialoista kaupan alalla oli eniten vastaajia, jotka arvioivat, että rikosten määrä on kasvanut viimeisen kolmen vuoden aikana. Edelliseen mittauskertaan verrattuna osuus on kuitenkin vähentynyt 40 prosentista 27 prosenttiin. Vuonna 2008 seitsemän kymmenestä (67 %) toimialan yrityksistä arvioi tilanteen pysyneen samalla tasolla kolmena viime vuotena.

Kaupan ja palvelualojen yrityksistä yli neljännes (25 - 27 %), rakennusalan yrityksistä viidennes (22 %) ja teollisuusyrityksistä lähes viidennes (18 %) ilmoitti, että rikosten määrä on lisääntynyt viimeisen kolmen vuoden aikana. Teollisuusalan saldoluku, +14 kuvaa myönteisempää kehitystä kuin muiden toimialojen (+20 -21) saldoluvut.

Teollisuusalalla oli eniten yrityksiä, jotka arvioivat yrityksiin kohdistuvan rikostilanteen pysyneen ennallaan kolmena viime vuotena. Myös rakennusalan yrityksistä valtaosa (76 %) arvioi yrityksiin kohdistuvan rikollisuuden määrän pysyneen samalla tasolla.

Kaupan alan yrityksistä kuusi prosenttia, palvelualan yrityksistä viisi prosenttia ja teollisuusyrityksistä neljä prosenttia havaitsi rikoksien määrässä laskua. Rakennusalan yrityksistä vain kaksi prosenttia näki kehityksen myönteisenä.

Alueellisesti rikosten katsottiin lisääntyneen eniten Lapissa (42 %) ja vähiten Itä-Suomessa (16 %).

2.2 Henkilöstöön, tietoihin ja omaisuuteen kohdistuvien riskien kehitys

Selvitykseen vastanneet yritykset arvioivat yritysten rikosriskien yleisen kehityksen lisäksi myös henkilöihin, tietoon ja omaisuuteen kohdistuvien riskien ja väärinkäytösten kehitystä vuosina 2005 - 2008.

Yrityksen henkilöstöön kohdistuvien turvallisuusriskien kehitys 2005 - 2008

Viidennes yrityksistä (20 %) arvioi, että henkilöstöön kohdistuvat turvallisuusriskit ovat lisääntyneet viimeisen kolmen vuoden aikana. Pienissä yrityksissä osuus oli keskimääräistä vähäisempi (17 %) ja keskisuurissa (23 %) hieman keskimääräistä suurempi. Suuret yritykset kokivat selvästi eniten kasvua henkilöstöön kohdistuvissa turvallisuusriskeissä. Suurista yrityksistä henkilöstöön kohdistuvien turvallisuusriskien lisääntymisestä ilmoitti 43 prosenttia ja vain yksi prosenttia arvioi uhkien vähentyneen. Suurten yritysten saldoluku oli selvästi korkeampi kuin pienissä ja keskisuurissa yrityksissä.

Henkilöstöön kohdistuvat turvallisuusriskit - Saldoluvut yritysluokissa:

Kaikki yritykset	Pienet yritykset	Keskisuuret yritykset	Suuret yritykset
+14	+12	+17	+42

Keskimääräistä suuremmat saldoluvut kertovat kuitenkin henkilöstöön kohdistuvien riskien koetusta kasvusta. Kaikista yrityksistä erityisesti Oulun ja Lapin läänien yritykset kokevat henkilöriskien kasvaneen viime vuosina.

Henkilöstöön kohdistuvat turvallisuusriskit - saldoluvut alueittain:

Etelä-Suomen lääni	Länsi-Suomen lääni	Itä-Suomen lääni	Oulun lääni	Lapin lääni	Ahvenanmaan maakunta
+15	+11	+9	+27	+26	+18

Tietoon kohdistuvien turvallisuusriskien kehitys 2005 – 2008

Yrityksistä kolmannes (39 %) arvioi, että yrityksen tietoon kohdistuvat riskit ovat lisääntyneet viimeisen kolmen vuoden aikana. Yli puolet (55 %) vastanneista yrityksistä katsoi riskien pysyneen samalla tasolla. Tietoon kohdistuvien turvallisuusriskien kehitystä kuvaavaan saldolukuun ei vaikuta juurikaan yrityksen koko. Suuret yritykset arvioivat kuitenkin muita vastaajia useammin, että tietoriskit ovat kasvaneet. Ahvenanmaan maakunnan yritykset arvioivat muiden alueen yrityksiä useammin, että tietoriskit ovat kasvaneet. Saldoluku voi kuitenkin olla myös keskimääräistä suurempi, vaikka toteutuneita tietorikoksia olisi vähemmän kuin muilla alueilla. Tällöin on kyse siitä, että lähtötilanne on kohtuullisen hyvä.

Tietoon kohdistuvat turvallisuusriskit - saldoluvut yritysluokissa:

Kaikki yritykset	Pienet yritykset	Keskisuuret yritykset	Suuret yritykset
+36	+35	+39	+45

Tietoon kohdistuvat turvallisuusriskit - saldoluvut alueittain:

Etelä-Suomen lääni	Länsi-Suomen lääni	Itä-Suomen lääni	Oulun lääni	Lapin lääni	Ahvenanmaan maakunta
+35	+41	+22	+41	+32	+60

Omaisuuteen kohdistuvien turvallisuusriskien kehitys 2005 – 2008

Useimmat (74%) yrityksistä arvioivat, että omaisuusriskit ovat pysyneet samalla tasolla vuosina 2005 - 2008. Vain neljännes (23 %) yrityksistä arvioi, että yrityksen omaisuuteen kohdistuvat riskit ovat lisääntyneet. Keskisuuret ja suuret yritykset ilmoittivat pieniä yrityksiä useammin omaisuusriskien kasvusta. Omaisuuksien kehitystä kuvaavat saldoluovut ovat keskimääräistä suuremmat Ahvenanmaan maakunnassa ja Oulun ja Lapin lääneissä.

Omaisuuteen kohdistuvat turvallisuusriskit - saldoluovut yritysluokissa:

Kaikki yritykset	Pienet yritykset	Keskisuuret yritykset	Suuret yritykset
+19	+17	+27	+31

Omaisuuteen kohdistuvat turvallisuusriskit - saldoluovut alueittain:

Etelä-Suomen lääni	Länsi-Suomen lääni	Itä-Suomen lääni	Oulun lääni	Lapin lääni	Ahvenanmaan maakunta
+18	+18	+19	+28	+23	+33

3 IHMISET YRITYSRIKOSTEN UHREINA JA TEKIJÖINÄ

3.1 Työntekijään tai asiakkaaseen kohdistuvat rikosriskit

Väkivalta ja uhkailu

”Jotkut asiakkaista käyttäytyvät uhkaavasti työntekijöitä kohtaan”

”Häiriökäyttäytyminen on lisääntynyt huumeiden käytön vuoksi”

Väkivalta ja uhkailu keskittyvät aloille, joihin liittyy eniten asiakaspalvelutyötä. Uhkaavat tilanteet yrityksissä jäivät usein sanallisen uhkailun tasolle ja johtavat harvoin fyysiseen väkivaltaan. Myös uhkailutilanteisiin pitää suhtautua vakavasti. Uhkailu voi heikentää työkykyä ja -halua ja aiheuttaa poissaoloja. Erityisesti naistyöntekijät ovat huolissaan uhkatilanteista.

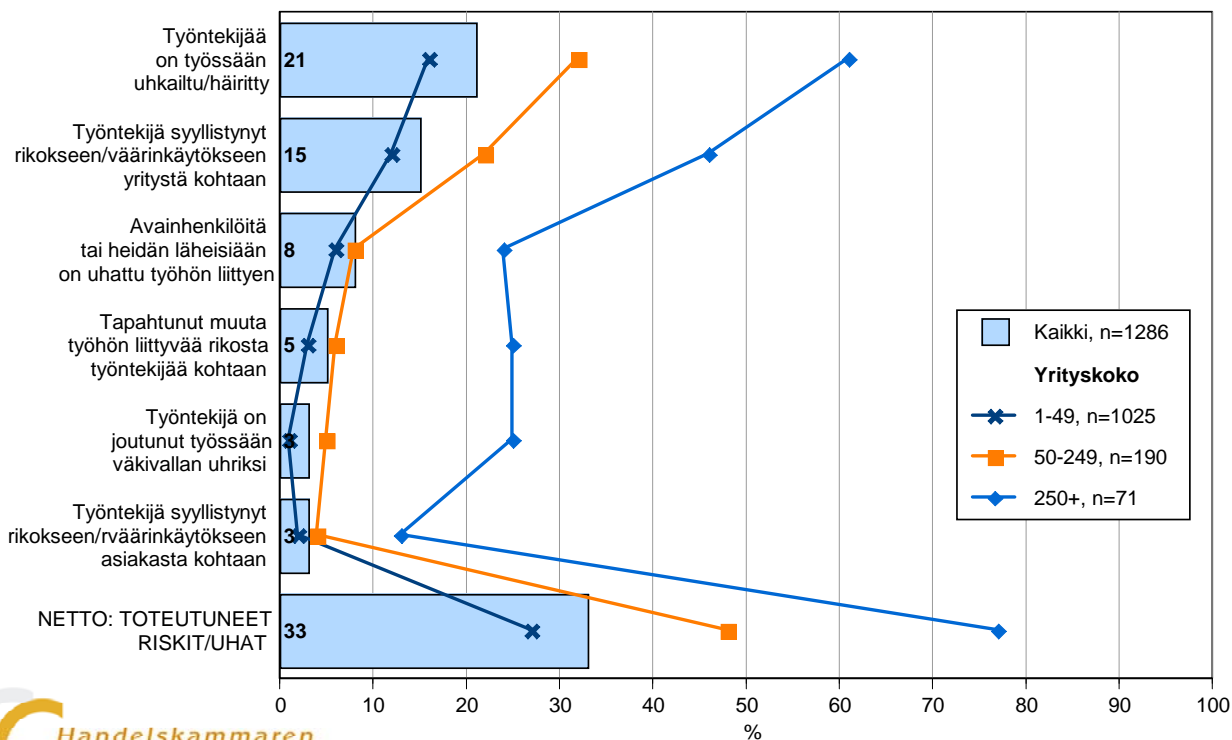
Työntekijöihin kohdistuvat uhkatilanteet eivät aina päädy virallisiin tilastoihin, koska sanallista uhkailua ei välttämättä edes käsitellä kaikilla työpaikoilla. Vakuutuslaitokselle väkivaltatapaus pitäisi ilmoittaa, jos työntekijän poissaolo kestää vähintään kolme päivää.

Väkivallalla uhkailu oli yrityksissä fyysistä väkivaltaa yleisempää. Selvitykseen vastanneista 1286 suomalaisesta yrityksestä viidennes (21 %) ilmoitti työntekijöihin kohdistuneesta uhkailusta. Uhkailutilanteet olivat vähentyneet edellisestä mittauskerrasta 29 prosentista 21 prosenttiin. Vuonna 2008 vastauspohjaa on kuitenkin laajennettu myös alle viiden henkilön yrityksiin, joissa toteutuneita riskejä on ollut vähiten. Tulos ilman kaikkein pienimpiä yrityksiä olisi kuitenkin samansuuntainen, 23 prosenttia. Yritysten vapaissa vastauksissa tuotiin aikaisempaa enemmän esiin huumeiden käyttöön liittyviä uhkatilanteita asiakaspalvelutilanteissa.

Yrityksen henkilöstöön kohdistuvat turvallisuusriskit

Toteutuneet riskit ja uhat 1/3

n=kaikki vastaajat (kohderyhmä: vähintään 1 henkilön työllistävät yritykset)

Taloustutkimus Oy

Lähde: Yritysten rikosturvallisuus 2008.

Keskuskauppakamari ja Helsingin seudun kauppakamari.

"Viiden vuoden aikana on ollut muutama viilto käsissä, muuten OK"

"Huumeiden käyttöön liittyy ammattirikollisuutta ja toimintatavat ovat ennalta arvaamattomia"

Pienet ja keskisuuret yritykset ilmoittivat keskimääräistä harvemmin uhkailusta. Joka kuudennen (16 %) pienen (alle 50 henkilöä) ja joka kolmannen (32 %) keskisuuren (50 - 250 henkilöä) yrityksen työntekijät olivat joutuneet uhkailun kohteeksi. Jopa kuusi kymmenestä (61 %) suuresta (yli 250 henkilöä) yrityksestä ilmoitti uhkailusta. Keskisuurissa ja suurissa yrityksissä työntekijöihin kohdistunutta uhkailua havaittiin hieman enemmän kuin vuonna 2005. Muutokset olivat kuitenkin parin prosenttiyksikön luokkaa.

Väkivallalla uhkailu kohdistui useimmiten palvelualan yrityksiin, joista joka neljännes (25 %) ilmoitti, että työntekijää on uhkailtu kolmen viimeisen vuoden aikana. Kaupassa (18 %), rakentamisessa (18 %) ja teollisuudessa (13 %) uhkailua oli hieman keskimääräistä vähemmän. Rakennusalan yrityksistä kymmenesosa ei osannut sanoa, oliko työntekijä joutunut uhkailujen kohteeksi.

Uhkatilanteita oli ollut viidenneksellä Etelä-Suomen, Länsi-Suomen ja Oulun läänien yrityksistä, neljänneksellä Itä-Suomen läänin ja Ahvenanmaan maakunnan yrityksistä sekä neljällä kymmenestä Lapin läänin yrityksestä. Lapissa vastaajat olivat keskimääräistä useammin palvelualan yrityksiä. Vastaajarakenne ei kuitenkaan kokonaan selitä Lapin läänin korkeaa osuutta.

Harva työntekijä joutuu työssään väkivallan kohteeksi. Kaikkien väkivaltaa kokeneiden yritysten määrä väheni edellisen kyselyn seitsemästä prosentista kolmeen prosenttiin. Vaikka uhkailutilanteet olivat monissa yrityksissä yleisiä, kaikista 1286 yritysvastaajasta vain

kolme prosenttia ja yli viisi henkilöä työllistävissä yrityksissä neljä prosenttia ilmoitti, että yrityksen työntekijä oli joutunut väkivallan kohteeksi. Kuitenkin väkivaltaa havaittiin selvästi keskimääräistä enemmän henkilömäärältään keskisuurissa ja suurissa yrityksissä.

Henkilömäärältään suurimmissa, yli 250 henkilön yrityksissä jopa joka neljäs (25 %) ilmoitti työntekijän joutuneen väkivallan kohteeksi vuosina 2005 - 2008. Väkivaltaa kokeneiden yritysten osuus kasvoi tässä eniten työllistävissä yritysluokassa edellisestä mittauskerrasta kahdella prosentilla.

Suomalaisista yrityksistä valtaosa on henkilömäärältään pieniä yrityksiä. Vain prosentti pienistä, alle 50 henkilöä työllistävistä yrityksistä ilmoitti työntekijän joutuneen väkivallan uhriksi. Viisi prosenttia keskisuurista, 50 - 250 henkilöä työllistävistä yrityksistä ilmoitti työntekijöihinsä kohdistuneesta väkivallasta.

Väkivaltaa koetaan eniten kaupan (6 %) ja palvelualan yrityksissä (4 %) Teollisuus- ja rakennusalan työntekijät eivät joudu juuri koskaan (0-1 %) väkivallan kohteeksi. Osa väkivaltatapauksista voi kuitenkin jäädä käsittelemättä tai raportoimatta.

Väkivaltaa ei juurikaan kohdattu Länsi-Suomen (1 %) eikä Oulun (2 %) läänien alueella toimivissa yrityksissä. Väkivaltaa havainneita yrityksiä oli eniten Lapin läänin alueella (6 %), kun taas Etelä-Suomessa, Itä-Suomessa ja Ahvenanmaan maakunnassa väkivallasta ilmoittaneiden yritysten määrä oli keskimääräisellä (3 - 4 %) tasolla.

Avainhenkilöihin kohdistuva uhkailu

Yrityksen avainhenkilöllä tarkoitetaan yrityksen toiminnan kannalta vaikeasti korvattavaa henkilöä. Yrityksen avainhenkilöihin kohdistuu yleensä turvallisuusuhkia heidän asemansa, varallisuutensa, näkyvyytensä tai yrityksen toiminnan ja toimialan vuoksi.

Yrityksen avainhenkilöihin tai heidän läheisiinsä kohdistuva uhkailu ei ollut yrityksissä tuntematonta. Vastaajista kahdeksan prosenttia kertoi, että yrityksen avainhenkilöjä tai heidän läheisiään oli uhattu viimeisen kolmen vuoden aikana. Valtaosassa (91 %) yrityksiä avainhenkilöä ei ollut uhkailtu. Avainhenkilöiden uhkailua esiintyy eniten suurissa yrityksissä. Näistä yrityksistä joka neljännessä (24 %) oli havaittu uhkailua. Avainhenkilöihin kohdistunut uhkailu on lisääntynyt edellisestä mittauskerrasta suurissa yrityksissä 13 prosentista jopa 24 prosenttiin. Kasvu on merkittävä.

Toisin kuin suurimmissa yrityksissä, pienissä ja keskisuurissa yrityksissä tilanne on pysynyt hyvänä viimeisen kolmen vuoden aikana ja avainhenkilöihin kohdistuvaa uhkailua on melko vähän. Avainhenkilöihin kohdistuneesta uhkailusta ilmoitti kuusi prosenttia pienistä ja kahdeksan prosenttia keskisuurista yrityksistä. Vastauksissa ei ollut merkittäviä toimialakohtaisia eroja. Avainhenkilöitä ei ollut uhattu ollenkaan Ahvenanmaalla. Lapissa avainhenkilöiden uhkailu oli hyvin vähäistä (3 %), kun taas Etelä-, Länsi- ja Itä-Suomen sekä Oulun läänien alueella toimivissa yrityksissä se oli keskimääräisellä (8 - 9 %) tasolla.

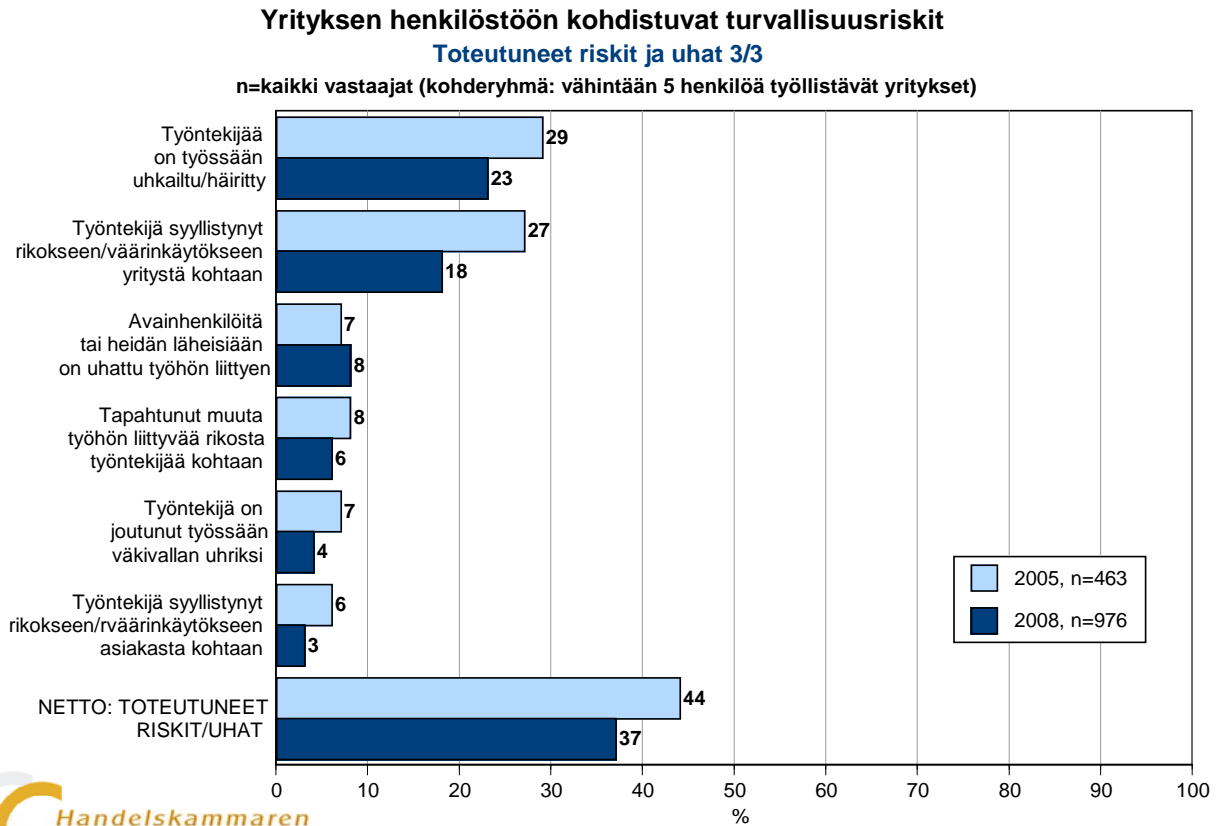
Nettoprosenttiosuus (toteutuneet henkilöriskit)

Toteutuneita riskejä käsittelevissä kaavioissa käytetty nettoprosenttiosuus ilmaisee sen, kuinka suurella osalla yrityksistä ainakin yksi mainituista henkilöriskeistä on toteutunut.

Joka kolmas yritys (33 %) on kokenut erilaisia yrityksen henkilöstöön liittyviä turvallisuusriskejä ja uhkia viimeisen kolmen vuoden aikana. Yrityksen henkilöstöön kohdistuvista turvallisuusriskeistä yleisimpiä ovat olleet työntekijän uhkailu (21 %), työntekijän syyllistyminen rikokseen tai väärinkäyttöön yritystä kohtaan (15 %) ja avainhenkilöiden tai heidän läheistensä uhkailu työhön liittyen (8 %).

Toteutuneet riskit 2005 ja 2008 selvityksissä

* yli 5 henkilöä työllistävät yritykset

Taloustutkimus Oy

Lähde: Yritysten rikosturvallisuus 2008.

Keskuskauppakamari ja Helsingin seudun kauppakamari.

3.2 Ihmisiin kohdistuvien riskien vähentäminen

Työnantajalla on velvollisuus huolehtia työntekijöiden turvallisuudesta työssä sekä velvollisuus tarkkailla, ovatko toteutetut toimenpiteet riittäviä (Työturvallisuuslaki 8 §). Työnantajan huolehtimisvelvoitteeseen kuuluu myös se, että avainhenkilöihin kohdistuviin turvallisuusriskeihin on varauduttu.

Työturvallisuuslain mukaan työnantajan pitää selvittää ja tunnistaa työstä, työtilasta, muusta työympäristöstä ja -olosuhteista aiheutuvat haitta- ja vaaratekijät sekä arvioida niiden merkitys työntekijöiden turvallisuudelle ja terveydelle. Toimintaympäristön turvallisuudesta huolehtiminen on välttämätöntä myös rekrytoinnin ja asiakastytytyväisyyden näkökulmasta. Henkilökunta ei halua työskennellä turvattomassa yrityksessä. Asiakkaat haluavat myös asioida liikkeessä, jossa kokevat olonsa turvalliseksi ja jonka toiminnan voi mieltää luotettavaksi.

Toimintaohjeet uhkatilanteita varten

"Asiakkaiden yllättävät mielentilan häiriöt muodostavat suurimman uhan yritysturvallisuudellemme"

"Humalainen asiakas ärsyyntyi lisää, kun myyjä ei osannut puhutella oikein."

"Aggressiiviseen/humalaiseen asiakkaaseen reagointi olisi pitänyt olla ehdottomampaa ja nopeampaa"

"Yrityksessä suurin riski on yksin jääminen uhkaavan asiakkaan seuraan"

Työturvallisuuslain mukaan työnantajan on kerrottava työntekijälle työpaikan haitta- ja vaaratekijöistä ja työntekijän pitää noudattaa annettuja turvallisuusohjeita. Käytännössä turvallisia toimintaohjeita olisi hyvä käsitellä osana perehdyttämiskoulutusta.

Kyselyyn vastanneissa 1286 yrityksessä uhkatilanteet liittyivät muun muassa päihtyneiden tai huumautuneiden asiakkaiden kohtaamiseen erilaisissa palvelutilanteissa, murto-, anastus- ja näpistystilanteisiin sekä hoitotyöhön. Kuitenkin kaikista vastaajista vain kolmannes (34 %) oli tehnyt ohjeet uhkatilanteiden varalle. Suurin osa pienistä yrityksistä (69 %), puolet keskisuurista (50 %) ja reilu neljännes suurimmista yrityksistä (27 %) ei ollut tehnyt ohjeita uhkatilanteiden varalle.

Uhkatilanteet esille jo perehdytyskoulutuksessa! Uhkatilanteita voivat aiheuttaa:

- asiakaspalautteet (laskutusvirheet, toimitusten viivästyminen, vialliset tuotteet, erimielisyydet korvauspäätöksistä)
- alkoholin myynnistä alaikäisille ja päihtyneille kieltäytyminen
- erimielisyydet henkilöä koskevista päätöksistä
- erimielisyydet lääkkeiden saamisessa tai hoidon sisällössä ja aikataulussa
- päihtyneiden, dementoituneiden ja henkisesti sairaiden arvaamaton käyttäytyminen erilaisissa palvelutilanteissa
- rahan ja arvoesineiden käsittely
- varkaus- ja näpistystilanteet

Turvallisuuskoulutus

"Työntekijöiden nopea vaihtuvuus (paljon osa-aikaisia) on haaste yritysturvallisuudelle, koska se vaikeuttaa perehdyttämistä"

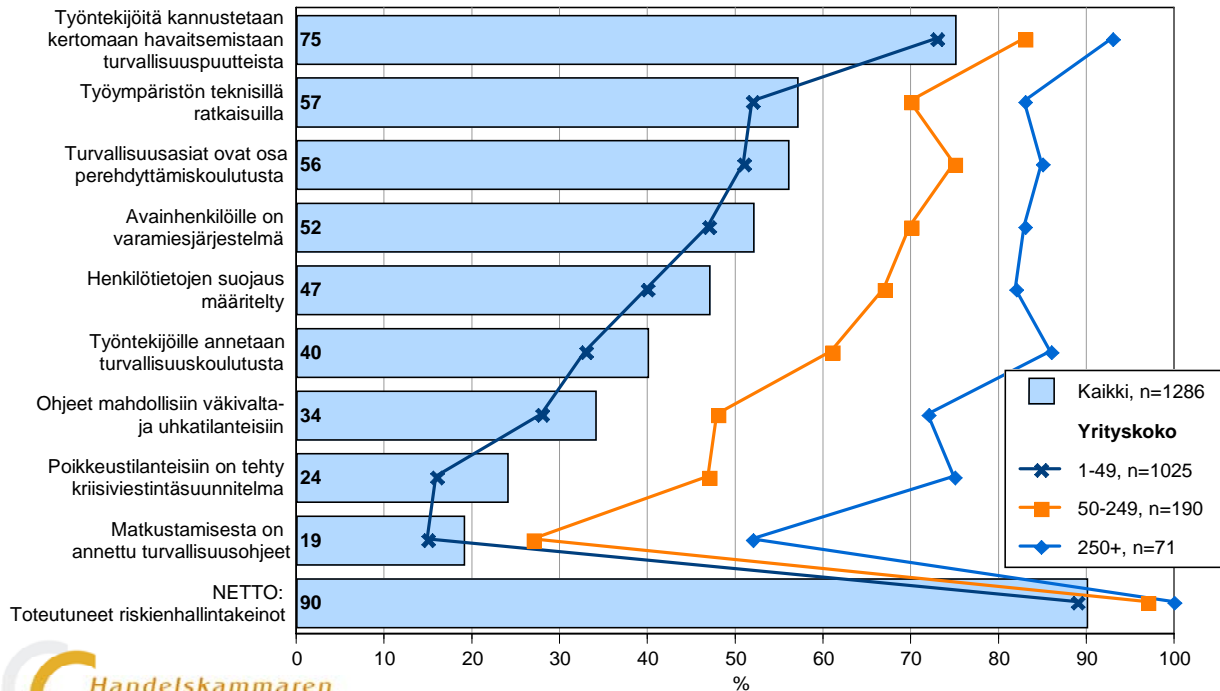
Motivoitunut, turvallisuustietoinen henkilöstö on tärkeä osa yrityksen rikosturvallisuutta. Selvästi alle puolet (40 %) yrityksistä on antanut työntekijöilleen turvallisuuskoulutusta. Turvallisuuskoulutusta ei ole järjestänyt 65 prosenttia pienistä, 38 prosenttia keskisuurista ja 14 prosenttia suurista yrityksistä. Tilanne on hyvä vain suurissa yrityksissä, joissa valtaosassa (86 %) annetaan turvallisuuskoulutusta. Ahvenanmaan maakunnassa vain joka seitsemäs yritys (15 %), Etelä-Suomen läänissä joka kolmas (35 %) ja muissa lääneissä puolet (48 - 53 %) yrityksistä oli järjestänyt työntekijöilleen turvallisuuskoulutusta.

Turvallisuusasioiden käsittely perehdyttämävaiheessa on yleisintä teollisuudessa ja rakennusalalla. Kaupan ja palvelualan yrityksissä oli ilmennyt uhkatilanteita, mutta tästä huolimatta 53 prosenttia kaupan alan ja 44 prosenttia palvelualan yrityksistä ei ole käsitellyt turvallisuusasioita perehdytysvaiheessa. Useimmin turvallisuusasiat ovat osa perehdytystä Itä-Suomen, Länsi-Suomen ja Lapin lääneissä. Vain reilu neljännes ahvenanmaalaisista yrityksistä käsittelee turvallisuusasioita perehdytysvaiheessa.

Yrityksen henkilöstöön kohdistuvat turvallisuusriskit

Varautuminen rikosriskeihin 1/3

n=kaikki vastaajat (kohderyhmä: vähintään 1 henkilön työllistävät yritykset)

Taloustutkimus Oy

Lähde: Yritysten rikosturvallisuus 2008.

Keskuskauppakamari ja Helsingin seudun kauppakamari.

Työntekijöiden vaikutusmahdollisuudet

Työntekijöiden mahdollisuus kertoa turvallisuuden puutteista ja kehittämiskohteista vaikuttaa myönteisesti turvallisuuteen. Palvelualalla on pidetty hyvänä käytäntönä esimerkiksi sitä, että työntekijät raportoivat vakiomuotoisella lomakkeella uhkatilanteet ja havaitut turvallisuuden puutteet. Vakiomuotoisen lomakkeen käyttäminen helpottaa tapahtumien, syiden ja tarvittavien toimenpiteiden analysointia ja seuranta.

Työntekijöiden vaikutusmahdollisuudet turvallisuusasioihin ovat vastaajien mukaan hyvät. Kolme neljästä yrityksestä vastasi, että yrityksen työntekijöitä kannustetaan kertomaan havaitsemistaan turvallisuuspuutteista. Turvallisuusjohtajat vastasivat selvästi muita vastaajia useammin, että työntekijöitä on kannustettu kertomaan puutteista.

Työympäristön tekniset ratkaisut

"Myymälävarkaudet /näpistelyt ovat muuttuneet ammattimaiseksi ja niitä on vaikea havaita kameravalvonnasta ja hälytysporteista huolimatta"

Työntekijöiden turvallisuutta voidaan jossain määrin parantaa teknisillä turvatoimilla erityisesti yksityöskentelytilanteessa. Valvontalaitteet helpottavat myös väkivaltarikoksien selvittämistä.

Puolet (57 %) vastanneista yrityksistä on varautunut työntekijöihin kohdistuviin uhkiin työympäristön teknisillä ratkaisuilla. Teknisiin ratkaisuihin turvaudutaan keskimääräistä yleisemmin keskisuurissa (70 %) ja suurissa yrityksissä (83 %).

Avainhenkilöiden varamiesjärjestelmä

”Yrityksen kuusi ylemmää toimihenkilöä kuolivat liikenneonnettomuudessa”

Yrityksen kannalta on tärkeää turvata liiketoiminnan jatkuvuus tilanteissa, joissa avainhenkilöön tai hänen läheiseensä on kohdistunut liiketoimintaan vaikuttava rikos tai onnettomuus. Yrityksen avainhenkilöön kohdistuva rikos, onnettomuus tai rikosepäily vaikeuttaa yrityksen toimintaa ja voi vaikuttaa kielteisesti yrityksen maineeseen. Yrityksen avainhenkilöriskit voivat olla erityisen suuria henkilön aseman, varallisuuden, näkyvyyden sekä yrityksen toiminnan tai toimialan vuoksi. Yhteiskunnan avoimuus, kansainvälistyminen ja tietoverkottuminen lisäävät henkilöturvallisuusriskejä.

Avainhenkilöriski on esimerkiksi se, että yrityksen erityisosaaminen on vain yhden henkilön varassa. Riskiä voi pienentää esimerkiksi varamiesjärjestelmällä, tehtäväkuvauksilla ja tietojen dokumentoinnilla

Joka toisella (52 %) yrityksellä on avainhenkilöiden varamiesjärjestelmä. Pienissä yrityksissä avainhenkilöt ovat vaikeammin korvattavissa kuin suurissa. Suuressa yrityksessä avainhenkilöitä on yleensä enemmän kuin pienissä, mutta pienessä yrityksessä avainhenkilön menettäminen voi helpommin vaarantaa yrityksen jatkuvuuden. Pienistä yrityksistä alle puolella (47 %) oli avainhenkilöiden varamiesjärjestelmä. Suurista yrityksistä neljä viidestä (83 %) oli varautunut avainhenkilöiden korvaamiseen. Suurissa yrityksissä avainhenkilöiden varamiesjärjestelmät olivat hieman yleistyneet edellisestä mittauskerrasta. Avainhenkilöiden varamiesjärjestelmät olivat harvinaisimpia Ahvenanmaan maakunnassa ja yleisimpiä Itä-Suomen ja Oulun läänien alueella.

Kriisiviestintäsuunnitelma

Kriisiviestintäohje tehostaa ja selkeyttää yrityksen sisäistä ja ulkoista viestintää kriisitilanteessa. Usein yritysten kriisit ovat luottamuskriisejä: sijoittajat, yhteistyökumppanit tai asiakkaat menettävät luottamuksensa yritykseen. Yrityksen henkilöstöön liittyvät ongelmat, esimerkiksi avainhenkilöiden joutuminen kielteisen julkisuuden kohteeksi, voivat aiheuttaa kriisin yrityksessä. Hyvin hoidetusta kriisiviestinnästä voi olla merkittävää hyötyä yritykselle. Kriisitilanteessa korostuvat viestinnän nopeus, avoimuus ja luotettavuus. Hyvin hoidettu viestintä voi kääntää kriisin jopa eduksi. Kriisitilanteen huono hoitaminen johtaa pahimmassa tapauksessa yrityksen maineen menetykseen.

Useimmissa yrityksissä ei ole kriisiviestintäsuunnitelmaa. Pienistä yrityksistä kahdeksan kymmenestä (82 %), keskisuurista puolet (51 %) ja suurista yrityksistä neljännes (25 %) ei ollut laatinut kriisiviestintäsuunnitelmaa. Teollisuusyrityksissä on useammin kriisiviestintäsuunnitelmia kuin muiden alojen yrityksissä.

Henkilötietojen suojaus

Henkilötietolain mukaan henkilöllä, joka käsittelee henkilötietoja, on velvollisuus suojata tiedot niin, että niihin pääsevät käsiksi vain ne, joilla on siihen oikeus. Kaikista vastanneista 1286 yrityksestä joka toisella (47 %) henkilötietojen suojaus on määritelty. Keskisuurissa yrityksissä luku oli selvästi korkeampi, 67 prosenttia, ja suurissa yrityksissä 82 prosenttia. Vastauksissa ei ollut merkittäviä eroja toimialoittain. Henkilötietojen suojaaminen yrityksessä on hieman parantunut edellisestä mittauskerrasta.

Matkustusohjeet

”Matkustaminen Barentsin alueella tuo riskejä matkustusturvallisuudelle”

”Lentoturvallisuus ja liikenneturvallisuus Kiinassa ja Intiassa”

Matkustusturvallisuusohjeilla ehkäistään ja ennakoidaan työmatkojen aikana ilmeneviä turvallisuusriskejä. Matkustusohjeet alentavat yrityksen henkilöstöön liittyviä riskejä yrityksen toimipaikan ulkopuolella. Ohjeeseen olisi myös hyvä liittää kohta tiedonkäsittelystä matkojen aikana. Ohjeet koskevat yrityksen koko henkilökuntaa.

Vain harva yritys on antanut matkustusohjeita henkilöstölleen. Matkustusohjeet on joka kuudennella pienellä (15 %), joka neljännellä (27 %) keski-suurella ja joka toisella (52 %) suurella yrityksellä.

Nettoprosentti (henkilöihin kohdistuvien riskien välttäminen)

Riskienhallintaa kuvaavissa kaavioissa nettoprosenttiosuus ilmaisee sen, kuinka suurella osalla yrityksistä on käytössä ainakin yksi mainituista riskienhallintakeinoista.

Valtaosa (90 %) yrityksistä käyttää ainakin jotain riskienhallintakeinoja henkilöihin kohdistuvien turvallisuusriskien välttämiseksi. Riskeihin varaudutaan useimmin kannustamalla työntekijöitä kertomaan havaitsemistaan turvallisuuspuutteista (75 %), työympäristön teknisillä ratkaisuilla (57 %), käsittelemällä turvallisuusasioita perehdyttämiskoulutuksessa (56 %) tai avainhenkilöiden varamiesjärjestelmällä (52 %).

3.3 Työntekijän, asiakkaan tai yhteistyökumppanin tekemät yritysririkokset ja väärinkäytökset

Vastanneista 1286 yrityksestä valtaosassa työntekijä ei ole syyllistynyt rikokseen tai väärinkäytökseen yritystä kohtaan. Kaikista yrityksistä 15 prosenttia ilmoitti toteutuneesta riskistä. Tilanne on selvästi parantunut edellisestä, vuoden 2005 kyselystä, jolloin 27 prosenttia vastaajista ilmoitti, että yrityksen työntekijä on syyllistynyt rikokseen tai väärinkäytökseen omaa yritystä kohtaan. Vuoden 2008 selvityksessä on kuitenkin mukana myös alle viiden henkilön yrityksiä, mikä vaikuttaa hieman tulokseen. Verrattaessa vastauksia yli viiden henkilön yrityksissä havaitaan, että sisäisistä väärinkäytöksiä ilmoittaneiden osuus on pudonnut 27 prosentista 18 prosenttiin.

Työntekijän tekemät rikokset yleistyvät yrityksen koon kasvaessa. Työntekijän tekemiä rikoksia ja väärinkäytöksiä oli ollut joka kahdeksannessa (12 %) pienessä (alle 50 henkilöä) yrityksessä, joka viidennessä (22 %) keski-suurella (50 – 250 henkilöä) yrityksessä ja joka toisessa (46 %) suurella (yli 250 henkilöä) yrityksessä. Työntekijän tekemiä rikoksia ja väärinkäytöksiä oli keskimääräistä enemmän rakennusalalla ja kaupassa. Kaupan alan yrityksissä tilanne oli selvästi parantunut edellisestä mittauskerrasta ja rakennusalan yrityksissä huonontunut. Vähiten sisäisiä väärinkäytöksiä havaittiin Ahvenanmaan maakunnan ja Länsi-Suomen läänin yrityksissä ja eniten Lapin läänissä.

Työntekijän tekemät rikokset tai väärinkäytökset kohdistuivat harvoin asiakkaaseen. Valtaosa (92 %) yrityksistä ilmoitti, että työntekijä ei ole tehnyt rikosta tai muuta väärinkäytöstä asiakasta kohtaan. Osuus oli muita yrityksiä vähäisempi suurissa yrityksissä (70 %). Väärinkäytöksiä asiakasta kohtaan ei juuri ollut pienissä ja keski-suurissa yrityksissä,

kun taas 13 prosenttia suurista yrityksistä ilmoitti työntekijän väärinkäytöksestä asiakasta kohtaan.

3.4 Rikosten ja väärinkäytösten torjuminen

Työnantajan tehtävänä on suojata yritystä ja sen toimintaa myös oman henkilöstön aiheuttamilta tahallisilta tai tahattomilta uhkilta. Turvallisuustoimenpiteiden pitää olla lain mukaisia ja myös eettisesti hyväksyttäviä. Tässä käsiteltävien riskienhallintatoimenpiteiden lisäksi turvallisuustietoisuuden lisäämisellä voidaan ehkäistä sitä, että turvatoimet pettävät työntekijän tahattoman toiminnan vuoksi.

Työntekijöiden ja avainhenkilöiden taustaselvitykset

”Henkilötietosuoja liian tiukka, estää tiedon saannin rikollisista”

Huolellisella rekrytoinnilla ja henkilöiden taustaselvityksillä pienennetään sisäisen väärinkäytön ja haitanteon riskejä ja arvioidaan, onko työntekijän hakemuksessa antamat tiedot oikeita. Huolellisella rekrytoinnilla varmistetaan, että palkattava henkilö sopii yritykseen.

Kolmannes (31 %) yrityksistä selvittää palkattavan henkilön taustaa. Taustaselvitysten tekeminen ei ollut yleistä missään kokoluokassa. Pienistä ja keskisuurista yrityksistä kolmannes ja suurista yrityksistä lähes puolet oli tehnyt taustaselvityksiä. Tuloksissa ei ollut juurikaan eroja eri toimialoilla toimivien yritysten välillä.

Avainhenkilöiden rekrytoinnissa haasteena on löytää ja palkata luotettavat ja tehtävään soveltuvat henkilöt, jotka saavuttavat tuloksia ja edistävät yrityksen liiketoimintaa. Taustaselvitykset ovat erityisen tärkeitä avainhenkilöitä palkattaessa, koska heillä on usein hallussaan yrityksen toiminnan kannalta tärkeää tietoa ja laajat käyttö- ja kulkuoikeudet. Avainhenkilön taustaa voi selvittää ottamalla yhteyttä hakijan antamiin suosittelijoihin sekä tiettyjen ehtojen täytyessä myös niin sanotulla turvallisuusselvityksellä, jolla tarkistetaan rekisteritietoja.

Yritykset selvittävät avainhenkilöidensä taustat vain hieman huolellisemmin kuin muun henkilökunnan taustat. Vastanneista yrityksistä neljä kymmenestä (38 %) oli tarkastanut avainhenkilöiden taustatietoja. Pienistä yrityksistä kolmannes (34 %), keskisuurista yrityksistä puolet (48 %) ja suurista yrityksistä seitsemän kymmenestä (69 %) oli selvittänyt avainhenkilöiden taustoja. Vastauksissa ei ollut merkittäviä toimialakohtaisia eroja. Avainhenkilöiden taustoja selvitettiin vähiten Ahvenanmaalla (30 %) ja eniten Itä-Suomessa (50 %).

Salassapito- ja kilpailukieltosopimukset

”Tietojen ja sopimustietojen kulkeutuminen henkilöstön kautta ulkopuolisille.”

”Työntekijät voivat irtisanoutuessaan viedä paljon tietoa mukanaan. Kaikkiin epäkohtiin ei voi edes puuttua, lainsäädäntö on puutteellinen.”

”Vaitiolovelvollisuus/kilpailukieltosopimukset eivät estä yhtään tietojen eteenpäin kulkua, todistustaakka yrityksellä on niin suuri.”

”Työntekijän osto ja siten yrityksen tietojen vuotaminen toiselle yrittäjälle.”

Yrityssalaisuutta suojaavat laki sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa, työsopimuslaki ja rikoslaki. Työsopimuslaki suojaa liikesalaisuuksia työsuhteen kestäessä ja

työntekijän vastuu loppuu työsuhteen päättyessä, mikäli muuta ei ole sovittu. Jos henkilö on kuitenkin saanut tiedon oikeudettomasti, kiello jatkuu työsuhteen päättymisen jälkeen.

Salassapitosopimus (NDA, Non Disclosure Agreement) tai sitoumus voidaan solmia esimerkiksi yritysneuvotteluiden, projektin tai työ- tai toimeksiantosuhteen alkaessa tai salassa pidettävää tietoa luovutettaessa. Salassapitosopimus parantaa yrityksen oikeusturvaa mahdollisissa väärinkäytöstilanteissa ja selkeyttää vahingonkorvausvelvollisuuden edellytyksiä.

Eryteisesti avaintehtäviä hoitavien henkilöiden kanssa kannattaa harkita vaitiolo- ja salassapitosoitoumuksen tekemistä. Salassapitosoitoumus korostaa yrityssalaisuuksien ja tietotaidon huolellisen säilyttämisen merkitystä, osoittaa henkilön tuntevan salassa pidettävät asiat ja salassapitovelvoitteensa.

Vastanneet yritykset käyttävät melko yleisesti salassapitosopimuksia. Salassapitosopimukset ovat käytössä 70 prosentilla yrityksistä. Suurten yritysten kohdalla luku on vielä korkeampi, 83 prosenttia. Yleisimmin salassapitosopimusta käytetään palvelualalla (76 %) ja teollisuudessa (70 %). Salassapitosopimusten käyttö on vähäisintä rakennuslalla (45 %). Salassapitosopimuksien käytön määrässä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia edelliseen mittauskertaan verrattuna.

Työsopimus koskee lähtökohtaisesti työssäoloaikaa. Työsopimuksessa kielletään myös kilpaileva toiminta työsuhteen aikana. Kilpailukieltosopimuksella voidaan tiettyjen ehtojen täyttyessä kieltää henkilön kilpaileva toiminta ja siirtyminen kilpailijalle myös työsuhteen päättymisen jälkeen. Kilpailukieltosopimusta pitäisi kuitenkin tarkastella myös työntekijän kannalta. Työntekijän ei yleensä kannata hyväksyä kohtuuttomia sopimuksia. Kohtuuton sopimus ei myöskään motivoi työntekijää eikä päde rikkomistilanteessa.

Kilpailukieltosopimus on käytössä joka toisella yrityksellä (45 %). Kilpailukieltosopimuksen käyttö on keskimääräisellä tasolla kaikissa lääneissä. Kuitenkin Ahvenanmaan maakunnan yrityksissä vain joka neljäs käyttää kilpailukieltosopimusta. Yleisintä kilpailukieltosopimuksen käyttö on suurissa yrityksissä ja harvinaisinta rakennuslalla.

Yhteistyökumppanien luotettavuus ja asiakkaiden luottokelpoisuus

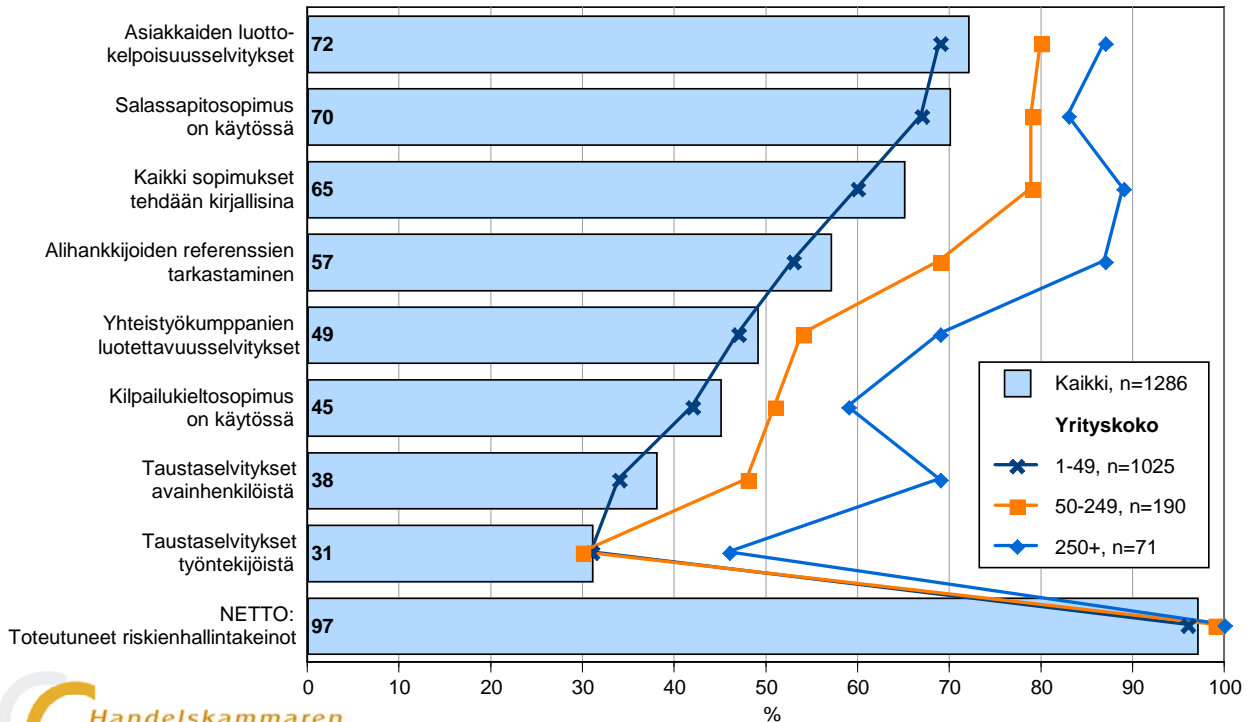
Puolet (49 %) vastanneista yrityksistä tarkastaa yhteistyökumppaninsa luotettavuuden. Pienissä ja keskisuurissa yrityksissä riskienhallintatoimet ovat tässä asiassa keskimääräisellä tasolla, kun taas suurista yrityksistä 69 prosenttia tarkistaa yhteistyökumppaninsa luotettavuuden. Tuloksissa ei ole merkittäviä eroja eri toimialoilla toimivien yritysten välillä. Yhteistyökumppanien luotettavuus tarkistetaan useimmin Lapin läänissä. Edelliseen mittauskertaan verrattuna erityisesti itäsuomalaiset yritykset ovat lisänneet yhteistyökumppanien luotettavuuden tarkistamista ja nyt tarkistaminen on keskimääräisellä tasolla.

Asiakkaiden luottokelpoisuusselvitysten tekeminen on yrityksissä hyvin yleistä. Valtaosa (72 %) yrityksistä selvittää asiakkaan luottokelpoisuuden.

Yrityksen henkilöstöön kohdistuvat turvallisuusriskit

Käytetyt riskienhallintakeinot 1/3

n=kaikki vastaajat (kohderyhmä: vähintään 1 henkilön työllistävät yritykset)

Taloustutkimus Oy

Lähde: Yritysten rikosturvallisuus 2008.

Keskuskauppakamari ja Helsingin seudun kauppakamari.

Alihankkijoiden referenssien tarkistaminen

Alihankkijat ja palveluntuottajat voivat tahattomasti aiheuttaa riskitilanteita, mikäli niiden työntekijöitä ei ole perehdytetty turvallisuusasioihin. Alihankkijoiden ja palveluntuottajien luotettavuuden arvioiminen ja suositusten tarkastaminen on myös erittäin tärkeää, koska niiden työntekijöillä on usein laajat oikeudet liikkua ja toimia tilaajayrityksen tiloissa ja heidän ulottuvillaan on usein runsaasti yritystä koskevaa tietoa.

Kolmannes (39 %) kaikista yrityksistä ei ole tarkastanut alihankkijoiden referenssejä. Yleisintä alihankkijoiden referenssien tarkistaminen on suurissa yrityksissä, joista vain seitsemän prosenttia ei ole tarkastanut alihankkijoiden referenssejä. Teollisuudessa ja rakentamisessa toimivat yritykset tarkastavat muiden alojen yrityksiä useammin alihankkijoiden referenssit.

Kirjalliset sopimukset

Suurin osa (65 %) yrityksistä tekee kaikki sopimukset kirjallisina. Vastauksissa ei ole merkittäviä eroja yrityksen koon suhteen. Turvallisuusjohtajat vastasivat selvästi muita vastaajaryhmiä useammin, että yrityksen kaikki sopimukset tehdään kirjallisina. Kirjallisten sopimuksien käyttö on lähes samalla tasolla kaikilla toimialoilla, vain rakentamisessa kirjallisia sopimuksia käytetään keskimääräistä harvemmin. Kirjallisia sopimuksia käytettiin yleisimmin Oulun ja Etelä-Suomen lääneissä.

Nettoprosentti

Riskienhallintaa kuvaavissa kaavioissa nettoprosenttiosuus ilmaisee sen, kuinka suurella osalla yrityksistä on käytössä ainakin yksi mainituista riskienhallintakeinoista.

Valtaosa (97 %) vastaajista käyttää ainakin jotain luvussa maittuja riskienhallintakeinoja. Yleisimpiä ovat asiakkaiden luottokelpoisuus selvitykset (72 % vastaajista), salassapitosopimukset (70 %), kaikkien sopimusten tekeminen kirjallisena (65 %) tai alihankkijoiden referenssien tarkistaminen (57 %).

Tarkistuslista 1: Ihmisiin liittyviin rikosriskeihin ja väärinkäytöksiin varautuminen

- Työväkivallan vähentäminen: työtilan järjestelyt, henkilökunnan koulutus ja ohjeistus väkivaltatilanteiden hallitsemiseksi ja välttämiseksi, turvalliset toimintatavat, riskien tunnistaminen ja riskinäkökulmien huomioonottaminen, uhkatilanteen jälkiselvittely ja uhrin auttaminen
- Turvallisuusasiat osaksi perehdyttämiskoulutusta
- Työntekijöiden turvallisuuskoulutus
- Turvallisuuskulttuurin luominen ja ylläpitäminen
- Työntekijöiden kannustaminen kertomaan havaitsemistaan turvallisuuspuutteista
- Avainhenkilöille on varamiesjärjestelmä
- Henkilötietojen suojaus
- Kriisiviestintäsuunnitelma
- Matkustamisen turvallisuusohjeet

- Taustaselvitykset (ml. referenssien tarkistaminen) työntekijöistä
- Taustaselvitykset avainhenkilöistä
- Yhteistyökumppanien luotettavuus selvitykset
- Asiakkaiden luottokelpoisuus selvitykset
- Alihankkijoiden referenssien tarkastaminen ja ulkoistamisen turvallisuus
- Kaikki sopimukset kirjallisina
- Avainhenkilöiden salassapitosopimus
- Kilpailukieltosopimus tarvittaessa (lain rajoitukset)
- Tehtävienmukaiset pääsy- ja kulkuoikeudet

4 TIETOON KOHDISTUVAT RIKOKSET JA VÄÄRINKÄYTÖKSET

Yrityksillä on koosta tai toimialasta riippumatta yrityssalaisuudeksi luokiteltavaa tietoa. Yritysten ei kuitenkaan ole aina helppoa tunnistaa suojattavaa tietoaan ja luokitella sitä asianmukaisesti. Yrityksen on itse osattava arvioida, miten tietoa suojataan ja mitkä ovat seuraukset tiedon suojauksen ollessa riittämätöntä.

Yrityksen omat yrityssalaisuudet tai asiakkaan tiedot eivät saa joutua ulkopuolisille. Epäonnistunut tiedon suojaus saattaa johtaa yrityksen maineen ja kilpailuaseman menetykseen asiakkaiden tai potentiaalisten asiakkaiden välttämässä toimijaa, johon ei luoteta.

Yrityssalaisuusrikosten selvittämiseksi tiedon suojaamisessa on osoitettava tarve, tahto ja käytännön toimenpiteet tiedon suojaamiseksi. Tämä tarkoittaa esimerkiksi tiedon luokittelua ja henkilöstön kouluttamista tiedon oikeaan käsittelyyn. Lisäksi tiedolla pitää olla taloudellista arvoa yritykselle.

Tietomurto on rikos, jonka voi tehdä ulkopuolinen taho tai oma työntekijä. Tietomurtoja yritetään yleisesti, mutta yritysten lisääntynyt panostus tekniseen tietoturvaan on johtanut siihen, että ulkopuolisen voi olla helpompaa saada haltuunsa tieto käyttämällä välikätenä kohdeyrityksen työntekijää.

Tietoverkoissa uhan muodostavat perinteisten hakkereiden lisäksi myös järjestäytynyt rikollisuus ja eri valtioiden tiedusteluorganisaatiot. Yksittäisten tapausten osalta voi olla mahdotonta näyttää, mistä uhka on tullut. Harkittaessa eri riskienhallintakeinoja, on hyvä pitää mielessä, millaisia toimijoita saattaa olla takana.

4.1 Tietoon kohdistuneet toteutuneet riskit ja uhkat

Tietoverkkoon murtautumisen yritykset ja toteutuneet tietomurrot

”Luulen, että olemme joutuneet hakkeroinnin kohteeksi.”

”Pienessä yrityksessä ei ole resursseja paneutua tietoturvallisuuteen. Kustannukset eivät myöskään saa kohota eikä käyttö vaikeutua.”

”Tietomurto tehtiin käyttäjätunnusten ja salasanojen avulla.”

”Tietokoneeseen, jossa oli jäsentietoja pääsi mato. Tiedostoja tuhoutui. Jäsenrekisteriämme on myös yritetty hakkeroida.”

Neljäsnes (25 %) yrityksistä oli havainnut, että ulkopuolinen oli luvattomasti yrittänyt päästä yrityksen tietoverkkoon.

Lähes joka toisessa (45 %) suuressa yrityksessä oli havaittu luvaton yritys päästä tietoverkkoon. Ero henkilömäärältään pienten (22 %) ja keskisuurten (31 %) yritysten havaitsemiin murtautumis- tai hakkerointiyrityksiin selitty osin suurien yritysten tunnettavuudella, joka tekee niistä kiinnostavia kohteita hakkereille. Tekijän saadessa aikaan muutoksia suuren yrityksen internetsivuilla tai tietojärjestelmissä, on teon julkisuus suurempi. Yritysten väliset erot saattavat myös johtua siitä, että pienemmissä yrityksissä ei aina osata tunnistaa murtautumis- tai hakkerointiyrityksiä. Teollisuuden ja palvelualan yritykset joutuivat muiden toimialojen yrityksiä useammin tietoverkkoon murtautumisen tai hakkeroinnin yrityksen kohteeksi. Kaikista yrityksistä kuudesosa (16 %) ei osannut sanoa, onko heidän tietoverkkonsa yritetty murtautua. Suurissa yrityksissä epätietoisia oli vähemmän, 11 prosenttia.

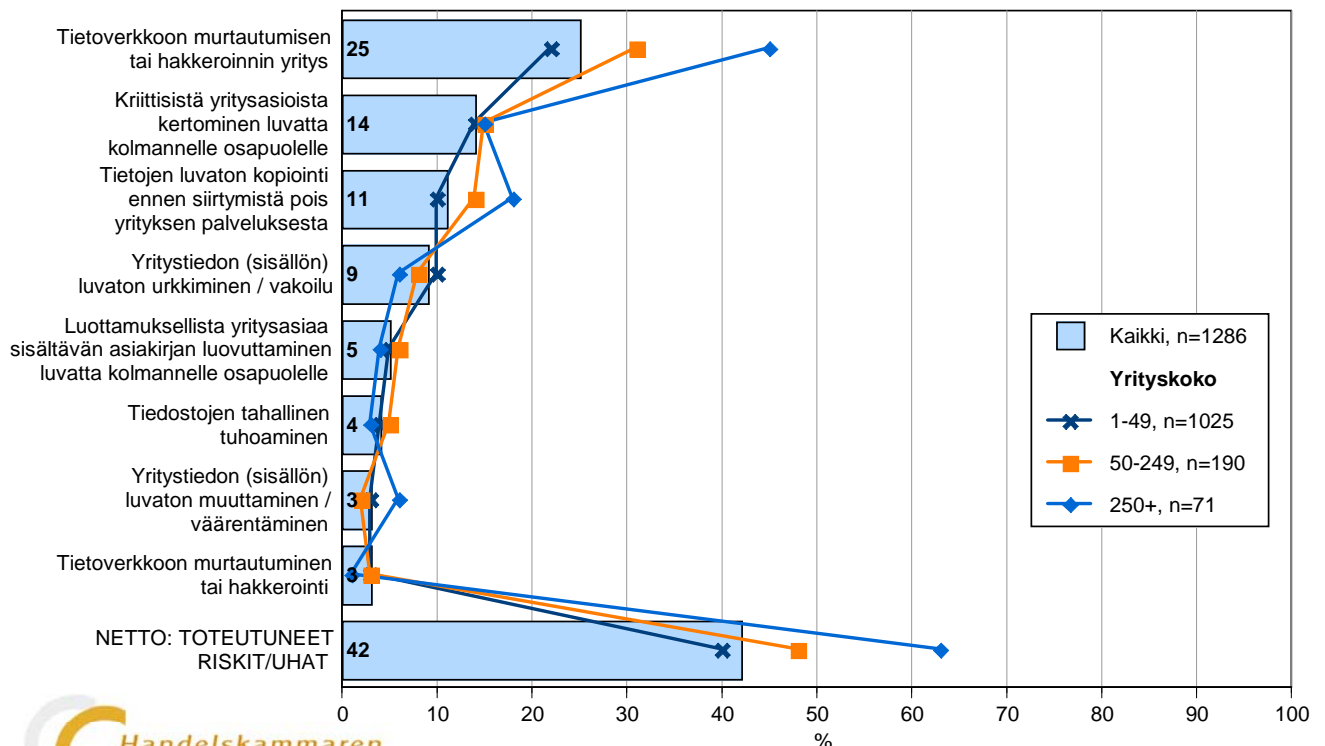
”Mitä jos viranomaisille luotaisiin automaattinen ilmoitusten vastaanottojärjestelmä. Yritykset voisivat lähettää automaattisen 'rikosilmoituksen' ja viranomaisten olisi huomattavan paljon helpompaa päästä hakkeriliigojen yms. jäljille. Hyvin harvalla yrityksellä on tietoturvaosuella riittävää miehitystä hoitaa tällaisia manuaalisesti.”

Kaikista yrityksistä kuitenkin vain kolme prosenttia ilmoitti toteutuneesta tietomurrosta. Suurissa yrityksissä osuus jäi vain yhteen prosenttiin. Toteutuneiden tietomurtojen osuus kaikissa yrityksissä on vähentynyt edellisen kyselyn kuudesta prosentista kolmeen prosenttiin ja yli viisi henkilöä työllistävissä yrityksissä neljään prosenttiin.

Tietoon liittyvät turvallisuusriskit

Toteutuneet riskit ja uhat 1/3

n=kaikki vastaajat (kohderyhmä: vähintään 1 henkilön työllistävät yritykset)

Vuonna 2005 kymmenen prosenttia suurista yrityksistä ilmoitti toteutuneista tietomurroista. Myönteinen kehitys on ollut huomattava. Kaikista yrityksistä kymmenesosa (11 %) ei kuitenkaan tiennyt, onko heidän tietoverkkoonsa murtauduttu.

Ahvenanmaan maakunnasta yksikään yritys ei ollut havainnut tietomurtoa ja Itä-Suomen läänin yrityksistä vain prosentti ilmoitti tietomurrosta. Muilla alueilla osuus oli keskimääräisellä tasolla.

Yritystiedon luvaton urkkiminen tai vakoilu

”Työkone varastettiin kotoa, mutta onneksi palvelin pystyttiin sulkemaan joten työasioihin eikä verkkoon päästy kiinni. Varastetun tietokoneen kovalevyllä ei ollut asiakkaiden tietoja.”

”Ulkomaiset tiedustelijat kuvasivat ohjelmapaketin tärkeitä osia.”

”Tuoteurkinta ja toimintatapojen kopiointi ovat uhkana yrityksellemme.”

”Kännyköiden käyttö vakoilun välineenä on liian helppoa. Kameratoiminnon poistaminen/estäminen voisi auttaa ehkäisemään uhkaa.”

Turvallisuustietoisuuden lisääminen on yksinkertainen tapa torjua laitonta tiedonkeruuta. Mikäli ilmiötä ja sen eri muotoja ei tunneta, torjuminen on vaikeaa. Työnantajan vastuulla on laatia säännöt siitä, mitä tietoa saa kertoa ulkopuolisille ja mitä ei.

Kymmenesosa (9 %) yrityksistä oli joutunut yritystietoon kohdistuvan luvattoman mielenkiinnon kohteeksi. Osuus oli sama sekä edellisessä yritysten rikosturvallisuuskyselyssä että suojelupoliisin vuonna 2007 julkaisemassa yrityskyselyssä.

Luvattoman tiedonkeruun kohteeksi oli joutunut kymmenen prosenttia pienistä yrityksistä, kahdeksan prosenttia keskisuurista ja kuusi prosenttia suurista yrityksistä. Toimitusjohtajista joka kymmenes ja turvallisuusjohtajista kuudesosa ilmoitti luvattomasta tiedonkeruusta yrityksessään. Yritystiedon luvattonta urkintaa tai vakoilua ei ollut yhdessäkään ahvenanmaalaisessa yrityksessä. Etelä- ja Länsi-Suomen lääneissä luvattomasta tiedonkeruusta ilmoitti kymmenesosa yrityksistä. Lapin läänissä osuus oli suurin, 16 prosenttia.

Lähes joka seitsemäs yritys (14 %) ei kuitenkaan osannut sanoa, onko yritykseen kohdistunut luvattonta urkintaa tai vakoilua. Epätietoisten osuus oli edellisessä kyselyssä kolme prosenttiyksikköä korkeampi.

Tietojen kopiointi omaan käyttöön ennen siirtymistä pois yrityksen palveluksesta

”Yrityksen projektitietojen on oltava henkilöstön käytössä. Käytännössä on mahdotonta valvoa, kopioidaanko tietoja tai välitetäänkö niitä luvatta eteenpäin.”

”Sähköpostin käyttö liikesalaisuuksien välittämiseen ja luottamuksellisten tietojen kopiointiin.”

”Asiakasrekisteri on helposti kopioitavissa.”

”Sisäisiä asiakirjojen kopioidaan ja viedään mukanaan työsuhteen päättyessä. Vaikka teko on työsopimuksen vastainen, on työnantajan näytettävä toteen vahinko.”

”Työntekijä kopioi yrityksen koulutusohjelman, joka on nyt käytössä uudessa työpaikassa.”

”Henkilö kopioi ennen lopettamistaan yrityksen tietoja mukaansa.”

"Poislähtevät vievät helposti tietoa mukanaan. Vaitiolovelvollisuus tai kilpailukiello eivät estä yhtään tietojen eteenpäin kulkua, todistustaakka yrityksellä niin suuri."

Työntekijällä on työsuhteensa aikana pääsy työnsä kannalta tarpeelliseen tietoon. Monissa yrityksissä työntekijä pääsee myös oman työtehtävänsä kannalta tarpeettomaan, mutta yritykselle tärkeään tietoon. Työntekijän siirtyessä kilpailijan palvelukseen luottamuksellista tietoa voi siirtyä uudelle työnantajalle. Työntekijän pääsyn rajoittaminen luottamuksellisiin ja salaisiin tietoihin vähentäisi yrityksille aiheutuvia vahinkoja.

Joka kymmenessä yrityksessä (11 %) poislähtevä työntekijä oli kopioinut luvatta tietoja. Pienten (10 %) ja keski suurten (14 %) yritysten välillä ei ollut suurta eroa. Ongelma oli isompi suurissa yrityksissä. Lähes viidesosa (18 %) suurista yrityksistä ilmoitti, että työntekijä oli kopioinut yrityksen tietoja ennen työpaikan vaihtoa. Kaikista yrityksistä epätietoisia oli viidennes (19 %). Epätietoisia oli keskimääräistä enemmän keski suurissa ja suurissa yrityksissä.

Tietojen luvaton kopiointi oli yleisintä Etelä-Suomessa (13 %) ja keskimääräisellä tasolla Länsi-Suomessa (10 %) ja Ahvenanmaalla (10 %). Muilla alueilla tietojen luvaton kopiointi oli kuudella prosentilla.

Kriittisistä yritysasioista kertominen luvatta kolmannelle osapuolelle

"Työntekijät puhuvat asioista liian avoimesti asiakkaille."

"Luotimme liian puhtaasti henkilökuntaan, varsinkin salassapidosta olisi pitänyt huolehtia paremmin kuin hyvin."

"Yritysten liikesalaisuuksien kertominen tai esille jättö ulkopuolisille tahoille."

Kriittisen yritystiedon luvaton kertominen on usein tahatonta. Tietojen kertominen voi kuitenkin liittyä myös haluun vahingoittaa työnantajaa tai tarpeeseen korostaa omaa tietämystä. Useimmiten kriittisistä yritysasioista kerrotaan tuttujen henkilöiden kesken. Keskusteluilla on kuitenkin monesti myös muita kuulijoita kuin varsinaisen keskustelun osapuolet.

Kriittisten tietojen luvaton kertominen on lähellä yritysvakoilua. Jälkikäteen on hyvin vaikea saada selville, onko tieto keskustelussa paljastunut kuuntelevan osapuolen johdattelemana vai onko kyseessä ollut vain kertojan oma motiivi.

Joka seitsemännessä yrityksessä (14 %) oli kerrottu kriittisistä yritysasioista luvatta joko henkilökuntaan kuuluvalle tai ulkopuoliselle. Yrityksen koko ei vaikuttanut vastauksiin.

Kriittisistä yritysasioista kerrottiin eniten Etelä-Suomen (16 %) ja Itä-Suomen (14 %) läänien yrityksissä, kun taas se oli vähäisintä Ahvenanmaan maakunnan yrityksissä (3 %).

Luottamuksellista yritysasiaa sisältävän asiakirjan luovuttaminen luvatta kolmannelle osapuolelle

"Luottamuksellisen materiaalin suuri määrä ja sen kopioinnin helppous."

"Käyttäjät luovutti yrityksen sisäistä tietoa ulkopuoliselle taholle."

Luottamuksellisen asiakirjan luovuttamista on yleensä vaikea selvittää, koska asianosaisille saattaa syntyä siitä rikos- ja työoikeudellisia seuraamuksia. Tekijät pyrkivät yleensä peittämään tekonsa jäljet, mikä vaikeuttaa teon yleisyyden arviointia.

Yrityksistä viisi prosenttia ilmoitti, että yrityksen luottamuksellinen asiakirja on luovutettu luvatta.

Tiedostojen tahallinen tuhoaminen

”Toimitusjohtajavaihdoksen yhteydessä tapahtui tahallista tiedostojen tuhoamista”

”Tietotekniikkaan liittyvät käyttöoikeudet olivat liian laajat joillakin henkilöillä.”

Työntekijän valvominen ja tiedostojen tuhoamisen estäminen on vaikeaa, koska työntekijällä on normaalisti oltava pääsy työnsä kannalta tarpeellisiin tiedostoihin. Siksi tuhoamistilanteessa avainasemaan nousee varmuuskopiointi (ks. luku 8. Jatkuvuussuunnittelu). Riskienhallinnan kannalta toinen tärkeä asia on käyttöoikeuksien laajuus eli miten usealle henkilölle annetaan pääsy yrityksen toiminnan kannalta tärkeään tietoon.

Tiedostoja oli tuhottu neljässä prosentissa yrityksistä. Valtaosassa yrityksistä tiedostoja ei oltu tuhottu.

Yritystiedon luvaton muuttaminen tai väärentäminen

Yritystiedon luvaton muuttaminen on usein vaikeammin havaittavissa kuin tiedostojen tuhoaminen. Seuraukset yrityksen maineelle voivat kuitenkin olla merkittäviä. Yrityksen julkisenkin tiedon muuttaminen voi heikentää luottamusta yrityksen toimintaan, jos yritys ei pysty suojaamaan tietojaan.

Kaikista yrityksistä vain kolme prosenttia oli havainnut yritystietojen sisällön muuttamista tai väärentämistä. Valtaosa yrityksistä ei ollut havainnut tietojen muuttamista.

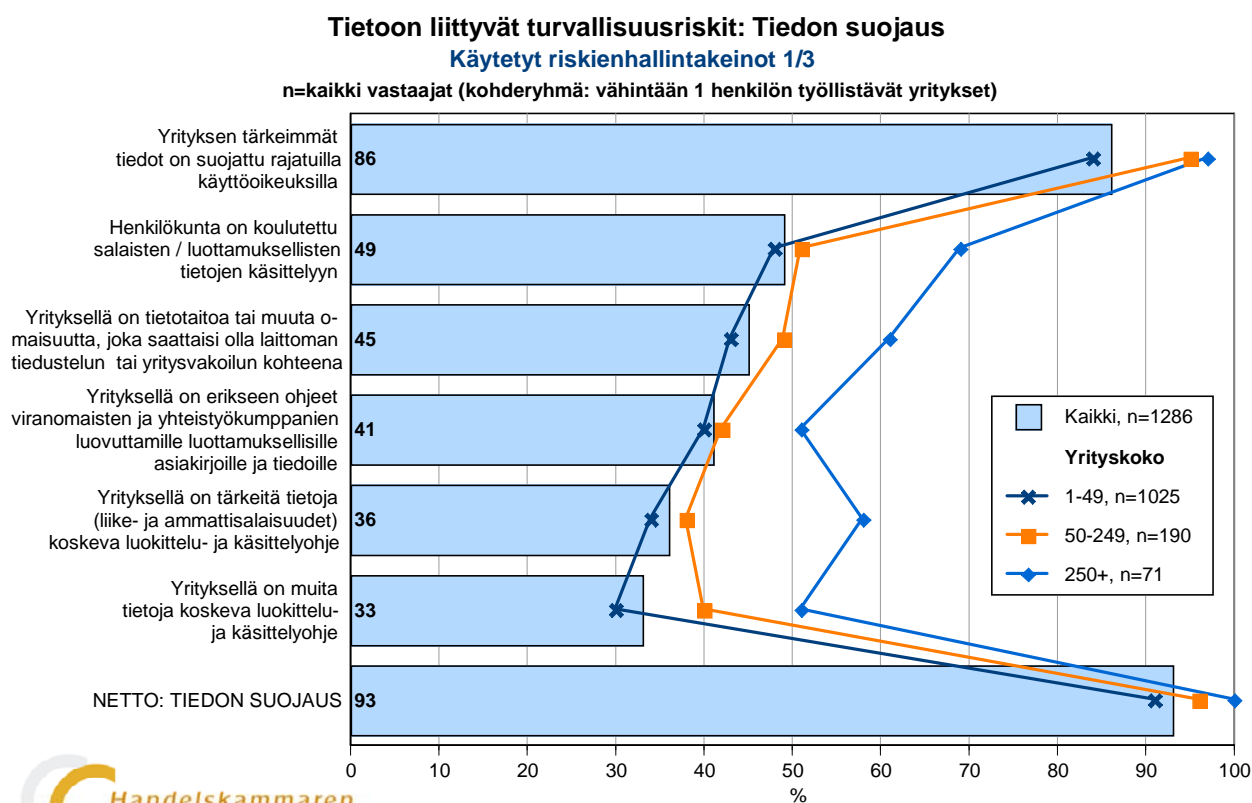
Nettoprosenttiosuus

Toteutuneita tietoriskejä käsittelevissä kaavioissa käytetty nettoprosenttiosuus ilmaisee sen, kuinka suurella osalla yrityksistä ainakin yksi mainituista riskeistä on toteutunut.

Tietoturvaa on loukattu 42 prosentissa yrityksistä. Tietorikoksista tai tahallisista väärinkäytöksistä yleisimpiä ovat olleet tietoverkkoon murtautumiset tai hakkerointirytykset (25 %), kriittisten yritysasioiden kertominen luvatta kolmannelle osapuolelle (14 %) tai tietojen luvaton kopiointi ennen siirtymistä pois yrityksen palveluksesta (11 %).

Suurista yrityksistä 63 prosenttia ilmoitti, että ainakin yksi mainituista tietoriskeistä oli toteutunut niiden kohdalla. Suurissa yrityksissä tietoon kohdistuneen riskin toteutuminen oli huomattavasti yleisempää kuin pienissä yrityksissä (40 %).

4.2 Riskienhallintakeinot: Miten yritykset varautuvat tiedon väärinkäyttöksiin?

Taloustutkimus Oy

Lähde: Yritysten rikosturvallisuus 2008.

Keskuskauppakamari ja Helsingin seudun kauppakamari.

Tiedon tekniset suojauskeinot (palomuuuri, virustorjunta, ajantasainen käyttöjärjestelmä ja varmuuskopiointi) ovat välttämättömiä yrityksen tiedon suojaamisessa. Ne eivät kuitenkaan yksinään riitä tiedon suojaamiseen. Toteutuneet tietoriskit johtuvat usein tietämättömyydestä tai välinpitämättömyydestä. Tahattomia virheitä voidaan estää lisäämällä työntekijöiden turvallisuustietoisuutta esimerkiksi koulutuksen, ohjeistuksen ja tiedon luokittelun avulla. Tahallisia tietoriskejä ehkäistään parhaiten varmistamalla työntekijöiden luotettavuus (ks. luku 3.4).

Yrityksen tietotaito tai muu omaisuus laittoman tiedustelun tai yritysvakoilun kohteena

"Hyvällä supliikilla pääsee suljettuihin tiloihin, kun porukka on hyväuskoista."

"Kiinteistöön pääsi sisälle ulkopuolinen henkilö ilman kulkuoikeutta eikä kukaan kysellyt kuka on ja mihin menee."

"Pidämme uhkana yritystietojen joutumista väärin käsiin"

"Yrityksen asiakas-, myynti- tai ostotietoihin murtautuminen"

Yritysvakoilun kohteena voi olla patentointiprosessissa oleva huipputuote, perustutkimuksen tuottama tulos tai yrityksen kilpailijaa kiinnostava asiakasrekisteri. Laitonta tiedustelua harjoittavat valtiot, kun taas yritysvakoilua harjoittavat toiset yritykset tai niiden lukuun

toimivat henkilöt. Rajanveto näiden kahden välillä on usein vaikeaa, mutta yrityksen vastatoimet ovat kuitenkin samoja oli kyse kummasta ilmiöstä tahansa.

Lähes joka toinen (45 %) yritys arvioi, että yrityksellä on laittoman tiedustelun tai yritysvakoilun kohteeksi mahdollisesti valikoituvaa tietotaitoa tai omaisuutta. Osuus oli keskimääräistä suurempi suurissa yrityksissä (61 %) ja keskisuurissa yrityksissä (49 %) sekä teollisuudessa (51 %) ja palvelualalla (48 %). Keskimääräistä vähäisempi osuus oli pienissä yrityksissä (43 %).

Turvallisuuspäälliköistä melkein joka kahdeksas (77 %) tunnisti yrityksellä olevan tietoa tai omaisuutta, joka voisi olla yritysvakoilun tai laittoman tiedustelun kohteena. Talouspäälliköiden kohdalla osuus jäi kolmannekseen (35 %). Talouspäälliköiden vastaukset olivat mielenkiintoisia, koska yrityksen taloustilanteesta kertovat tiedot (budjetti-, julkistamattomat tilinpäätöstiedot) ovat yleensä salassa pidettäviä.

Henkilökunnan koulutus salaisten tai luottamuksellisten tietojen käsittelyyn

Työnantajan on syytä kouluttaa työntekijät tiedon asianmukaiseen käsittelyyn. Koulutus parantaa työntekijöiden turvallisuustietoisuutta ja torjuu yrityksen tai asiakkaiden tietoihin kohdistuvia uhkia.

Yrityksistä puolet (49 %) kouluttaa henkilökuntaansa salaisten tai luottamuksellisten tietojen käsittelyyn. Suurissa yrityksissä kouluttaminen salaisten tai luottamuksellisten tietojen käsittelyyn oli yleistä (69 %) , kun taas pienistä yrityksistä alle puolet (48 %) koulutti salaisten tai luottamuksellisten tietojen käsittelyyn.

Palvelualan yrityksissä (57 %) kouluttaminen salaisten tai luottamuksellisten tietojen käsittelyyn oli yleisintä. Vähiten koulutusta annettiin rakennusalan yrityksissä (30 %).

Tiedon luokittelu- ja käsittelyohjeet

"Henkilökunta antoi yhteistyökumppaneille luottamuksellisia /salaisia tietoja, jotka vuotivat ulkopuolisille."

"Jälleenmyyjä levitti hinta- ja tuotetietoa kilpailijoille ja muille asiakkaille päättäessään yhteistyötä ja myydessään pois varastoaan"

Yrityksen kannattaisi luokitella liike- ja ammattisalaisuutensa ja kouluttaa työntekijät toimimaan ohjeen mukaisesti. Liike- ja ammattisalaisuuksien käsittelyä koskevan ohjeen lisäksi työnantajan kannattaisi tehdä myös muita tietoja, kuten yrityksen sisäisiä ja julkisia tietoja koskeva käsittelyohje. Muutoin tilanne saattaa jäädä epäselväksi, kun yrityksessä on sekä luokiteltua tietoa että luokittelematonta tietoa. Tällainen tilanne luo työntekijöiden keskuudessa epätietoisuutta ja saattaa aiheuttaa virheitä tiedon käsittelyssä. Työntekijän on vaikea toimia oikein, mikäli työnantajalla ei ole ohjeita tiedon käsittelystä. Ohjeiden pitää myös olla työntekijöiden saatavilla.

Yrityksen pitäisi harkita, mitä tietoa se antaa yhteistyökumppaneille ja viranomaisille. Tiedon luokitus ja selkeä ohje vastaanottajalle tiedon käsittelystä suojaa tietoa. Lisäksi toiselta osapuolelta voi edellyttää samaa suojaustasoa kuin yritys itsekin ylläpitää.

Yritys voi myös saada haltuunsa toisten yritysten tai viranomaisten luottamuksellista tietoa. Tiedon käsittelytavoista on hyvä sopia, jotta välttyttäisiin ikäviltä yllätyksiltä. Ohjeet voidaan sisällyttää yrityksen omiin yleisiin ohjeisiin tai sitten niistä voidaan laatia omat erilliset ohjeet vain niille, jotka käsittelevät tietoa.

Tiedon luokittelu- ja käsittelyohjeessa:

- tiedon luokittelun perusteet (salainen, luottamuksellinen, sisäinen, julkinen)
- tiedon käsittely liiketoiminnan tilanteissa
- tiedon käsittely tiedon elinkaaren (käsittely, muuttaminen, säilyttäminen, jakelu ja hävittäminen)

Yrityksistä kolmasosa (36 %) oli laatinut ohjeen liike- ja ammattisalaisuuksien käsittelystä. Pienistä ja keskisuurista yrityksistä kolmannes ja suurista yrityksistä yli puolet oli laatinut liike- ja ammattisalaisuuksia koskevan ohjeen.

Pienistä yrityksistä lähes puolet (43 %) vastasi, että niillä on tietoa tai omaisuutta, joka voisi olla laittoman tiedustelun tai yritysvalvontaan kohteena. Kuitenkin vain joka kolmannessa pienessä yrityksessä oli laadittu ohje liike- ja ammattisalaisuuksien käsittelystä. Keskisuurista yrityksistä puolet (49 %) oli tietoisia riskistä ja vain 38 prosenttia oli tehnyt ohjeen. Suurista yrityksistä 61 prosenttia oli tietoisia riskistä ja 58 prosenttia oli laatinut ohjeen. Liike- ja ammattisalaisuuksien käsittelyä ohjeistettiin keskimääräistä useammin palvelualalla. Rakennusalalla ohje oli joka neljännellä yrityksellä.

Yrityksistä kolmasosalla oli myös muita tietoja koskeva luokittelu- ja käsittelyohje. Muita tietoja koskeva luokitteluohje oli yleisin palvelualan yrityksillä.

Yrityksistä 41 prosentilla oli erikseen ohjeet viranomaisten ja yhteistyökumppanien luovuttamille luottamuksellisille asiakirjoille ja tiedoille. Pienissä yrityksissä ohjeita oli 40 prosentilla, keskisuurissa 42 prosentilla ja suurissa 51 prosentilla.

Yrityksen tärkeimmät tiedot suojattu rajatuilla käyttöoikeuksilla

Tietojen suojaaminen käyttämällä rajattuja käyttöoikeuksia on tehokas tapa hallita sitä, kuinka monella työntekijällä on oikeus yritykselle tärkeisiin tietoihin. Kansainvälisen 2007 Global State of Information Security Study –tutkimuksen mukaan 23 prosenttia tietoon kohdistuneista rikkomuksista tehdään käyttäjätilien ja käyttöoikeuksien väärinkäytöksillä.

Yrityksistä 86 prosenttia kertoi suojaavansa tärkeimmät tiedot rajatuilla käyttöoikeuksilla. Yritysten koko ei vaikuttanut tuloksiin. Teollisuudessa tiedon suojaaminen rajatuilla käyttöoikeuksilla on yleisintä (91 %), kun taas rakentamisessa se oli harvinaisinta (77 %).

Nettoprosentti (riskienhallintakeinot tiedon suojaamiseksi)

Riskienhallintaa kuvaavissa kaavioissa nettoprosenttiosuus ilmaisee sen, kuinka suurella osalla yrityksistä on käytössä ainakin yksi mainituista riskienhallintakeinoista.

Yrityksistä lähes kaikki (93 %) on suojannut tietojansa jollakin tavalla. Vain seitsemän prosenttia yrityksistä ei luokittele, ohjeista eikä kouluta tiedon käsittelyyn. Huonoin tilanne pienissä yrityksissä, joista kymmenesosa (9 %) ei käytä mitään näistä riskienhallintakeinoista. Edellisessä vuoden yritysvalvontakyselyssä viidesosa (19 %) kaikista yrityksistä ei käyttänyt mitään näistä riskienhallintakeinoista. Vuoden 2008 yritysvalvontakyselyn tulokset osoittavat selvää kehitystä tilanteessa. Selityksenä saattaa olla yritysten turvallisuustietoisuuden lisääntyminen.

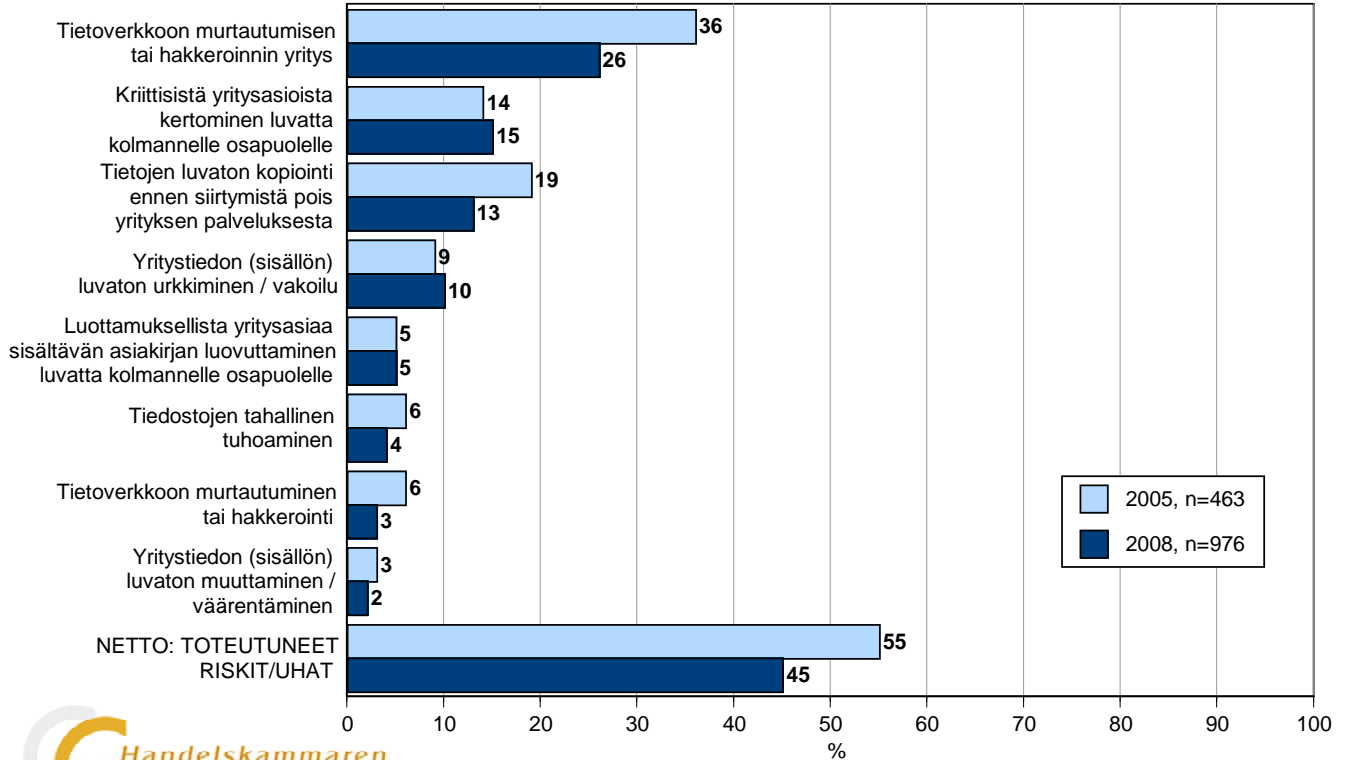
Toteutuneet riskit 2005 ja 2008 selvityksissä

* yli 5 henkilöä työllistävät yritykset

Tietoon liittyvät turvallisuusriskit

Toteutuneet riskit ja uhat 3/3

n=kaikki vastaajat (kohderyhmä: vähintään 5 henkilöä työllistävät yritykset)

Taloustutkimus Oy

Lähde: Yritysten rikosturvallisuus 2008.

Keskuskauppakamari ja Helsingin seudun kauppakamari.

Tarkistuslista 2: Tietoon liittyviin rikosriskeihin ja väärinkäytöksiin varautuminen

- Tiedon tekniset suojauskeinot (palomuuuri, virustorjunta, ajantasainen käyttöjärjestelmä, varmuuskopiointi, palvelimet)
- Tietojen luokittelu
- Liike- ja ammattisalaisuuksia koskeva luokittelu- ja käsittelyohje
- Henkilökunnan koulutus salaisten / luottamuksellisten tietojen käsittelyyn
- Ohjeet viranomaisten ja yhteistyökumppanien luovuttamille luottamuksellisille asiakirjoille ja tiedoille
- Varautuminen siihen, että yritys voi olla yritysvakoilun kohteena

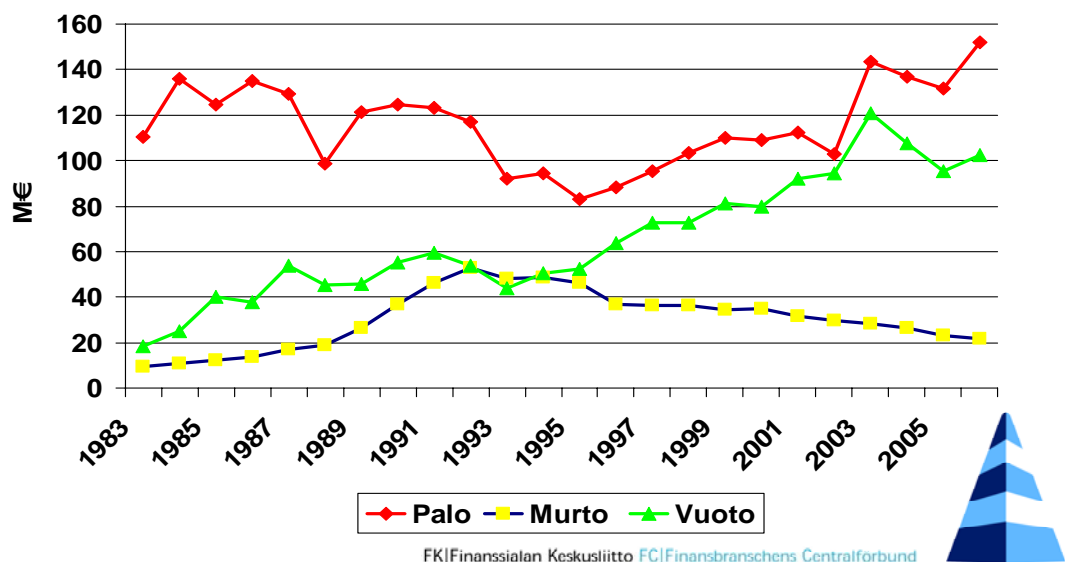
Tietoturvan suppea huoneentaulu (Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus TIEKE):

- Selvitä tiedon ja tiedoston alkuperä ennen käyttöä
- Muista, että seinillä on korvat - useammat kuin arvaatkaan
- Lukitse ovi ja tietokoneesi, kun lähdet muualle
- Käytä salasanoja, joissa on muitakin merkkejä kuin kirjaimia, ja pidä ne salassa
- Ota talteen kaikki tarpeellinen, ennen kuin vahinko sattuu
- Käytä ajantasaisia viruksentorjuntaohjelmia ja muita turvajärjestelyjä
- Selvitä itsellesi oman organisaatiosi tietoturvajärjestelyt

5 OMAISUUTEEN KOHDISTUVAT RIKOKSET JA VÄÄRINKÄYTÖKSET

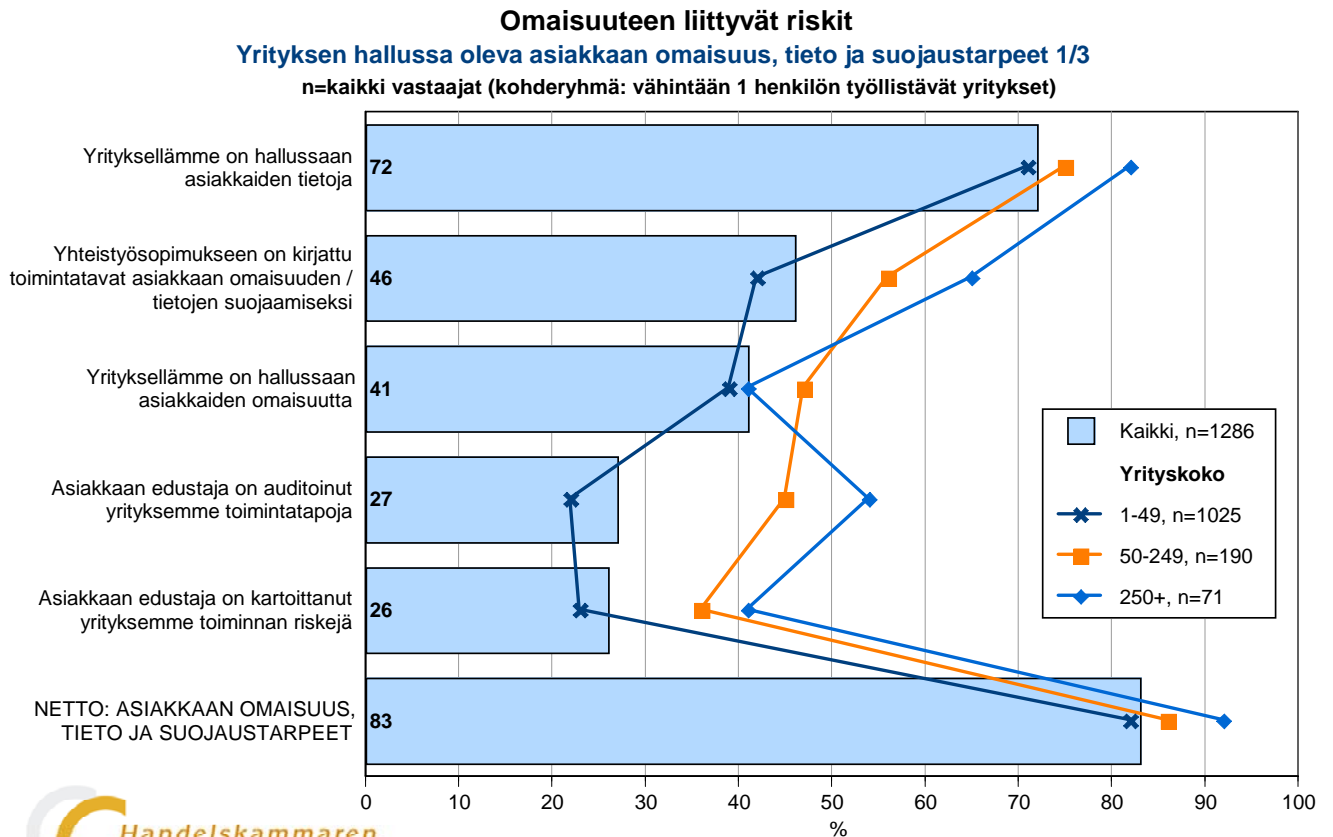
Kaikilla yrityksillä on riski joutua omaisuusrikoksen kohteeksi. Kohteeksi valikoitumiseen riittää, että tekijä olettaa, että kohteessa on jotain varastettavaa tai rikottavaa. Ammattimaiset rikolliset saattavat arvioida kohteessa olevaa omaisuutta tarkkaan ennen tekoa. Molemmissa tilanteissa yritykselle aiheutunut vahinko voi olla huomattava. Varautumalla toimitiloihin tai irtaimeen omaisuuteen kohdistuvaan rikollisuuteen yritys parantaa myös muiden yritysturvallisuuden osa-alueiden tasoa. Rikosturvallisuuden lisäksi ainakin tietoturvallisuuden, kiinteistö- ja toimitilaturvallisuuden, työturvallisuuden, henkilöturvallisuuden, tuotannon ja toiminnan turvallisuuden sekä pelastustoiminnan taso usein nousee.

Palo-, murto- ja vuotovahingot 1983-2006
Korvausmäärät muutettu 2005 rahan arvoa vastaaviksi

Poliisin tietoon tulleiden omaisuusrikosten määrä vähentynyt viime vuosina. Myös murtojen määrä, lukuun ottamatta lievää nousua vuoden 2007 liikemurtojen osalta, on ollut laskussa. Myös vakuutusyhtiöiden maksamat korvaukset murtovahingoista ovat laskeneet.

5.1 Yrityksen hallussa oleva asiakkaan omaisuus, tieto ja suojaustarpeet

Yrityksellä on hallussaan asiakkaiden tietoja

Kolme neljästä yrityksestä (72 %) ilmoitti, että niiden hallussa on asiakkaiden tietoja. Ero pienien (71 %) ja suurien (82 %) yritysten välillä oli yksitoista prosenttia. Keskisuurissa yrityksissä osuus oli 75 prosenttia.

Palvelualalla valtaosalla (83 %) yrityksistä oli hallussaan asiakkaan tietoja. Rakennusalalla asiakkaan tietoja oli hallussa hieman yli puolella (54 %) yrityksistä. Kaupan alalla osuus oli puolet (50 %).

Yrityksellä on hallussaan asiakkaiden omaisuutta

Erityisesti silloin, kun yritys tarjoaa huolto- tai korjauspalveluita, yrityksellä on pääsy asiakkaan omaisuuteen. Asiakkaiden omaisuutta hallussaan pitävien osuus kaikista yrityksistä oli selvästi alle puolet (41 %).

Joka toisella teollisuuden (45 %) ja palvelualan (44 %) yrityksellä oli asiakkaan omaisuutta hallussaan, kun taas rakennusalan yrityksistä kolmasosalla (31 %) oli asiakkaan omaisuutta.

Yhteistyösopimukseen on kirjattu toimintatavat asiakkaan omaisuuden tai tietojen suojaamiseksi

Sekä luovuttavan että vastaanottavan yrityksen pitäisi kirjata toimintatavat omaisuuden tai tietojen suojaamisesta yhteistyösopimukseen. Menettelytapoja kirjattaessa on minimiturvallisuustasona pidettävä sitä tasoa, jolla luovuttava yritys itse omaisuutta tai tietoa suojaa. Asiakas voi vaatia salassapitosopimuksen solmimista tai salassapitopykälien liittämistä osaksi varsinaista sopimusta. Sopimukseen kirjataan usein sopimussakko, joka voi olla hyvinkin suuri. Mikäli tieto joutuu luvatta kolmannelle osapuolelle, asiakkaan ei tarvitse näyttää toteen toteutuneen vahingon suuruutta tai syy-seuraus suhdetta teon ja vahingon välillä. Sopimusrikkomukseksi riittää tiedon luvaton päätyminen palveluntarjoajan toimesta kolmannelle taholle. Huolimattomasta tiedonkäsittelystä saattaa myös seurata asiakasmenetys.

Kaikista yrityksistä hieman yli puolella (46 %) oli sopimukseen kirjattu toimintatavat. Tilanne vastaajien kesken jakaantui seuraavasti: pienet (42 %), keski-suuret (56 %) ja suuret (65 %).

Vaikka monella yrityksellä on hallussaan asiakkaan tietoa, on suuri määrä tilanteita, jossa osapuolet eivät ole sopineet mitään toimintatavoista tiedon suojaamiseksi. Esimerkiksi palvelualan yrityksistä valtaosalla (83 %) oli asiakkaan tietoja, mutta vain puolella yrityksistä (44 %) sopimukseen kirjataan toimintatavat tietojen suojaamiseksi. Kaikista vastaajista 72 prosenttia piti hallussaan tietoja ja vain 46 prosenttia oli kirjannut menettelytavat.

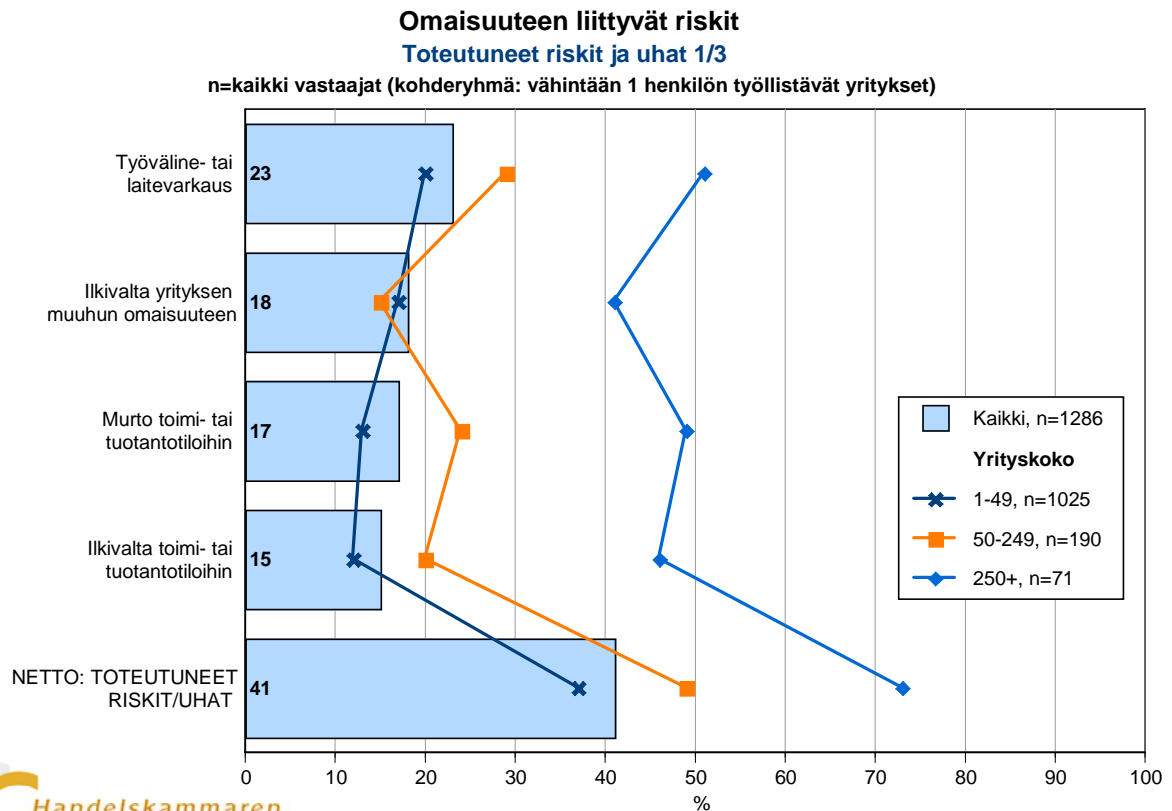
Yrityksen toimintatapojen ja toiminnan riskien auditointi

Auditoinnilla asiakas arvioi, säilyttääkö yritys tietoja tai muuta omaisuutta sovitulla tavalla. Päästäessään ulkopuolisen tahon auditoimaan toimintaansa, yrityksen on hyvä pitää mielessä, mitä kaikkea se antaa nähtäväksi. Esimerkiksi muiden asiakkaiden tiedot eivät saisi tulla auditoinnin tietoon. Siksi auditointimenettelystä sovittaessa olisi hyvä sopia riittävä varoitusaika, jotta yritys voi suojata sopimussuhteeseen liittymättömät yrityksen tiedot auditoinnilta. Auditoinnilla voidaan myös selvittää toisen osapuolen toimintaan liittyviä riskejä ja arvioida, aiheutuuko niistä omalle toiminnalle uusia riskejä tai kasvaako joku oman toiminnan riskeistä niiden takia. Auditoinnissa saa kuvan siitä, miten sopimuskumppani hoitaa omaa toimintaansa ja varmistaa palvelunsa jatkuvuuden eri tilanteissa.

Asiakkaat olivat auditoineet 27 prosenttia yrityksistä. Suurista yrityksistä joka toista (54 %) ja pienistä yrityksistä joka viidettä (22 %) oli auditoitu. Keski-suurista yrityksistä 45 prosenttia oli auditoitu. Yleisintä auditointi oli teollisuudessa (50 %) ja harvinaisinta kaupan alan yrityksissä (16 %).

Yrityksistä joka neljännestä (26 %) asiakkaat olivat auditoineet myös yrityksen toiminnan riskejä. Pienistä yrityksistä neljännestä (23 %) ilmoitti, että asiakas oli auditoinut yrityksen toiminnan riskejä. Toiminnan riskien auditointeja tehtiin keskimääräistä useammin keski-suurissa (36 %) ja suurissa yrityksissä (41 %). Myös toiminnan riskien auditointi oli yleisintä teollisuudessa (39 %) ja harvinaisinta kaupan alalla (15 %).

5.2 Toteutuneet omaisuusriskit ja uhkat

Taloustutkimus Oy

Lähde: Yritysten rikosturvallisuus 2008.

Keskuskauppakamari ja Helsingin seudun kauppakamari.

Työväline- tai laitevarkaus

"Hotellin aulassa oli kamerat, mutta kukaan ei niitä valvonut. Meiltä vietiin selän takaa osa työvälineistä keskellä päivää"

"Asiakkaalle tehtiin murtohälyttimet. Eivät olleet päällä. Henkilökunnan ohjeistus hälyttimen käytöstä olisi ollut paikallaan."

"Asiakas vuokrasi meiltä kaksi vesijettiä, jotka jätti palauttamatta. Poliisi ei aloittanut välittömästi esitutkintaa, josta seurasi, että vahinkoa alettiin tutkia vasta viisi päivää tapahtuman jälkeen. Rikolliset olivat tänä ajanjaksona pidätettynä, mutta kun ei ollut hakupyynnöitä, poliisit joutuivat vapauttamaan heidät."

Kaikista yrityksistä joka neljänneltä (23 %) on varastettu työvälineitä tai laitteita. Suurissa yrityksissä osuus oli 51 prosenttia, keskisuurissa 29 prosenttia ja pienissä 20 prosenttia. Rakennusalan yrityksistä 64 prosenttia valikoitui kohteeksi todennäköisesti siksi, että työmaiden valvominen ja suojaus on vaikeaa. Vähiten työväline- tai laitevarkauksia oli palvelualalla (18 %).

Työväline- ja laitevarkauksia kokeneiden keskisuurten yritysten osuus väheni edellisen kyselyn 43 prosentista 29 prosenttiin. Pienissä ja suurissa yrityksissä tilanne on pysynyt samalla tasolla. Työväline- ja laitevarkauksia kokeneiden yritysten osuus vaihteli eri alueilla vain vähän, 22 – 29 prosenttia.

Murto toimi- tai tuotantotiloihin

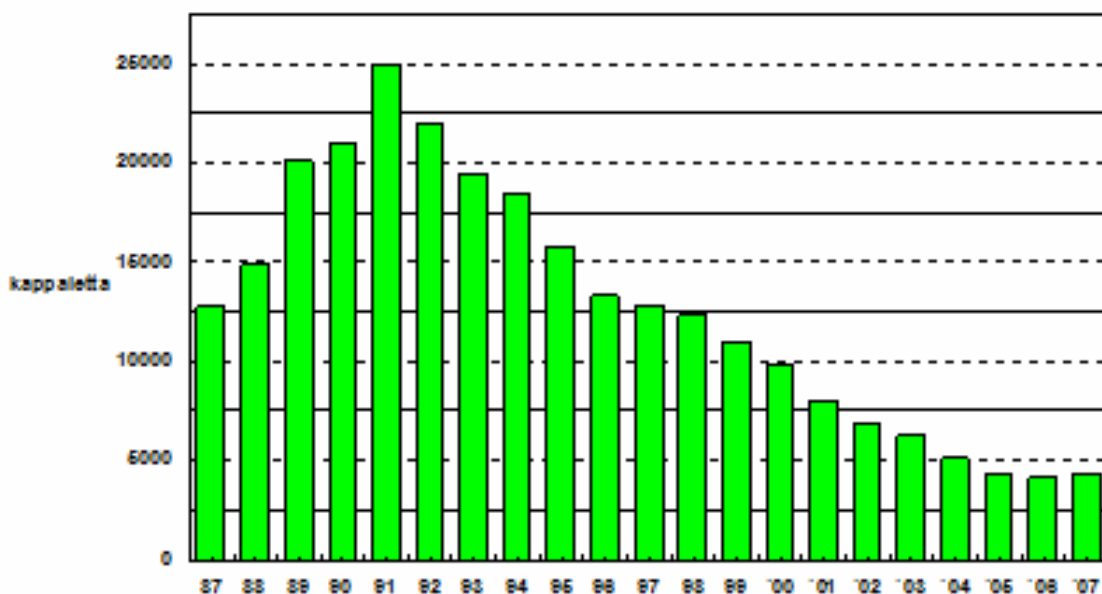
"Putkiremontin yhteydessä työmiehillä oli vapaa pääsy kiinteistöön sekä liikehuoneistoon, jolloin tapahtui yksi varkaus ja yksi murto kuukauden välein."

"Teollisuusalueen yhteinen sähkönsyöttö katkaistiin murtoilanteessa. Murto kohdistui toisiin yrityksiin, ei omaamme. Haitta kuitenkin koski meitäkin kokonaisen vuorokauden."

Yrityksistä kuudesosa (17 %) oli joutunut murron kohteeksi. Joka toiseen (49 %) suureen yritykseen oli murtauduttu. Keskisuurista neljäsosaan (24 %) oli murtauduttu. Pienistä yrityksistä 13 prosenttia ilmoitti murrosta. Murrot olivat yleisimpiä rakennusalalla (23 %) ja harvinaisimpia palvelualalla (14 %).

Murtoja toimi- tai tuotantotiloihin oli eniten Lapin läänissä (26 %) ja keskimääräistä enemmän Etelä-Suomen läänissä (18 %) ja Ahvenanmaan maakunnassa (18 %). Keskimääräistä vähemmän murtoja oli Itä-Suomen (10 %), Oulun (13 %) ja Länsi-Suomen (16 %) läänien yrityksissä.

POLIISIN TIEToon TULLEET LIKEMURROT

Lähde: Tilastokeskus

01/2008 SP

FK|Finanssialan Keskusliitto FC|Finansbranschens Centralförbund

Toimi- tai tuotantotiloihin tai yrityksen muuhun omaisuuteen kohdistuva Ilkivalta

”Meidän tapauksessamme uhkana ovat toimistotiloihin kohdistuva murto tai ilkivalta”

”Ilkivaltaa pihapiirissä, valvonta on kallista”

”Toimitiloihin on kohdistunut ilkivaltaa”

”Nuorisojoukko on tehnyt ilkivaltaa alueellamme”

”Ilkivallantekijä tuhosi valvontakameran”

Joka kuudennessa (15 %) yrityksessä oli ollut toimi- tai tuotantotiloihin kohdistuvaa ilkivaltaa. Suurista yrityksistä puolet (46 %), keskisuurista yrityksistä viidesosa (20 %) ja pienistä yrityksistä joka kymmenes (12 %) joutui toimi- tai tuotantotiloihin kohdistuvan ilkivallan kohteeksi. Ilkivalta oli yleisintä rakennusalalla (25 %) ja harvinaisinta teollisuudessa (10 %). Toimi- tai tuotantotiloihin kohdistuvasta ilkivallasta ilmoitettiin selvästi eniten Lapin läänissä (39 %) ja vähiten Oulun läänissä (9 %).

Yrityksistä 18 prosenttia joutui myös muuhun omaisuuteen kohdistuneen ilkivallan kohteeksi. Suurista yrityksistä kohteeksi joutui 41 prosenttia, keskisuurista 15 prosenttia ja pienistä 17 prosenttia. Ilkivalta yrityksen muuhun omaisuuteen oli myös yleisintä rakennusalalla (32 %) ja harvinaisinta teollisuudessa (13 %).

Nettoprosenttiosuus (toteutuneet omaisuusriskit)

Toteutuneita omaisuusriskejä käsittelevissä kaaviossa käytetty nettoprosenttiosuus ilmaisee sen, kuinka suurella osalla yrityksistä ainakin yksi mainituista riskeistä on toteutunut.

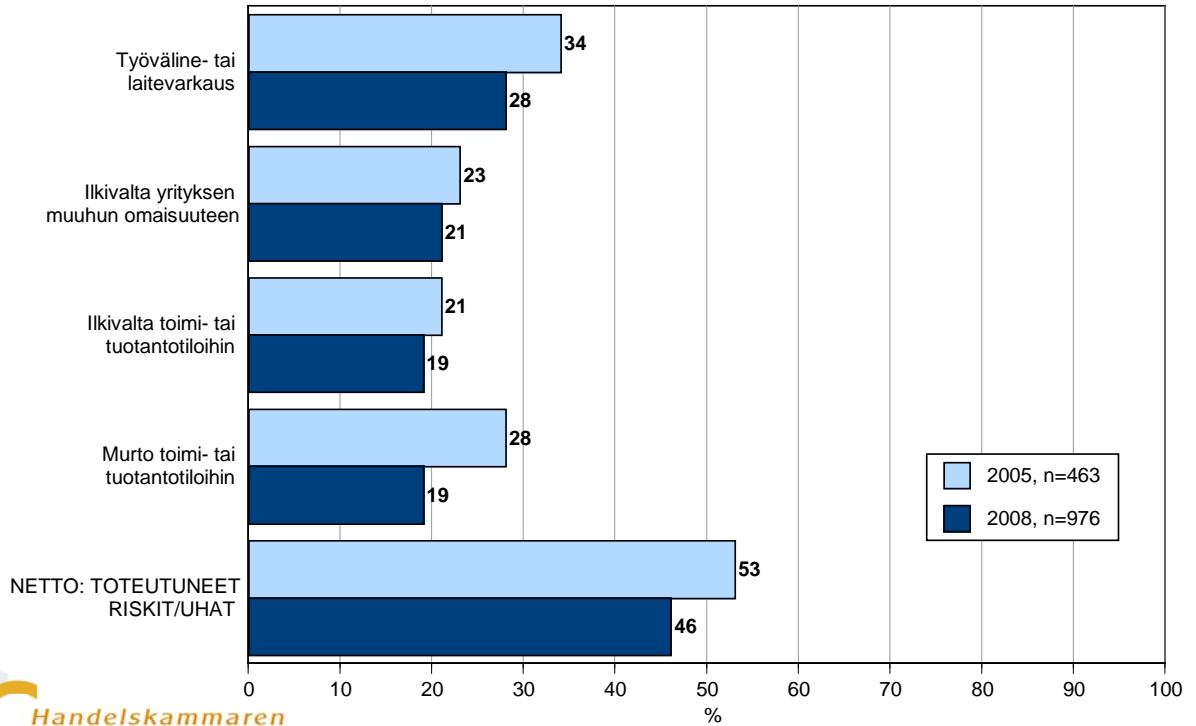
Yrityksistä 41 prosenttia on kokenut seuraavia yrityksen omaisuuteen kohdistuneita rikoksia tai tahallisia väärinkäytöksiä vuosina 2005 - 2008: Työväline- tai laitevarkauksia (23 %), murtoja yrityksen toimi- tai tuotantotiloihin (17 %), ilkivaltaa yrityksen toimi- tai tuotantotiloihin (15 %) tai ilkivaltaa yrityksen muuhun omaisuuteen (18 %).

Toteutuneet riskit 2005 ja 2008 selvityksissä
 * yli 5 henkilöä työllistävät yritykset

Omaisuuteen liittyvät riskit

Toteutuneet riskit ja uhat 3/3

n=kaikki vastaajat (kohderyhmä: vähintään 5 henkilöä työllistävät yritykset)

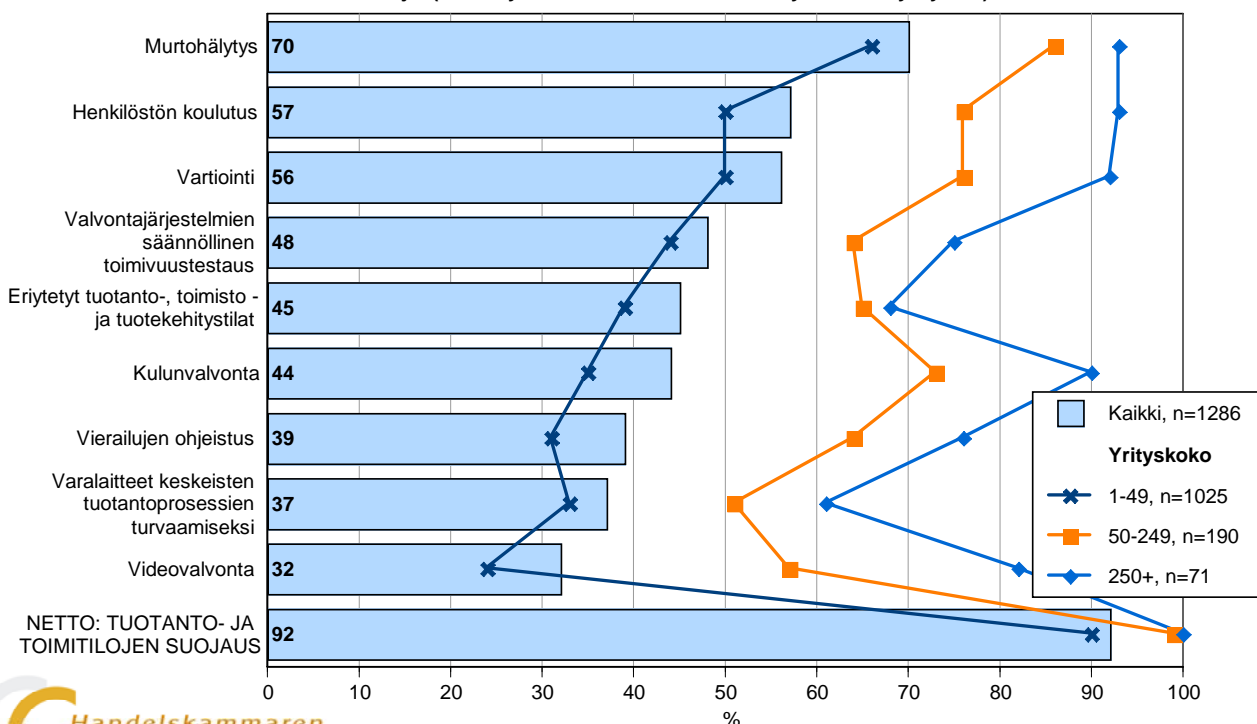

5.3 Tuotanto- ja toimitilojen suojaus

Omaisuuteen liittyvät riskit: Tuotanto- ja toimitilojen suojaus

Käytetyt riskienhallintakeinot 1/3

n=kaikki vastaajat (kohderyhmä: vähintään 1 henkilön työllistävät yritykset)

Taloustutkimus Oy

Lähde: Yritysten rikosturvallisuus 2008.

Keskuskauppakamari ja Helsingin seudun kauppakamari.

Murtohälytys

"Yrityksen yöaikainen vartiointi petti, minkä vuoksi murtovarkaat veivät kaksi tietokonetta kahden viikon kuluttua yrittivät udelleen, mutta silloin meillä oli jo hälytyslaitteet ja varkaat lähtivät karkuun ilman tavaraa. Rikkoivat kuitenkin ulko-oven lasin. Nyt meillä on kameravalvonta ja vartiointi."

"Murtosuojaus on jäänyt kytkeytymättä käyttövirheen takia."

"Varas murtautui ikkunasta sisään, vei huoneesta pari tietokonetta. Hälytys olisi hälyttänyt, jos varas olisi astunut käytävälle. Nyt on ikkunoissakin sensorit."

Rikosilmoitinjärjestelmä antaa ilmoituksen, kun joku liikkuu kohteessa järjestelmän ollessa kytkettynä päälle. Sen käyttö ehkäisee rikoksia, mutta järjestelmästä on hyötyä myös vahinkojen rajaamisessa. Tämä on mahdollista erityisesti silloin, kun järjestelmään on kytketty palo- tai kosteusilmaisimia. Paloista ja vesivahingoista aiheutuneet vahingot ovat rahallisesti kaikkein suurimmat vakuutuskorvauksien aiheuttajat, kun otetaan huomioon myös murroista välillisesti aiheutuneet vahingot. Rikosilmoitinjärjestelmän käytön kannalta on tärkeää testata järjestelmän toiminta säännöllisesti ja varmistaa sen huolto. Henkilökunnan pitää myös tietää, miten teknisiä suojauskeinoja käytetään. Hyvin suunnitellun ja toteutetun turvallisuusjärjestelmän tehokkuus heikkenee, jos henkilökunta ei osaa käyttää järjestelmää, käyttää sitä väärin tai kytkee sen pois.

Rikosilmoitinjärjestelmä ei yksinään riitä suojaustoimenpiteeksi. Lisäksi pitäisi huomioida rakenteellinen suojaus (ovet, lukitukset.) ja sähköiset valvontajärjestelmät (videovalvonta ja kulunohjaus).

Kaikista yrityksistä valtaosa (70 %) suojaa tilojaan rikosilmoitinjärjestelmällä. Suurissa yrityksissä rikosilmoitinjärjestelmän käyttö on yleisintä (93 %). Keskisuurista yrityksistä 86 prosenttia ja pienistä yrityksistä 66 prosenttia on hankkinut rikosilmoitinjärjestelmän.

Rikosilmoitinjärjestelmien käyttö on yleisintä teollisuusalan yrityksissä (79 %). Harvinaisinta se on rakennusosalalla (56 %).

Rikosilmoitinjärjestelmää käyttävien yritysten määrä laskenut edellisen kyselyn 85 prosentista 70 prosenttiin. Kun ottaa huomioon, että 41 prosenttia yrityksistä ilmoitti toteutuneesta omaisuusriskistä, on vähentyminen yllättävää. Osasyynä laskuun voi olla vastanneiden yritysten lukumäärän kasvu. Kuitenkin yritysten suojauksessa on kehittämisen varaa.

Vartiointi

Yleisin yritysten käyttämä vartiointimuoto on hälytysvartiointi, jossa rikosilmoitinjärjestelmän hälyttäessä vartija menee kohteeseen selvittämään tilanteen.

Vartiointimuotoja:

- paikallisvartiointi
- piirivartiointi
- myymälävartiointi
- aulavartiointi
- hälytysvartiointi

Puolet (56 %) yrityksistä käyttää vartiointia keinona torjua omaisuuteen kohdistuvia riskejä. Vartiointi yleistyy yrityskoon kasvaessa: pienistä yrityksistä puolet (50 %), keskisuurista kolme neljänestä (76%) ja suurista yrityksistä valtaosa (92 %) käyttää vartiointia.

Vartiointia käyttävien yritysten osuus on vähentynyt edellisestä kyselystä. Edellisessä kyselyssä vartiointia käytti 75 prosenttia yrityksistä, kun taas vuoden 2008 kyselyssä vartiointia käyttävien osuus jäi 56 prosenttiin. Tulos selittyy osittain sillä, että vuoden 2008 kyselyssä on vartiointia vähän käyttäviä pieniä yrityksiä enemmän.

Kulunvalvonta

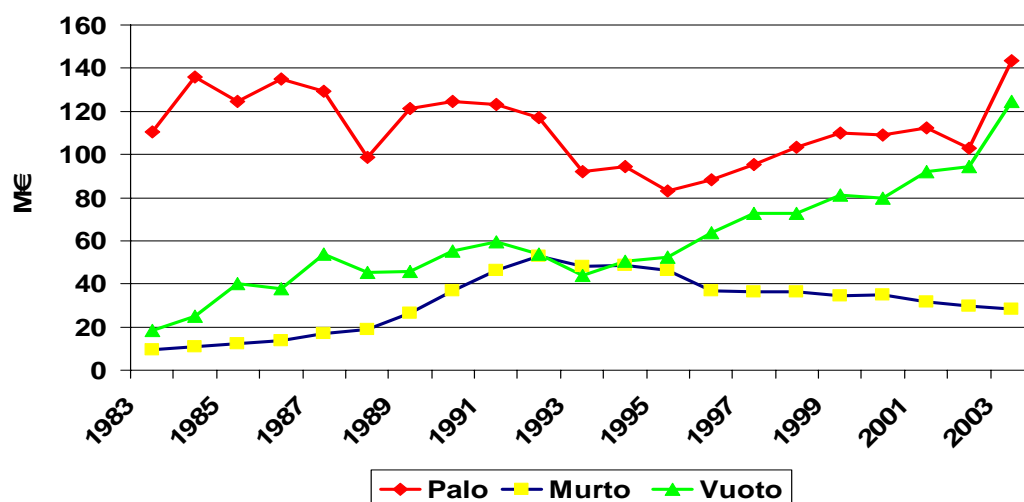
"Henkilökunnan muutaman minuutin poissaolo lukitsemattomasta työtilasta päiväsaikaan antoi varkaalle tilaisuuden viedä toimistoelektroniikkaa ja kokoushuoneen tv:n."

"Kiinteistöön pääsi sisälle ulkopuolinen henkilö ilman kulkuoikeutta eikä kukaan kysellyt kuka oli ja mihin aikoo mennä."

Kulunvalvonta parantaa turvallisuuden tasoa toimistoaikana, kun tiloissa on eniten kulkijoita. Olennaisena osana kulunvalvontaan kuuluu sähköisen lukija- ja lukitusjärjestelmän rinnalla henkilökunnan valppaus ja ohjeiden noudattaminen. Usein toimistoissa on auki kiilattuja ovia, koska kulkeminen on silloin helpompaa. Tällaisessa tilanteessa kannattaa harkita, onko tarpeen lisätä henkilökunnan kulkuoikeuksia, jotta ovia voitaisiin pitää kiinni ja torjua näin asiattomien kulku toimistossa.

Alle puolet (44 %) yrityksistä käyttää kulunvalvontaa. Suurista yrityksistä lähes kaikki (90 %), keskisuurista lähes kolme neljästä (73%) ja pienistä yrityksistä hieman yli kolmasosa (35 %) käyttää kulunvalvontaa.

**Palo-, murto- ja vuotovahingot 1983-2003
Korvausmäärät muutettu 2003 rahan arvoa vastaaviksi**

HUOM! 2003 luvuissa mukana myös vakuutusyhdistykset

Videovalvonta

"Murrot yrityksemme tuotanto- ja toimistotiloihin sekä laitevarkaudet ennen videovalvonnan käyttöönottoa"

"Varkaat vierailivat työaikana, kameravalvonta ei ollut kattava."

Videovalvonta ehkäisee omaisuusriskien toteutumista, mutta siitä on myös hyötyä tapahtumien selvittämisessä. Selvittämisen edellytyksenä on, että videovalvonta tallentaa sellaista kuvaa, josta tekijän voi tunnistaa. Tallenteen laatuun vaikuttavat valaistus, kameroiden ominaisuudet, järjestelmän suunnittelu ja toteutus sekä kameroiden säätö.

Lähes kolmasosa (32 %) yrityksistä käyttää videovalvontaa. Suurissa yrityksissä videovalvontaa käytetään yleisesti (82 %), kun taas keskisuurista videovalvontaa käyttää hieman yli puolet (57 %). Pienistä yrityksistä vain noin neljäsosa (24 %) käyttää videovalvontaa.

Videovalvonta on yleisintä teollisuudessa (38 %) ja harvinaisinta rakennusalalla (20 %).

Valvontajärjestelmien säännöllinen toimivuustestaus

"Rikos- ja palohälytysjärjestelmä oli pitkän ajan toimimattomana langattomaan puhelinjärjestelmään siirtymisen jälkeen monissa toimipaikoissamme."

"Valvontakameroiden toimivuus on jäänyt usein testaamatta"

Valvontajärjestelmien toimintakyky voi heikentyä ajan kuluessa. Siksi yritysten tulisi säännöllisesti varmistaa järjestelmien toimivuus järjestelmän koosta riippumatta.

Yrityksistä puolet (48 %) testaa säännöllisesti valvontajärjestelmien toimivuuden. Suurista 75 prosenttia ja keskisuurista 64 prosenttia testaa valvontajärjestelmien toimivuutta. Pienistä yrityksistä alle puolet (44 %) testaa toimivuuden.

Järjestelmien testaus on yleisintä teollisuudessa ja vähäisintä rakennusalalla.

Valvontajärjestelmiä testaavien yritysten osuus on vähentynyt edellisen kyselyn 63 prosentista vuoden 2008 kyselyn 48 prosenttiin.

Eriytetyt tuotanto-, toimisto- ja tuotekehitystilat

"Toistuvasti kerran lukitut ovet jätetään auki jonkun henkilön toimesta, joka kulkee lukituista ovista lukituksen jälkeen."

Tuotanto-, toimisto-, ja tuotekehitystilojen eriyttäminen yrityksen muista toimitiloista parantaa turvallisuuden tasoa yrityksessä, koska silloin työntekijöillä ja vierailijoilla on pääsy vain tiloihin, joihin heillä on perusteltu tarve päästä. Usein yrityksen tiloissa tapahtuneet vieraiden henkilöiden tekemät anastukset ovat mahdollisia, koska tilojen eriyttäminen, henkilökunnan koulutus tai kulunvalvonta on laiminlyöty.

Kaikista yrityksistä 45 prosenttia on eriyttänyt tiloja. Kun pienistä yrityksistä vain 39 prosenttia eriytti tiloja, suurissa yrityksissä osuus oli 68 prosenttia ja keskisuurissa 65 prosenttia. Pienissä yrityksissä tarpeet ja mahdollisuudet eriyttää tiloja ovat kuitenkin usein pienempiä.

Tilojen eriyttäminen on yleisintä teollisuudessa (71 %) ja harvinaisinta palvelualalla (33 %).

Vierailujen ohjeistus

"Toisen henkilön mukana pääsi asiaton henkilö toimitiloihin"

"Vierailijoita päässyt porttien sisäpuolelle ilman isäntää"

"Joku vieraista meni työntekijän huoneeseen soittamaan puhelun, jolloin voi nähdä luottamuksellista tietoa"

"Vierailijan pääsy tiloihin, joihin ei normaalisti ole asiaa."

Vierailujen ohjeistuksessa pitäisi määritellä, miten vieraat saapuvat ja poistuvat, mihin tiloihin vieraita saa tuoda ja miten vierailijoita valvotaan vierailun aikana.

Yli kolmasosa (39 %) vastanneista yrityksistä on ohjeistanut vierailukäytännöt. Yleisintä tämä on suurissa yrityksissä (76 %). Keskisuurista yrityksistä noin kaksi kolmasosaa (64 %) ja pienistä yrityksistä alle kolmasosa (31 %) on ohjeistanut vierailut.

Vierailujen ohjeistus on yleisintä teollisuudessa ja harvinaisinta rakennusalalla.

Nettoprosentti

Riskienhallintaa kuvaavissa kaavioissa nettoprosenttiosuus ilmaisee sen, kuinka suurella osalla yrityksistä on käytössä ainakin yksi mainituista riskienhallintakeinoista.

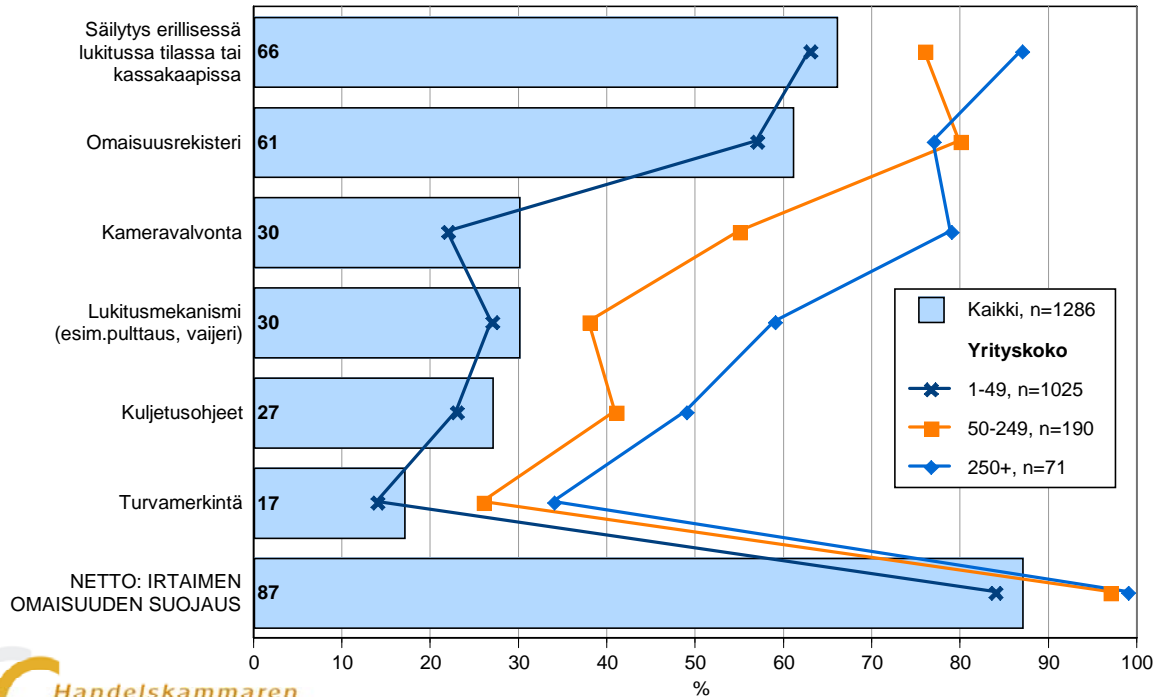
Lähes kaikki yritykset (92 %) ovat suojanneet tuotanto- tai toimitiloihin jollain tavalla. Yleisimmin käytettyjä suojauskeinoja ovat: murtohälytys (70 %), henkilöstön koulutus (57 %), vartiointi (56 %) ja valvontajärjestelmien säännöllinen toimivuudesta (48 %), eriytyt tuotanto-, toimisto- ja tuotekehitystilat (45 %) tai kulunvalvonta (44 %).

5.4 Irtaimen omaisuuden suojaus

Omaisuuteen liittyvät riskit: Irtaimen omaisuuden suojaus

Käytetyt riskienhallintakeinot 1/3

n=kaikki vastaajat (kohderyhmä: vähintään 1 henkilön työllistävät yritykset)

Lähde: Yritysten rikosturvallisuus 2008.

Keskuskauppakamari ja Helsingin seudun kauppakamari.

Säilytys erillisessä lukitussa tilassa tai kassakaapissa

"Tietojärjestelmän koodeja sisältävä paperi pidetty esillä, ei lukitussa kassakaapissa"

"Kassa ei ollut lukitussa tilassa"

"Yhtiön omaisuutta varastettiin vaikka se oli lukitussa tilassa ja tilassa oli videovalvonta, joka ei toiminut. Tila ei ollut yhtiön oma."

Yhteensä 66 prosenttia yrityksistä säilyttää irtainta omaisuutta lukitussa tilassa tai kassakaapissa. Suurista 87 prosenttia ja keskusuurista 76 prosenttia käyttää erillisiä lukittuja tiloja tai kassakaappia. Pienistäkin yrityksistä lähes kaksi kolmasosaa (63 %) tekee näin.

Säilytys erillisessä lukitussa tilassa on yleisintä rakennusalalla (71 %) sekä teollisuudessa (70 %) ja harvinaisinta kaupan alalla (62 %).

Omaisusrekisteri

Omaisusrekisteri ja merkinnät helpottavat rikosten selvittelyn tai omaisuuden katoamistapausten yhteydessä omistussuhteen osoittamista ja oikean omistajan löytymistä.

Kaikista yrityksistä 61 prosenttia käyttää irtaimen omaisuuden rekisteriä. Rekisteriä käyttää suurista yrityksistä 77 prosenttia ja pienistä 57 prosenttia. Yleisintä omaisuusrekisterin käyttö oli keskisuurten yritysten keskuudessa, joista 80 prosenttia käytti rekisteriä.

Turvamerkintä

Turvamerkinnällä helpotetaan omaisuuden tunnistamista ja rikosten selvittelyä. Yrityksen on helpompi osoittaa turvamerkityn omaisuuden kuuluvan sille. Merkintä saattaa myös ennaltaehkäistä omaisuusrikoksia. Merkintöjen teko on helppoa ja yritys voi itse hankkia niiden tekemiseksi tarvittavat laitteet.

Turvamerkintä on käytössä kuudesosalla (17 %) yrityksistä. Yleisintä se on suurissa yrityksissä (34 %). Pienistä yrityksistä sen sijaan vain joka seitsemäs (14 %) käyttää turvamerkintää.

Turvamerkinnän käyttö on yleisintä rakennusalalla (37 %) ja harvinaisinta kaupan (13 %) alalla.

Lukitusmekanismi

Lukitusmekanismeilla (esim. pulttaus tai vaijeri) voidaan kiinnittää esimerkiksi kannettava tietokone toimistolla tai autossa sen sieppaamisen estämiseksi. Usein toimistoille luvatta päässeet henkilöt ovat vieneet juuri kannettavia tietokoneita ja vaijerin käyttö estäisi näitä henkilöitä saamasta esimerkiksi kannettavia tietokoneita tai videotykykejä mukaansa.

Vain alle kolmasosa (30 %) yrityksistä käyttää lukitusmekanismeja irtaimen omaisuuden suojaamiseen. Suurissa yrityksissä (59 %) se on yleisintä ja vähäisintä pienissä yrityksissä (27 %). Lukitusmekanismien käyttö on yleisintä rakennusalalla (49 %) ja harvinaisinta palvelualalla (26 %).

Kameravalvonta

"Lukitusta kaapista anastettiin rahaa, mutta videovalvontaa ei oltu järjestetty asianmukaisesti. Syyllistä ei saatu kiinni."

"Tuontikuormasta oli hävinnyt tavaraa sataman alueella, eikä kyseisessä parkkipaikassa ollut kameravalvontaa."

Kameravalvontaa irtaimen omaisuuden suojaksi käyttää alle kolmasosa yrityksistä (30 %). Yleisintä kameravalvonta oli suurissa yrityksissä (79 %). Vähäisintä se oli pienissä yrityksissä, joista viidennes (22 %) käytti sitä.

Kuljetusohjeet

"Matkoilla kannettavat tietokoneet, kännykät, muistitikut katoamis- tai varkaustapauksissa"

Kuljetusohje määrittelee irtaimen omaisuuden käsittelyä silloin, kun omaisuus on toimitilojen ulkopuolella. Ohjeen edellyttämät menettelytavat ja suojaustoimenpiteet vastaavat mahdollisuuksien mukaan sitä, mitä yritysten omissa toimitiloissa noudatetaan.

Hieman yli neljännes (27 %) kaikista yrityksistä on tehnyt kuljetusohjeet irtaimen omaisuuden suojaksi. Yleisintä se oli suurissa yrityksissä, joista melkein puolet (49 %) on tehnyt ohjeen. Harvinaisinta ohjeiden laatiminen oli pienissä yrityksissä, joista alle neljäsosa (23 %) on laatinut ohjeen.

Kuljetusohjeet ovat yleisimpiä teollisuudessa (36 %) ja kaupan alalla (28 %). Harvinaisimpia ne ovat rakennusalalla (24 %) ja palvelualalla (23 %).

Nettoprosentti

Riskienhallintaa kuvaavissa kaavioissa nettoprosenttiosuus ilmaisee sen, kuinka suurella osalla yrityksistä on käytössä ainakin yksi mainituista riskienhallintakeinoista.

Valtaosa yrityksistä 87 % suojannut irtainta omaisuuttaan jollain tavalla. Yleisimmät suojauskeinot yrityksissä ovat: irtaimen omaisuuden säilytys erillisessä lukitussa tilassa tai kassakaapissa (66 %), merkintä omaisuusrekisteriin (61 %), kameravalvonta (30 %) tai lukitusmekanismi esim. pulttaus, vaijeri (30 %).

Tarkistuslista 3: Tuotanto- ja toimitilojen suojaaminen

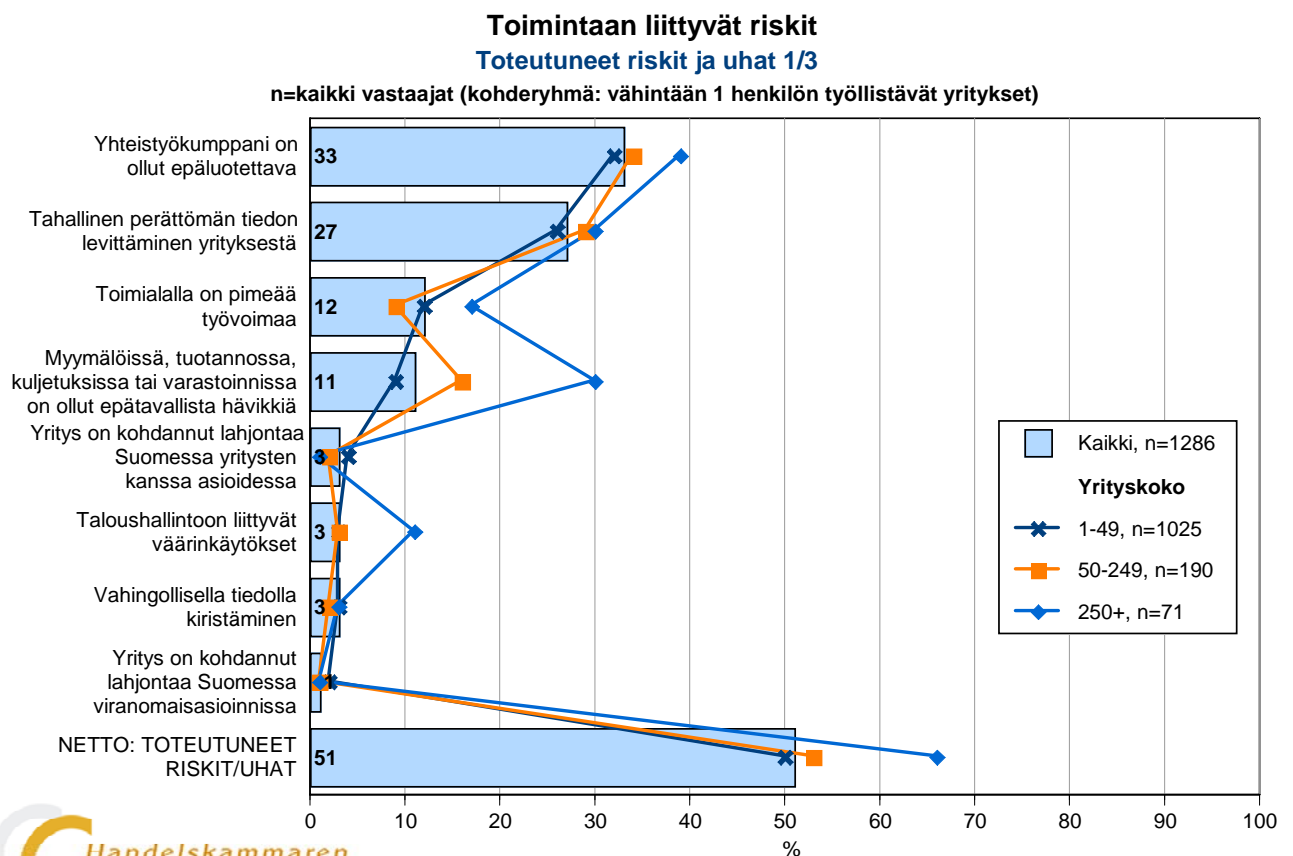
- Eriytetyt tuotanto-, toimisto – ja tuotekehitystilat
- Murtohälytys
- Kulunvalvonta
- Videovalvonta
- Vierailujen ohjeistus
- Vartiointi
- Henkilöstön koulutus
- Valvontajärjestelmien säännöllinen toimivuustestaus
- Varalaitteet keskeisten tuotantoprosessien turvaamiseksi

Tarkistuslista 4: Irtaimen omaisuuden suojaus

- Omaisuusrekisteri
- Turvamerkintä
- Kameravalvonta
- Lukitusmekanismi (esimerkiksi pulttaus, vaijeri)
- Säilytys erillisessä lukitussa tilassa tai kassakaapissa
- Kuljetusohjeet

6 TOIMINTAAN KOHDISTUVAT RIKOKSET JA VÄÄRINKÄYTÖKSET

6.1 Toteutuneet riskit ja uhat

vastanneet 1286 yritystä tarkastelivat aihetta hävikin, perättömän tiedon levittämisen, kiristyksen, yhteistyökumppanin epäluotettavuuden, pimeän työvoiman, lahjonnan ja taloushallinnon väärinkäytösten kannalta.

Hävikki

”Vähäistä hävikkiä toimistotiloissa säilytettävässä varastossa.”

”Toimiessamme alivuokralaisina esiintyi hävikkiä, ei enää omissa tiloissa.”

”Talonsa henkilökuntaan kuuluva opettaja varasti opetusvälineitä.”

Joka kymmenes (11 %) yritys havaitsi myymälöissä, tuotannossa, kuljetuksissa tai varastoinnissa epätavallista hävikkiä. Hävikki voi johtua tilausvirheistä tai esimerkiksi tuotteiden vioittumisesta tai pilaantumisesta, mutta epätavalliseen hävikkiin voi olla syynä varkaudet. Epätavalliseen hävikkiin ja hävikin syihin on syytä aina kiinnittää huomiota. Hävikin vähentämiseen on panostettu yrityksissä viime vuosina, mikä näkyy tuloksissa. Epätavallista hävikkiä havainneiden yritysten määrä väheni edellisen kyselyn 17 prosentista 11 prosenttiin. Yli viisi henkilöä työllistävissä yrityksissä hävikkiä kokeneiden yritysten osuus supistui 13 prosenttiin. Hävikki oli edelleen keskimääräistä suurempi ongelma keskisuurissa ja suurissa yrityksissä. Suurissa yrityksissä epätavallista hävikkiä havainneiden yritysten osuus jopa kasvoi 26 prosentista 30 prosenttiin.

”LVI-saneeraustyömaalla työvälineiden varkaus.”

”Työväline varastettiin työmaalla röyhkeästi selän takaa työn aikana.”

”Työmaalla olevan omaisuuden turvaaminen ongelmana.”

”Ovien lukitseminen unohtuu työmaalla, kun lukitseminen on jätetty työntekijöiden ja alirakoitsijoiden työntekijöiden tehtäväksi.”

Hävikki oli selvästi suurinta rakentamisessa ja kaupassa. Rakennusalan yrityksistä neljännes (27 %) ja kaupan alan yrityksistä viidennes (19 %) havaitsi epätavallista hävikkiä tarkasteluaikana. Edelliseen mittaukseen verrattuna hävikkiä havainneiden yritysten osuus kaupan alalla väheni kymmenellä prosentilla, kun taas rakennusalalla osuus pysyi ennallaan. Hävikki oli vähäistä teollisuuden (10 %) ja palvelualan (7 %) yrityksissä.

Kaupan alan hävikkitilanteen parantuminen johtuu todennäköisesti siitä, että varkaushävikkiä estäviin toimiin käytetään kaupan alalla jopa 50 - 100 miljoona euroa vuosittain. Myymälävarkauksista ja näpistyksistä sekä sisäisestä varkauksista koostuvan varkaushävikin määrä kaupan alan yrityksissä on arvioitu olevan kuitenkin jopa 400 miljoonaa euroa vuodessa eli 1,3 % arvonlisäverollisesta myynnistä. Rakennusalalta vastaavia arvioita ei ole ollut saatavilla. Keskuskauppakamarin ja Helsingin seudun kauppakamarien haastattelemien yritysten vapaissa vastauksissa korostuivat erityisesti varkaushävikistä aiheutuvat aineelliset vahingot yrityksille sekä rakennustyömaiden suojaamisen vaikeus erityisesti silloin, kun työmaakohteessa on useamman urakoitsijan välineitä.

Perättömän tiedon levittäminen yrityksestä

”Alalla on kova kilpailu ja kilpailijoita mustamaalataan.”

”Väärin tietojen levittäminen ulkopuolisten taholta taloudellisesta asemasta ja varojen käytöstä vahingoittamistarkoituksessa.”

Neljännes (27 %) yrityksistä oli kolmen viimeisen vuoden aikana havainnut, että yrityksen toiminnasta oli tahallisesti levitetty perättömiä tietoja. Valtaosa yrityksistä ei ollut kuitenkaan

kohdannut ongelmaa. Edellisessä vuoden 2005 yrityskyselyssä 25 prosenttia yrityksistä ilmoitti perättömän tiedon levittämistä. Ilmiö oli ongelmana erityisesti pienissä ja keskisuurissa yrityksissä, kun taas suurissa yrityksissä se oli selvästi harvinaisempaa. Perättömän tiedon levittäminen on kuitenkin ilmiönä yleistymässä ja kohteeksi joutuvat myös suuret yritykset.

Toimialoilla, joissa asiakkaat ovat kuluttajia internetissä leviävä perätön tieto aiheuttaa enemmän haittaa liiketoiminnalle kuin yrityksessä, joka toimii alihankintasuhteessa muihin yrityksiin. Tahallista perättömän tiedon levittämistä kohtasi vajaa kolmannes rakennusalan, kaupan ja palvelualan yrityksistä ja viidennes teollisuudessa toimivista yrityksistä. Edelliseen kyselyyn verrattuna rakennusalan yritysten ilmoitukset perättömän tiedon levittämisestä kasvoivat eniten.

Ahvenanmaalla ja Oulun läänissä toimivat yritykset ilmoittivat muiden alueiden yrityksiä harvemmin tahallista perättömän tiedon levittämisestä. Etelä-Suomen ja Lapin lääneissä toimivat yritykset kohtasivat keskimääräistä useammin tahallista perättömän tiedon levittämistä.

Epäluotettava yhteistyökumppani

Useimmat vastanneista suomalaisista yrityksistä ovat olleet tyytyväisiä yhteistyökumppaniinsa. Kuusi yritystä kymmenestä pitää viimeaikaisia yhteistyökumppaneitaan luotettavina. Kuitenkin joka kolmannella (33 %) yrityksellä oli ollut huonoja kokemuksia yhteistyökumppaneista kolmen viimeisen vuoden aikana. Epäluotettavia yhteistyökumppaneita oli ollut eniten Etelä-Suomen (36 %) ja Lapin (42 %) läänien yrityksillä. Myönteinen kehitys on ollut huomattavaa Itä-Suomessa. Vuoden 2005 yrityskyselyssä lähes puolet itä-suomalaisista yrityksistä ilmoitti epäluotettavasta yhteistyökumppanista. Vuoden 2008 kyselyssä osuus jäi Itä-Suomessa vain kolmannekseen (33 %).

Rakennusosalalla toimivista yrityksistä lähes puolella (43 %) on ollut epäluotettava yhteistyökumppani tarkasteluaikana. Kaikilla muilla toimialoilla osuus jäi kolmannekseen.

Pimeä työvoima toimialalla

Vastanneista yrityksistä 80 prosenttia ei ole kohdannut toimialallaan harmaata työvoimaa. Toimialakohtaiset vastaukset erosivat selvästi toisistaan. Teollisuudessa toimivista yrityksistä vain kuusi prosenttia oli havainnut, että toimialalla on harmaata työvoimaa. Kaupan ja palveluiden parissa toimivista yrityksistä joka kymmenes oli havainnut toimialalla harmaata työvoimaa. Rakennusalan yrityksistä 42 prosenttia ilmoitti harmaasta työvoimasta toimialallaan. Ero muihin toimialoihin on erittäin merkittävä. Edelliseen mittauskertaan verrattuna harmaata työvoimaa kohdanneiden rakennusalan yritysten määrä on kuitenkin vähentynyt 16 prosenttia. Hyvä kehitys saattaa johtua rakennusalan tehostuneesta toiminnasta harmaan työvoiman käytön vähentämiseksi sekä vuoden 2007 alusta voimaan tulleen tilaajavastuulain (laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä) asettamista velvoitteista.

Lahjonta

Kansainvälisissä korruptiovertailuissa Suomi on ollut toistuvasti yksi vähiten korruptoituneista maista maailmassa. Transparency Internationalin vuonna 2007 julkaistun korruptioindeksin mukaan Suomi, Tanska ja Uusi-Seelanti ovat vähiten korruptoituneet valtiot maailmassa. Korruptioindeksi mittaa viranomaisasioiden esiintyvää lahjontaa.

Kauppakamarien kyselyssä tarkasteltiin sekä viranomaisasioiden esiintyvää lahjontaa Suomessa. Vastanneista yrityksistä vain yksi prosentti oli kohdannut lahjontaa viranomaisten kanssa asioidessa ja kolme prosenttia yritysten

välisessä yhteistyössä. Kahdeksan prosenttia rakennusalan yrityksistä ja viisi prosenttia teollisuusalan yrityksistä ilmoitti kohdanneensa toimialallaan lahjontaa yritysten välisessä yhteistyössä.

Lapin läänissä ja Ahvenanmaan maakunnassa ei ollut yhtään yritystä, joka olisi ilmoittanut viranomais toiminnassa esiintyvistä lahjonnasta. Itä-Suomen läänissä osuus oli kolme prosenttia, kun taas muilla alueilla se oli keskimääräisellä tasolla (1 – 2 %). Ahvenanmaalaiset yritykset eivät myöskään olleet havainneet yritysten välistä lahjontaa. Viisi prosenttia Länsi-Suomen läänissä toimivista yrityksistä ilmoitti yritysten välisestä lahjonnasta. Muilla alueilla osuus oli keskimääräisellä tasolla (2 – 3 %).

Taloushallintoon liittyvät väärinkäytökset

”Avainhenkilö nosti yrityksen rahaa omaan käyttöön ilman lupaa. Hänet irtisanottiin.”

”Epäily ohilaskutuksesta asiantuntijapalveluissamme.”

Valtaosa (95 %) yrityksistä ilmoitti, että niillä ei ole ollut taloushallintoon liittyviä väärinkäytöksiä viimeisen kolmen vuoden aikana. Taloushallintoon liittyviä väärinkäytöksiä oli havainnut vain kolme prosenttia vastanneista. Taloushallinnon väärinkäytöksiä havaittiin eniten suurissa yrityksissä (11 %), mutta niissäkin tilanne oli pysynyt samalla tasolla viime vuosina. Pienissä ja keskisuurissa yrityksissä taloushallinnon väärinkäytöksiä oli kolmella prosentilla. Kaupan alan yrityksissä taloushallintoon liittyvät väärinkäytökset olivat vähentyneet kolmen prosentin keskimääräiselle tasolle.

Vahingollisella tiedolla kiristäminen

Vahingollisella tiedolla kiristäminen oli yrityksissä erittäin harvinaista. Vastaaajista 96 prosenttia ei ollut joutunut tämän rikoksen kohteeksi ja vain kolme prosenttia ilmoitti rikoksesta. Vastauksissa ei ollut merkittäviä eroja yrityskoon, vastaajan aseman tai toimialan suhteen.

Nettoprosenttiosuus (toimintaan kohdistuvat toteutuneet riskit)

Yrityksen toimintaan kohdistuvia toteutuneita riskejä käsittelevissä kaaviossa käytetty nettoprosenttiosuus ilmaisee sen, kuinka suurella osalla yrityksistä ainakin yksi mainituista riskeistä on toteutunut.

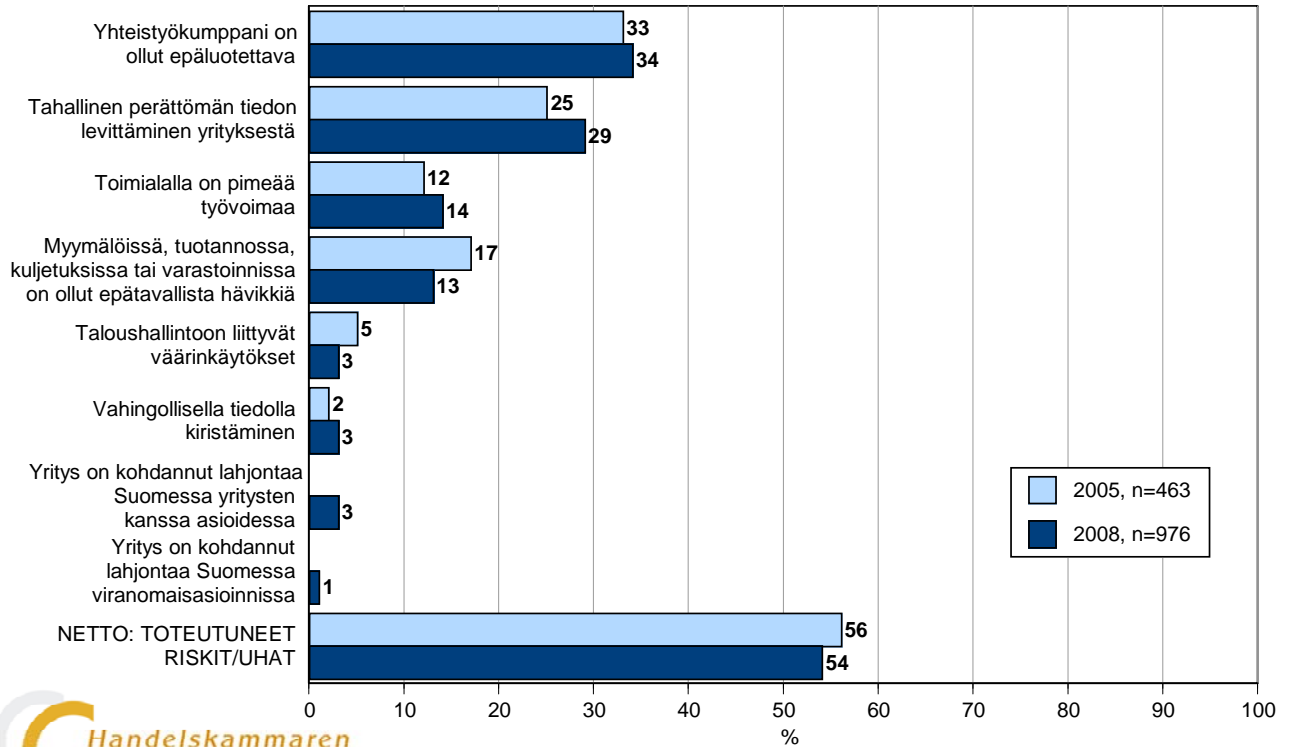
Puolet (51 %) yrityksistä on kokenut yrityksen toimintaan kohdistuneita rikoksia tai tahallisia väärinkäytöksiä vuosina 2005 - 2008. Joka kolmas (33 %) on ollut tekemisissä epäluotettavan yhteistyökumppanin kanssa, joka neljäs (27 %) on havainnut tahallisen perättömän tiedon levittämistä yrityksestään, joka kymmenes (12 %) on kohdannut pimeään työvoimaan toimialalla tai havainnut myymälöissä, tuotannossa, kuljetuksissa tai varastoinnissa epätavallista hävikkiä (11 %).

Toteutuneet riskit 2005 ja 2008 selvityksissä
 * yli 5 henkilöä työllistävät yritykset

Toimintaan liittyvät riskit

Toteutuneet riskit ja uhat 3/3

n=kaikki vastaajat (kohderyhmä: vähintään 5 henkilöä työllistävät yritykset)

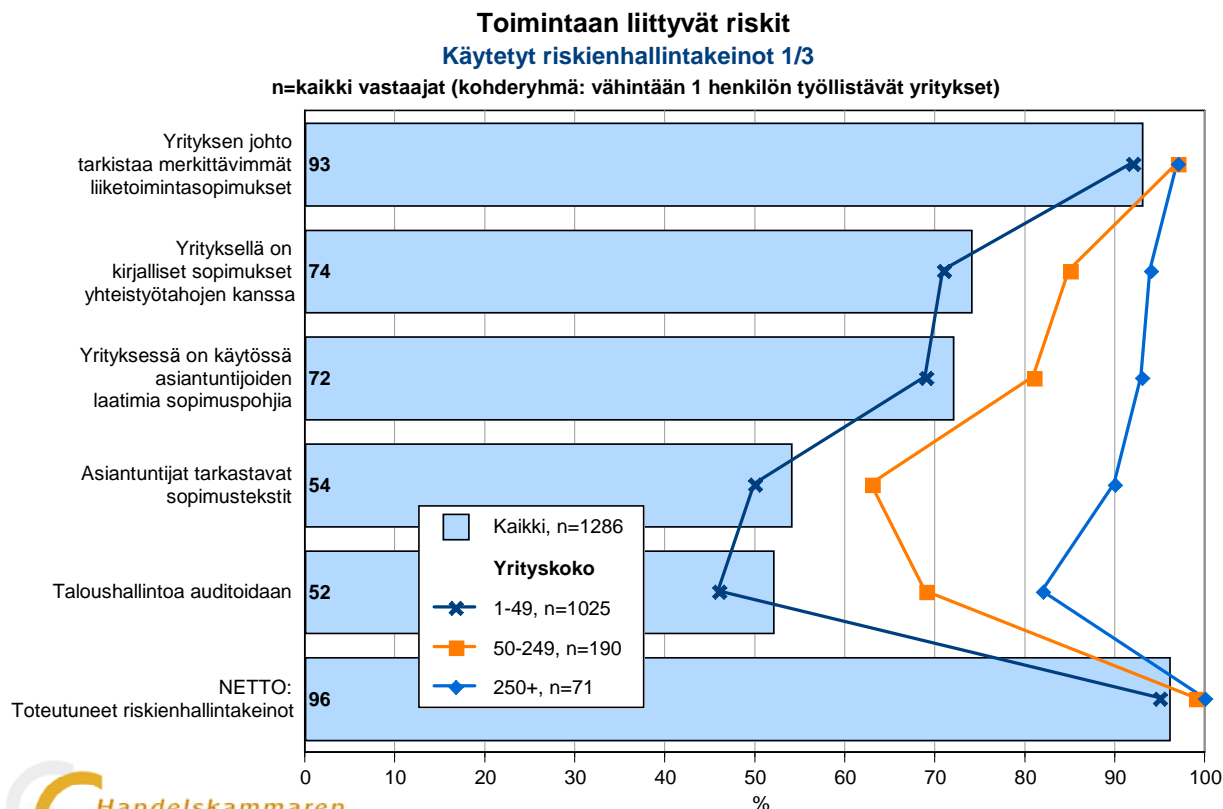

Taloustutkimus Oy

Lähde: Yritysten rikosturvallisuus 2008.

Keskuskauppakamari ja Helsingin seudun kauppakamari.

6.2 Riskienhallintakeinot: Miten yritys on varautunut toimintaan kohdistuviin rikoriskeihin?

Kirjalliset sopimukset yhteistyötahojen kanssa

Sopimusten muoto voi olla suullinen tai kirjallinen, mutta sopimukset kannattaa yleensä yritystoiminnassa laatia kirjallisesti. Suullisia sopimuksia voi myös käyttää, mutta käytännössä niistä aiheutuu usein ongelmia, koska osapuolilla on erilainen käsitys sopimuksen sisällöstä. Selkeä sopimus auttaa myös jakamaan tehtäviä, kustannuksia ja vastuita tasapuolisesti osapuolten kesken.

Neljännes yrityksistä ei tee kirjallisia sopimuksia yhteistyökumppanien kanssa. Suurissa yrityksissä sopimukset tehdään pääsääntöisesti kirjallisesti, vain kuusi prosenttia ei käytä kirjallisia sopimuksia. Myös keskisuurissa yrityksissä tilanne on selvästi keskimääräistä parempi, koska vain joka seitsemäs (14 %) ei tee sopimuksia kirjallisesti. Tilanne on heikoin alle 50 henkilöä työllistävissä yrityksissä, joista 28 prosenttia ei käytä kirjallisia sopimuksia.

Asiantuntijat tarkastavat sopimustekstit

Joka toisessa yrityksessä asiantuntijat tarkastavat sopimustekstit. Edellisessä yrityskyselyssä tilanne oli hieman parempi, mutta selvitykseen on otettu mukaan myös alle viiden henkilön yrityksiä, mikä vaikuttaa tuloksiin. Yli viisi henkilöä työllistävissä yrityksissä

riskienhallintatoimet ovat pysyneet samalla tasolla eli 60 prosentissa asiantuntijat tarkastavat sopimustekstit.

Suuret yritykset turvautuvat lähes aina (90 %) sopimuksia tehdessä asiantuntijan apuun. Oulun läänissä toimivat yritykset turvautuvat asiantuntijoihin eniten. Asiantuntijat tarkastavat sopimuksia vain joka kolmannessa rakennusalan yrityksessä.

Asiantuntijat laativat sopimusohjeet

Kolmella neljästä (72 %) yrityksestä on käytössä asiantuntijoiden laatimia mallisopimuksia. Keskisuurissa ja suurissa yrityksissä sopimusohjeiden käyttöaste on hyvällä 81 - 93 prosentin tasolla, kun taas pienissä yrityksissä mallisopimusten käyttö on keskimääräistä vähäisempää (69 %). Keskisuurissa yrityksissä mallisopimusten käyttö on selvästi yleistynyt edellisestä mittauskerrasta. Muutos on 12 prosenttiyksikköä.

Yrityksen johto tarkistaa merkittävimmät liiketoimintasopimukset

Yritysten johto tarkistaa lähes poikkeuksetta merkittävimmät liiketoimintasopimukset. Yli viisi henkilöä työllistävissä yrityksissä vain viidessä prosentissa johto ei tarkista sopimuksia. Teollisuudessa ja palvelualalla kontrolli on keskimääräistäkin vahvempi.

Taloushallintoon liittyvien väärinkäytösten torjunta ja auditointi

Taloushallintoon liittyviä väärinkäytöksiä ehkäistään muun muassa välttämällä vaarallisia työyhdistelmiä ja eriyttämällä työtehtäviä sekä käyttämällä ammattitaitoista tilintarkastusta, sisäistä valvontaa ja tarkastusta. Myös työntekijöiden luotettavuuden arvioiminen on tärkeää. Eettisiä menettelyohjeita noudattavat ja valvovat yritykset ovat kansainvälisen Global Economic Crime –selvityksen mukaan vähemmän alttiita talousrikoksille.

Auditoinnilla tarkoitetaan säännöllistä, riippumatonta ja dokumentoitua tarkastusta tai arviointia, jossa toimintaa verrataan annettuihin vaatimuksiin tai ohjeisiin. Tekijä voi olla ulkopuolinen tai omaan henkilöstöön kuuluva.

Puolet yrityksistä on auditoinut taloushallintoaan. Auditointi on yleisintä keskisuurissa ja suurissa yrityksissä sekä teollisuudessa, kaupassa ja palvelualalla.

Nettoprosenttiosuus

Riskienhallintaa kuvaavissa kaavioissa nettoprosenttiosuus ilmaisee sen, kuinka suurella osalla yrityksistä on käytössä ainakin yksi mainituista riskienhallintakeinoista.

Lähes kaikki yritykset (96 %) ovat varautuneet yrityksen toimintaan kohdistuviin rikosriskeihin työtehtävissä. Riskeihin varaudutaan ennen kaikkea siten, että yrityksen johto tarkistaa merkittävimmät liiketoimintasopimukset (93 % vastaajista). Kolmella neljästä on kirjalliset sopimukset yhteistyötahojen kanssa (74 %) tai käytössä asiantuntijoiden laatimia sopimusohjeita (72 %). Joka toisen kohdalla asiantuntijat tarkastavat sopimustekstit (54 %) tai taloushallintoa auditoidaan (52 %).

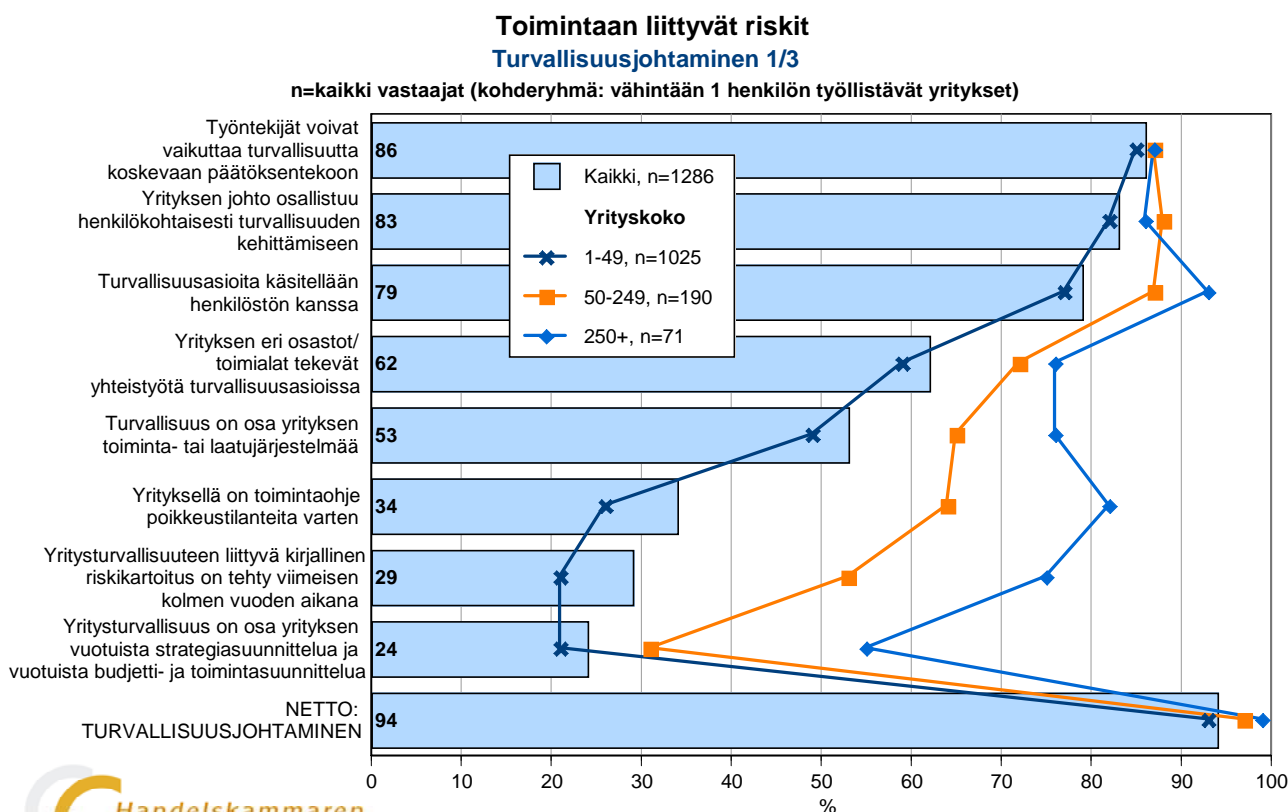
Pienistä, alle 50 henkilön yrityksistä 95 % käyttää joitakin yllä mainittuja riskienhallintakeinoja. Keskisuurista yrityksistä lähes kaikki ja suurista yrityksistä kaikki (100 %) käyttävät mainittuja riskienhallintakeinoja.

Tarkistuslista 5. Toimintaan kohdistuvat rikokset ja väärinkäytökset

- kirjalliset sopimukset yhteistyötahojen kanssa, yhteistyökumppanin luotettavuuden arvioiminen
- asiantuntijat tarkastavat sopimustekstit
- asiantuntijoiden laatimat sopimusohjat
- yrityksen johto tarkistaa merkittävimmät liiketoimintasopimukset
- epätavallisen hävikin seuranta ja hävikin syiden selvittäminen
- talousrikoksien torjunta: vaarallisten työyhdistelmien välttäminen, ammattitaitoinen tilintarkastus, sisäinen valvonta ja tarkastus, eettiset ohjeet, auditointi sekä luotettavat työntekijät

7 TURVALLISUUSJOHTAMINEN

Turvallisuusjohtamisella tarkoitetaan kokonaisvaltaista turvallisuuden hallintaa. Siinä yhdistyvät sekä lainsäädännön vaatimusten täyttäminen että yrityksen omista lähtökohdista lähtevä turvallisuustyö. Turvallisuusjohtamisen tavoitteena on turvallisuuden ylläpitäminen ja kehittäminen sekä yrityksen kilpailukyvyyn tukeminen. Turvallisuusjohtamiseen kuuluvat ensisijaisesti yrityksen johdon ja henkilöstön sitouttaminen turvallisuustyöhön, sisäinen yhteistyö ja vastuunjako turvallisuusasioissa, tiedonkulku sekä riskien tunnistaminen ja jatkotoimenpiteet.

Yrityksen johdon osallistuminen turvallisuuden kehittämiseen

”Yritysturvallisuus pitäisi ottaa johtamisprosessissa osaksi liiketoimintajohtamista”

Yrityksen ylin johto on suunnannäyttävä yrityksen turvallisuuden kehittämiseksi. Johdon kannanotot, aktiivisuus ja yritysturvallisuuden merkityksen esille tuominen vahvistavat turvallisuuskulttuuria. Yrityksen johdon sitoutuminen näkyy myös siinä, että turvallisuustilannetta, tavoitteita ja resursseja käsitellään säännöllisesti johdon kokouksissa ja yritysturvallisuus nähdään osana liiketoiminnan johtamista.

Yrityksen johto osallistuu useimmissa yrityksissä henkilökohtaisesti turvallisuuden kehittämiseen. Vain joka kuudennessa (16 %) yrityksessä johto ei ollut mukana turvallisuussuunnittelussa. Keskimääräinen tilanne yrityksissä ei ole muuttunut edellisestä mittauskerrasta. Etelä-Suomen läänissä toimivissa yrityksissä johdon osallistuminen turvallisuuden kehittämiseen oli hieman vähentynyt edellisestä mittauskerrasta. Myönteisintä kehitys oli Itä-Suomen ja Lapin lääneissä.

Itä-Suomen läänissä toimivien yritysten kohdalla johdon osallistumisaste oli edellisessä vuoden 2005 kyselyssä alhainen (60 %), kun taas vuonna 2008 jopa 85 prosentissa itäsuomalaisista yrityksistä johto osallistui henkilökohtaisesti turvallisuuden kehittämiseen.

Vuonna 2008 aluetarkastelussa Lapin läänin yrityksistä vain kuudessa prosentissa johto ei osallistunut turvallisuuden kehittämiseen ja osallistuminen turvallisuuden kehittämiseen oli yleisempää kuin muilla alueilla.

Turvallisuusasioiden käsittely henkilökunnan kanssa

”Suurin haaste turvallisuudelle on, että henkilökunta saadaan huomaamaan asian tärkeys”

Yrityksen turvallisuuskulttuurilla tarkoitetaan yrityksessä toimivien ihmisten käyttäytymistä ja suhtautumista turvallisuuteen. Turvallisuusasioiden säännöllinen käsittely henkilökunnan kanssa lisää turvallisuustietoisuutta ja sitouttaa turvallisuuskulttuuriin. Se on myös edullinen keino välttää tietämättömyydestä tai ajattelemattomuudesta johtuvia riskejä yritykselle.

Suurin osa yrityksistä (79 %) on ymmärtänyt henkilökunnan roolin yritysturvallisuudelle. Viidennes yrityksistä ei kuitenkaan käsittele turvallisuusasioita henkilöstön kanssa.

Teollisuudessa ja palvelualalla toimivat yritykset käsittelevät turvallisuusasioita hieman keskimääräistä useammin henkilökunnan kanssa. Erot muilla toimialoilla toimivien yritysten vastauksiin ovat kuitenkin suhteellisen pieniä.

Työntekijöiden vaikutusmahdollisuudet

Työntekijöiden mahdollisuudet vaikuttaa turvallisuutta koskevaan päätöksentekoon sitouttavat henkilöstöä turvallisuustyöhön, tuovat uusia näkökohtia turvallisuussuunnitteluun sekä vähentävät muutosvastarintaa.

Työntekijöiden vaikutusmahdollisuuksien parantaminen auttaa myös johtoa kiinnittämään huomiota työntekijöiden arjessa kohtaamiin turvallisuuden puutteisiin ja kehittämään turvallisuutta. Hyvänä esimerkkinä on Helsingin sairaanhoitopiirissä käytössä oleva malli, jossa työntekijät voivat täyttää valmiin internet-pohjaisen lomakkeen toteutuneista uhkatilanteista, syistä ja seurauksista. Lomakkeen avulla johto pystyy seuraamaan osastokohtaisesti turvallisuustilannetta ja turvallisuustoimenpiteiden tehoa.

Useimmissa yrityksissä työntekijät voivat vaikuttaa turvallisuutta koskevaan päätöksentekoon. Joka kymmenennessä (12 %) vaikutusmahdollisuuksia ei kuitenkaan ole.

Työntekijöiden vaikutusmahdollisuudet turvallisuuteen olivat keskimääräistä paremmat teollisuuden ja palvelualan yrityksissä.

Yhteistyö turvallisuusasioissa

Yrityksen rikos- ja väärinkäytösriskejä voidaan pienentää yrityksen sisäisellä yhteistyöllä. Sisäisen yhteistyön ja koordinoinnin puute voi muodostua merkittäväksi esteeksi yritysturvallisuudelle, koska riskejä pitäisi tarkastella jokaisella toiminta-alueella eri näkökulmista. Turvallisuuteen liittyvät toiminnot on yrityksissä perinteisesti hajautettu. Kokonaisvaltainen turvallisuuden hallinta vaatii kuitenkin yrityksen sisäisten ja ulkoisten toimijoiden keskinäistä yhteistyötä, tiedonkulkua ja oppimista.

Yrityksen eri osastojen välistä yhteistyötä turvallisuusasioissa on 62 prosentilla yrityksistä. Osuus on pysynyt samana viime vuosina. Sisäinen yhteistyö turvallisuusasioissa oli yleisintä keskisuurissa ja suurissa yrityksissä ja keskimääräistä vähäisempää kaupan alalla. Tähän tutkimukseen vastanneilta yrityksiltä ei kysytty ulkoisten toimijoiden, esimerkiksi alihankkijoiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä turvallisuusasioissa. Turvallisuusvaatimukset liitetään kuitenkin yhä useammin yhteistyökumppanien kanssa tehtäviin sopimuksiin (ks. luku 8. Jatkuvuussuunnittelu).

Kirjallinen riskikartoitus

”Lisääntynyt matkustaminen ja toimintojen laajentuminen globaaleiksi. Turvallisuusriskit kasvavat niin henkilöiden kuin omaisuudenkin suhteen.”

Riskien hallinta voi olla ennakoivaa tai reaktiivista eli jälkikäteen tapahtuvaa. Yrityksen toiminnan jatkuvuuden kannalta on tärkeää tunnistaa riskit jo ennakolta ja hallita niitä. Riskit voivat liittyä esimerkiksi yrityssalaisuuksien suojaamiseen tai avainhenkilöiden varahenkilöiden puuttumiseen. Riskikartoituksen perusteella voidaan arvioida riskien toteutumisen todennäköisyyttä, seurausten vaikutuksia ja tarvittavien toimenpiteiden kiireellisyttä. Riskikartoituksen tekeminen helpottaa asioiden viemistä eteenpäin. Kartoituksen jälkeen määritellään tarvittavat toimenpiteet, vastuuhenkilöt sekä päätetään toimenpiteiden seurannasta ja raportoinnista.

Riskikartoituksessa:

- tunnistetaan riskejä
- arvioidaan riskien todennäköisyyttä ja vaikutuksia
- määritellään ennalta ehkäisevät toimenpiteet
- määritellään korjaavat toimenpiteet
- luokitellaan riskit todennäköisyyden ja vaikutusten perusteella
- riskiluku= todennäköisyys (esim.1-5) X seuraus (esim. 1-5)
- määritellään toimenpiteiden kiireellisyys (esim. välittömästi hoidettava) riskiluvun perusteella

Vain vajaa kolmannes (29 %) yrityksistä oli tehnyt riskikartoituksen viimeisen kolmen vuoden aikana. Edellisessä kyselyssä osuus oli samansuuntainen, mutta muutaman prosentin korkeampi. Tulos selittyy osittain vastaajarakenteella. Vuonna 2008 mukana on enemmän pieniä yrityksiä, joissa riskikartoituksia tehdään keskimääräistä harvemmin eli vain joka viidennessä yrityksessä. Vuonna 2008 mukana ovat myös Ahvenanmaan maakunnan yritykset, joista vain viidennes tekee säännöllisesti riskikartoituksen. Myös Etelä-Suomen yritykset kartoittivat riskejä selvästi harvemmin (25 %) kuin Länsi-Suomen, Itä-Suomen, Oulun tai Lapin lääneissä toimivat yritykset (35 - 38 %).

Pienistä (alle 50 henkilöä) yrityksistä viidennes, keskisuurista (50-250 henkilöä) joka toinen ja suurista (yli 250 henkilöä) yrityksistä kolme neljästä (75 %) oli tehnyt kirjallisen yritysturvallisuusriskikartoituksen. Riskikartoitusten tekeminen on yleistymässä keskisuurissa

ja suurissa yrityksissä, mutta se on edelleen vähäistä pienissä yrityksissä. Riskikartoitusta ei ollut tehnyt kolme neljästä pienestä tai rakennusalan toimivasta yrityksestä.

Toimintaohje poikkeustilanteita varten

Joka kolmannella yrityksellä on laadittu ohje poikkeustilanteita varten. Poikkeustilanteisiin varautuminen yleistyy selvästi yrityksen koon kasvaessa: poikkeustilanneohje on 26 prosentilla pienistä, 64 prosentilla keskisuurista ja 82 prosentilla suurista yrityksistä. Tilanne on pysynyt lähes samana edellisestä mittauskerrasta. Yleisimmin toimintaohjeita poikkeustilanteisiin on teollisuuden ja palvelualan yrityksillä ja vain harvoin rakennusalan yrityksillä. Aluetarkastelussa suurimmat erot ovat lappilaisten yritysten ja ahvenanmaalaisten yritysten välillä: Lapissa lähes joka toisella yrityksellä on toimintaohjeet poikkeustilanteisiin, kun taas Ahvenanmaalla osuus jää neljännekseen.

Yritysturvallisuus on osa yrityksen vuotuista strategia-, budjetti- ja toimintasuunnittelua

Vain neljännes yrityksistä oli liittännyt yritysturvallisuuden osaksi vuotuista strategia-, budjetti- ja toimintasuunnittelua. Teollisuudessa ja palvelualan yrityksessä tämä oli kuitenkin keskimääräistä yleisempää. Pienten ja suurten yritysten antamien vastausten välinen ero oli merkittävä. Pienistä yrityksistä 21 prosenttia vastasi, että yritysturvallisuus on osa vuotuista strategia-, budjetti- ja toimintasuunnittelua. Suurissa yrityksissä osuus oli 55 prosenttia.

Turvallisuus on osa yrityksen laatujohtamista

Turvallisuus on osa yrityksen toiminta- tai laatujohtamista joka toisessa (53 %) yrityksessä. Keskisuurissa ja suurissa yrityksissä sekä teollisuuden ja rakennusalan yrityksissä turvallisuus nähtiin useimmin osana toiminta- tai laatujohtamista.

Nettoprosenttiosuus

Riskienhallintaa kuvaavissa kaavioissa nettoprosenttiosuus ilmaisee sen, kuinka suurella osalla yrityksistä on käytössä ainakin yksi mainituista riskienhallintakeinoista.

Valtaosa (94 %) yrityksistä toteuttaa joitakin lueteltuja turvallisuusjohtamisen osa-alueita. Turvallisuusjohtamista toteutetaan kaikkein useimmin seuraavasti: Työntekijät voivat vaikuttaa turvallisuutta koskevaan päätöksentekoon (86 %), yrityksen johto osallistuu henkilökohtaisesti turvallisuuden kehittämiseen (83 %), turvallisuusasioita käsitellään henkilöstön kanssa (79 %), yrityksen eri osastot/toimialat tekevät yhteistyötä turvallisuusasioissa (62 %) tai turvallisuus on osa yrityksen toiminta- tai laatujohtamista (53 %).

Tarkistuslista 6: Yrityksen turvallisuusjohtaminen

- Yrityksen johto osallistuu henkilökohtaisesti turvallisuuden kehittämiseen
- Turvallisuusasioita käsitellään henkilöstön kanssa
- Työntekijät voivat vaikuttaa turvallisuutta koskevaan päätöksentekoon
- Yrityksen eri osastot/toimialat tekevät yhteistyötä turvallisuusasioissa
- Yrityksen riskien säännöllinen arvioiminen riskikartoituksen avulla, toimenpiteet riskien vähentämiseksi ja toimenpiteiden seuranta.
- Yrityksellä on toimintaohje poikkeustilanteita varten
- Yritysturvallisuus on osa yrityksen vuotuista strategiasuunnittelua ja budjetti- ja toimintasuunnittelua
- Turvallisuus on osa yrityksen toiminta- tai laatujohtamista

8 JATKUVUUSSUUNNITTELU

Jatkuvuussuunnittelun tavoitteena on turvata yrityksen liiketoiminnan nopea käynnistäminen häiriöiden ja poikkeustilanteiden jälkeen ja vähentää niistä aiheutuvia haitallisia vaikutuksia yritykselle.

Jatkuvuussuunnittelulla varaudutaan mahdollisiin ongelmatilanteisiin kuten tietojen tai toimitilojen osittaiseen tai täydelliseen tuhoutumiseen tai avainhenkilöiden yllättävään menettämiseen. Jos riskeihin ei ole varauduttu ennalta, voivat ne aiheuttaa merkittäviä taloudellisia vahinkoja ja uhata yrityksen toiminnan jatkumista. Toiminnan jatkuvuuden varmistamisessa keskeisessä asemassa ovat luotettavat yhteistyökumppanit, järjestelmien varmentaminen ja varajärjestelmät

Liiketoiminnan kannalta tärkeimpien toimintojen ja tietojen määrittäminen

Yrityksen kriittinen tieto, osaamispääoma ja keskeiset liiketoiminnot kannattaa kartoittaa ja määritellä. Käytännössä yritys voi arvioida tiedon asemaa (salainen, luottamuksellinen, sisäinen tai julkinen) sen mukaan, mitä seurauksia aiheutuu, jos tieto joutuu ulkopuolisille. Luokiteltua tietoa on aina helpompi suojata. Vastaavasti yrityksen tärkein osaaminen ja tärkeimmät toiminnot kannattaa tunnistaa.

Viidennes yrityksistä ei ole määritellyt tärkeimpiä toimintoja eikä tietoja. Yrityksen koko ei vaikuttanut merkittävästi vastauksiin. Parhain tilanne oli kuitenkin keskisuurissa yrityksissä.

Varmuuskopiointi ja kahdennetut palvelimet

”Tietokoneen kovalevy hajosi eikä tiedoista ollut varmuuskopioita sähköisessä muodossa.”

”Murron yhteydessä havaittiin, että varmuuskopiointi ei ole riittävää.”

”Palvelinlaitteisiin vähitellen syntynyt vika korruptoi tietoja ja johti aikaa vievään korjausoperaatioon.”

”Vielä reilu vuosi sitten kaikki tiedot talletettiin jokaisen henkilön omalle koneelle. Sittemmin talletukset siirrettiin palvelimelle, josta otetaan vielä joka yö kopio.”

Yrityksen kannattaa ottaa ainakin tärkeimmistä tiedostoista ja ohjelmista varmuuskopiot. Jos tiedot katoavat, tuhoutuvat tai vaurioituvat, varmuuskopiot säästävät sekä kustannuksia että

työaika. Mikäli mahdollista, varmuuskopiointi pitäisi olla säännöllistä ja varmuuskopiot pitäisi säilyttää eri rakennuksessa kuin alkuperäisaineisto.

Yrityksen tietojärjestelmien käytön estyminen tai vajaatoiminta voi haitata merkittävästi liiketoimintaa. Kahdennetuilla palvelimilla tarkoitetaan sitä, että eri paikoissa olevat palvelimet peilaavat eli kopioivat toisensa päivittäin. Tärkeät ja päivitettyt tiedostot ovat heti saatavilla toisesta palvelimesta, mikäli toinen palvelin tuhoutuu.

”Tietojen suojaaminen ja varmuuskopiointi ongelmana.”

”Varmuuskopiointi unohtui avainhenkilön ollessa poissa.”

Käytännössä myös varmuuskopioiden toimivuus ja tiedon palauttaminen pitäisi tarkastaa säännöllisesti. Selvitykseen vastanneet yritykset kertoivat vapaissa vastauksissaan toteutuneista riskeistä ja puutteellisen riskienhallinnan seurauksista. Useat toteutuneista riskeistä liittyivät varmuuskopiointiin pettämiseen. Toteutuneiden riskien jälkeen yritykset ovat kuitenkin kehittäneet varmuuskopiointia myös yllätyksellisten tapahtumien varalle.

”Tietojärjestelmän varmuuskopiointi ei ollutkaan toiminut kaikilta osin. Varmuuskopiointi ei toiminut, eikä ollut hälytysjärjestelmää, joka olisi siitä ilmoittanut.”

”Yrityksessä kahden tietokoneen kovalevyt pettivät peräkkäisinä päivinä. Varmuuskopiointi ei ollut ajan tasalla.”

”Varmuuskopiointia ei tehty ohjeiden mukaan.”

Selvitykseen vastanneet yritykset tiedostavat varmuuskopiointin merkityksen yrityksen liiketoiminnan jatkuvuudelle. Lähes kaikki (97 %) yritykset ottavat tärkeimmistä tiedoista varmuuskopiot. Vain kaikkein pienimmissä, alle 5 henkilön yrityksissä 7 prosenttia yrityksistä ei ole ottanut varmuuskopioita. Joka toisella (53 %) yrityksellä on myös kahdennetut palvelimet. Kahdennetut palvelimet yleistyvät yrityskoon kasvaessa, mutta tästä huolimatta 15 prosentilla yli 250 henkilöä työllistävistä yrityksistä ei ole kahdennettu palvelimia.

Varalaitteet keskeisten tuotantoprosessien turvaamiseksi

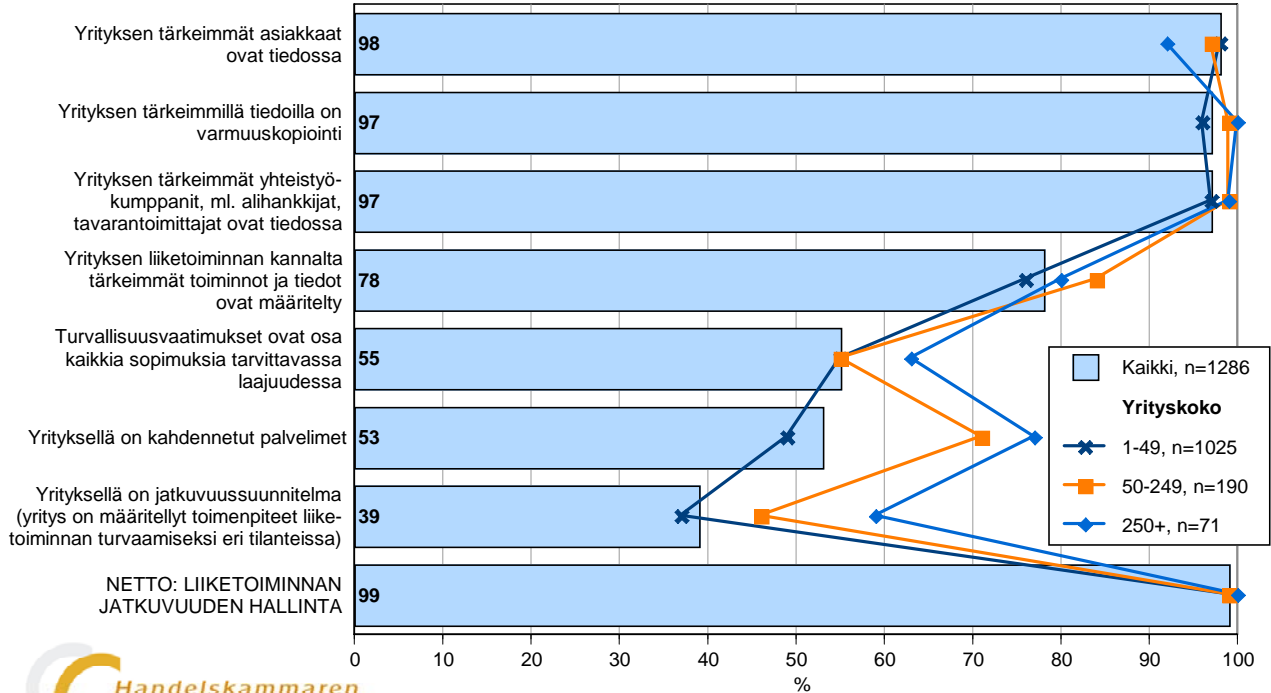
Riskitilanteissa varalaitteet helpottavat yrityksen mahdollisuuksia jatkaa liiketoimintaansa keskeytyksettä tai mahdollisimman lyhyellä keskeytyksellä. Varalaitteiden olemassaolo ja käytettävyys vaikuttavat yrityksen päivittäiseen toimintaan ja liikevaihtoon.

Joka kolmannella yrityksellä (37 %) on käytössään varalaitteita. Varalaitteita on keskimääräistä vähemmän pienissä yrityksissä, joista vain joka kolmannella (33 %) on varalaitteet. Keskisuurista yrityksistä joka toisella (51 %) ja suurista yrityksissä lähes kahdella kolmasosalla (61 %) on varalaitteita.

Varalaitteet ovat yleisimpiä teollisuudessa (42 %) sekä kaupan alalla (41%) ja harvinaisimpia rakennusosalalla (22 %).

Liiketoiminnan jatkuvuuden hallinta Käytetyt riskienhallintakeinot 1/3

n=kaikki vastaajat (kohderyhmä: vähintään 1 henkilön työllistävät yritykset)

Taloustutkimus Oy

Lähde: Yritysten rikosturvallisuus 2008.

Keskuskauppakamari ja Helsingin seudun kauppakamari.

Yhteistyökumppanit, tavarantoimittajat ja asiakkaat

Jatkuvuussuunnittelu edellyttää, että yrityksen tärkeimmät yhteistyökumppanit, mukaan lukien alihankkijat ja tavarantoimittajat tunnistetaan. Tunnistamalla kriittiset yhteistyökumppanit voidaan huomioida esimerkiksi yhteistyökumppanin liiketoiminnan keskeytymisen tai turvallisuuden pettämisen vaikutukset omalle yritykselle. Vain kolme prosenttia selvitykseen vastanneista ei tiedä yrityksen tärkeimpiä yhteistyökumppaneita. Kaikki Lapin ja Oulun lääneissä toimivat yritykset sekä teollisuusyritykset tietävät tärkeimmät yhteistyökumppaninsa.

Vain kaksi prosenttia yrityksistä ei tiedä tärkeimpiä asiakkaitaan. Oulun, Lapin ja Itä-Suomen lääneissä toimivat yritykset sekä teollisuusyritykset tietävät tärkeimmät asiakkaitaan. Suurista yrityksistä seitsemän prosenttia ja Ahvenanmaan maakunnan yrityksistä viisi prosenttia eivät tiedä tärkeimpiä asiakkaitaan.

Turvallisuusvaatimukset sopimuksissa

Turvallisuusvaatimuksia liitetään yhä useammin yritysten välisiin sopimuksiin. Turvallisuudesta huolehtiva yritys saa tällöin kilpailuetua niihin yrityksiin verrattuna, jotka eivät ole huolehtineet toimintansa häiriöttömyydestä eikä jatkuvuudesta. Sopimuksissa voidaan edellyttää toimenpiteitä esimerkiksi tietoturvallisuuden tason varmistamiseksi. Asiakas tai sopimuskuumppani saattaa myös vaatia yritykseltä toiminnan jatkuvuutta erityisesti, silloin, kun on kyse pitkäaikaisesta yhteistyösuhteesta.

Erityisesti suuryritysten toimittajayrityksiltä (alihankkijat, palvelutoimittajat, tavarantoimittajat) edellytetään usein näyttöä siitä, että turvallisuusasiat ovat kokonaisuudessaan hallinnassa ja toiminta on mahdollisimman häiriötöntä. Kansainvälisen 2007 Global State of Information

Security –selvityksen mukaan 35 prosentilla yrityksistä on turvallisuusohjeita, joita yhteistyökumppanien ja alihankkijoiden on noudatettava.

Suurin osa (63 %) haastatelluista suurista yrityksistä liittää sopimukseen turvallisuusvaatimuksia. Turvallisuusvaatimukset liitetään sopimukseen joka toisessa pienessä tai keskisuurissa yrityksessä.

Aluetarkastelussa ei ole havaittavissa suuria eroja. Oulun (67 %), Lapin (65 %) ja Itä-Suomen (61 %) läänien yrityksissä turvallisuusvaatimukset liitetään keskimääräistä useammin osaksi sopimuksia.

Jatkuvuussuunnitelma

Yrityksen jatkuvuussuunnitelmassa määritellään toimenpiteet liiketoiminnan turvaamiseksi eri tilanteissa. Jatkuvuussuunnitelmissa varmistetaan toiminnan jatkuminen ja rajataan vahinkojen suuruus vakavassa liiketoiminnan häiriötilanteessa. Jatkuvuussuunnitelmassa arvioidaan uhkia ja haavoittuvuuksia sekä mahdollisesti toteutuvien uhkien seurausvaikutuksia. Vain joka kolmannella yrityksellä on jatkuvuussuunnitelma. Jatkuvuussuunnitelmia tehtiin joka toisessa Lapin ja Oulun läänin sekä Ahvenanmaan maakunnan yrityksessä.

Nettoprosenttiosuus

Riskienhallintaa kuvaavissa kaavioissa nettoprosenttiosuus ilmaisee sen, kuinka suurella osalla yrityksistä on käytössä ainakin yksi mainituista riskienhallintakeinoista.

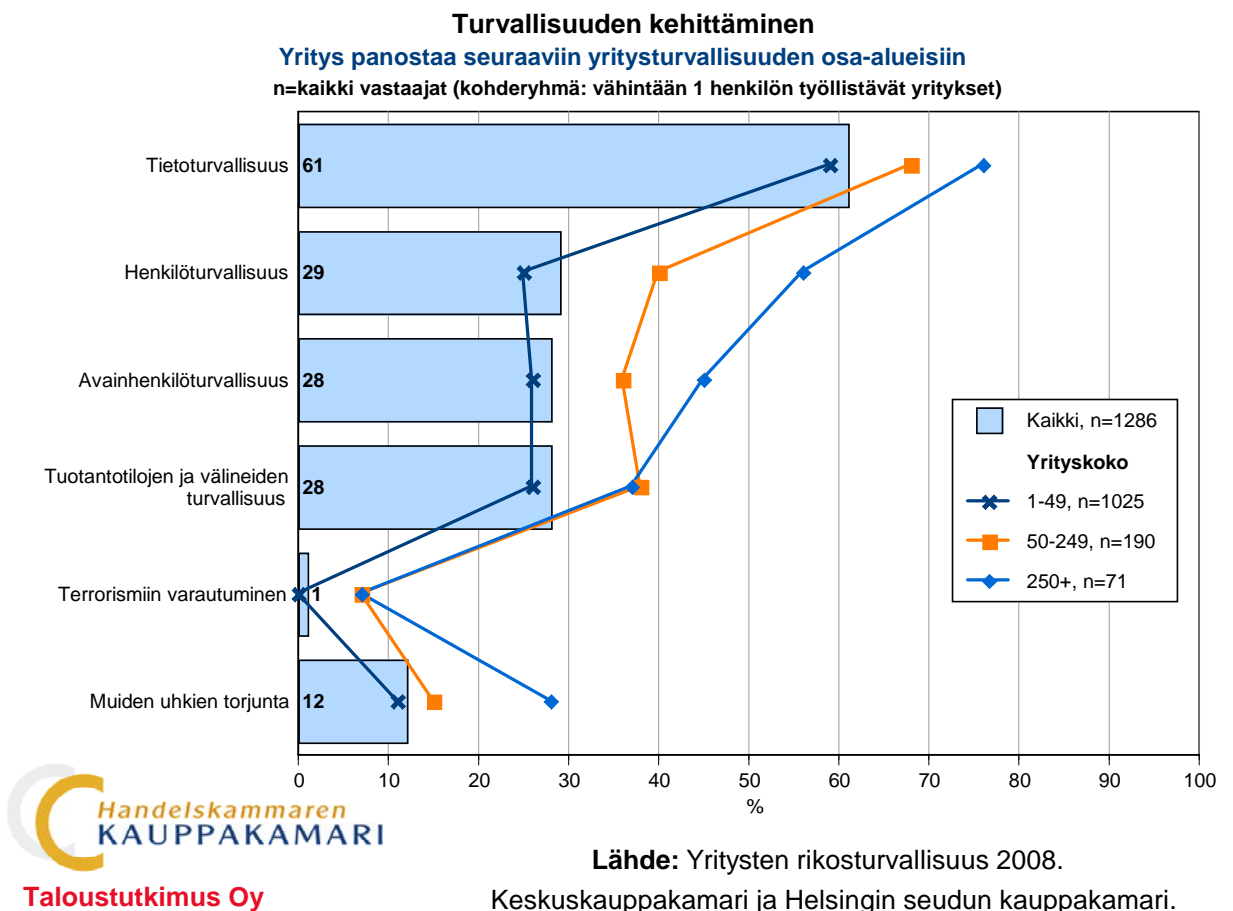
Yrityksen liiketoiminnan jatkuvuuden hallintaa toteutetaan seuraavasti: Yrityksistä käytännössä katsoen kaikilla on tiedossa yrityksen tärkeimmät asiakkaat (98 %) ja yhteistyökumppanit, mukaan lukien alihankkijat ja tavarantoimittajat (97 %). Lähes kaikilla yrityksillä on käytössä varmuuskopiointi (97 %). Noin kolme neljästä on määritellyt yrityksen kannalta tärkeimmät toiminnot ja tiedot (78 %). Kaiken kaikkiaan 99 % yrityksistä toteuttaa joitakin lueteltuja liiketoiminnan jatkuvuuden hallinnan osa-alueita.

Tarkistuslista 7: Jatkuvuussuunnittelu

- Tärkeimmät toiminnot ja tiedot ovat määriteltä
- Yrityksen tärkeimmillä tiedoilla on varmuuskopiointi
- Yrityksellä on kahdennetut palvelimet
- Yrityksen tärkeimmät yhteistyökumppanit, ml. alihankkijat, tavarantoimittajat ovat tiedossa
- Yrityksen tärkeimmät asiakkaat ovat tiedossa
- Turvallisuusvaatimukset ovat osa kaikkia sopimuksia tarvittavassa laajuudessa
- Yrityksellä on jatkuvuussuunnitelma (yritys on määritellyt toimenpiteet liiketoiminnan turvaamiseksi eri tilanteissa)

9 TURVALLISUUDEN PARANTAMINEN

9.1 Painopisteet turvallisuuden kehittämisessä

Kyselyyn vastanneet yritykset arvioivat myös tulevaisuuden painopisteitä turvallisuuden kehittämisessä.

Turvallisuuden kehittäminen painottuu tietoturvallisuuteen. Lähes kaksi kolmesta (61 %) yrityksistä vastasi, että tietoturvallisuuteen panostetaan yrityksessä jatkossa nykyistä

enemmän. Tietoturvaluokissa oli kaikissa yritysluokissa tärkein kehittämisen kohde. Yksikään yritys ei panosta tietoturvaluokkaan nykyistä vähemmän.

Toimitusjohtajista 62 prosenttia, turvallisuusjohtajista 67 prosenttia ja talousjohtajista 52 prosenttia vastasi, että tietoturvaluokkaan pitää panostaa nykyistä enemmän. Toimitusjohtajien osuus kuvaa sitä, että yhä useammat yrityksen asioista päättävät ja vastaavat ymmärtävät tietoturvaluokkaan merkityksen yrityksen toiminnalle.

Lähes kaikki (99 %) yritykset korostavat henkilöturvallisuuden merkitystä turvallisuuden kehittämisessä. Seitsemän kymmenestä (70 %) yrityksestä aikoo panostaa henkilöturvallisuuteen saman verran kuin nykyisin ja lähes kolmasosa nykyistä enemmän (29 %).

Kaikissa yrityksissä avainhenkilöturvallisuus on yksi turvallisuuden kehittämisen kohteista. Kaikista yrityksistä kolmasosa (29 %) aikoo panostaa avainhenkilöturvallisuuteen nykyistä enemmän. Muiden vastaajien osalta avainhenkilöturvallisuuteen liittyvät panostukset pysyvät ennallaan. Erityisesti turvallisuusjohtajat lisäisivät avainhenkilöturvallisuuden painoarvoa turvallisuuden kehittämisessä. Suurista yrityksistä lähes puolet aikoo panostaa avainhenkilöturvallisuuteen nykyistä enemmän.

Tuotantotilojen turvallisuus pysyy yhä keskeisellä sijalla turvallisuuden kehittämisessä. Lähes kolmasosa vastaajista aikoo lisätä siihen resursseja ja seitsemän kymmenestä pitää ne ennallaan. Vain yksi sadasta aikoo panostaa tuotantotilojen turvallisuuden parantamiseen vähemmän kuin aiemmin.

Terrorismiin varautuminen oli vain harvalla yritykselle turvallisuuden kehittämisen kohde. Vaikka riski joutua terrorismin kohteeksi on suhteellisen pieni Suomessa, kansainvälisessä liiketoiminnassa yritykset voivat joutua varautumaan terrorismiin uhkaan. Kaikista yrityksistä viisi prosenttia aikoo varautua nykyistä enemmän terrorismiin tulevaisuudessa. Yhdeksän kymmenestä pitää varautumisen siltä tasolla kuin se on ollut. Nykyistä vähemmän terrorismiin aikoo varautua 4 prosenttia vastaajista. Pienistä yrityksistä varautumista terrorismiin lisää neljä prosenttia, kun taas suurista yrityksistä osuus on 11 prosenttia.

9.2 Rikoriskeihin liittyvä tiedonsaanti

Viranomaistiedon saatavuus ja tarve yrityksissä

"Lainsäädäntöä tulisi muuttaa niin, että viranomaiset voisivat luovuttaa luottamuksellista tietoa rikoksista/rikollisista/rikollisesta toiminnasta myös yrityksille. Yrityksillä pitäisi olla erillinen salassapitovelvoite tällaisesta tiedosta, mikäli nykyiset säädökset eivät ole riittävällä tasolla."

"Viranomaisten tulisi aktiivisesti luovuttaa yrityksille tietoa mahdollisista uhkatekijöistä ja toimialaa kohtaan suunnitelluista rikoksista"

Yritysten rikosturvallisuuskyselyyn vastanneista yrityksistä viidesosa (20 %) sai tietoa rikoksista ja rikosilmiöistä viranomaisilta. Seitsemän kymmenestä (73 %) yrityksestä ei saanut tietoa viranomaisilta yrityksiin kohdistuvista rikoksista ja rikosilmiöistä.

Pienistä yrityksistä 77 prosenttia ja keskisuurista yrityksistä 61 prosenttia ei saa tietoa rikosilmiöistä viranomaisilta. Tiedonsaanti oli kohtuullisella tasolla vain suurissa yrityksissä, joista kolmasosa (35 %) ei saanut tietoa viranomaisilta.

Teollisuudessa, kaupassa ja palvelualalla sekä rakennusalalla toimivista yrityksistä seitsemän kymmenestä ei saa tietoa rikosilmiöistä viranomaisilta. Verrattuna edellisen kyselyn tuloksiin, on tietoa saamattomien osuus kasvanut yli kymmenen prosenttia. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että pieniä yrityksiä on suhteessa enemmän kuin edellisessä

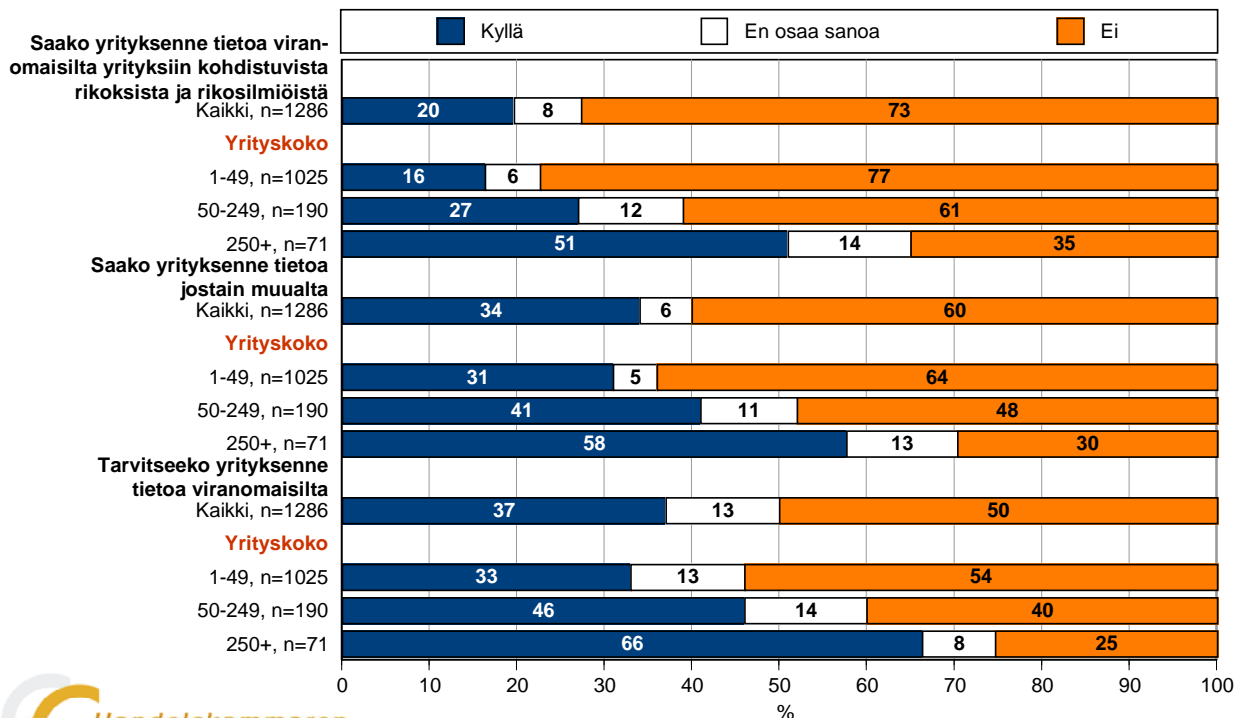
yrityskyselyssä. Vuosien 2005 ja 2008 yrityskyselyissä pienet yritykset saivat vähiten tietoa viranomaisilta.

Kaikista kyselyyn vastanneista yrityksistä 34 prosenttia oli saanut tietoa rikosilmiöistä muuta kautta, esimerkiksi lehdistöstä ja muista yrityksistä. Tiedonsaanti muista lähteistä oli heikointa pienissä yrityksissä ja keskimääräistä parempaa keskisuurissa ja suurissa yrityksissä.

Yrityksiltä tiedusteltiin tiedonsaannin lisäksi myös sitä, tarvitseeko yritys viranomaisilta tietoa rikoksista ja rikosilmiöistä. Joka kolmas (37 %) yritys ilmoitti tarvitsevansa tietoa viranomaisilta. Tietoa tarvitsevien määrä on vähentynyt edellisestä mittaukerrasta kymmenen prosenttia. Tiedon tarve oli vähäisintä Etelä-Suomen (34 %) läänissä, keskimääräisellä tasolla Länsi-Suomen ja Oulun lääneissä ja suurinta Lapissa (55 %) ja Itä-Suomessa (45 %).

Vaikka tiedon saanti rikoksista oli vähäisintä pienissä yrityksissä, niin ne ilmoittivat keskimääräistä harvemmin (33 %) tarvitsevansa tietoa. Keskiuurista yrityksistä lähes joka toinen (46 %) ja suurista yrityksistä kaksi kolmasosaa (66 %) ilmoitti tiedontarpeesta. Toimialakohtaisissa vastauksissa ei ollut merkittäviä eroja. Teollisuusalan yrityksistä neljä kymmenestä ja kaupan, rakennusalan sekä palvelualan yrityksistä joka kolmas ilmoitti tarvitsevansa tietoa viranomaisilta.

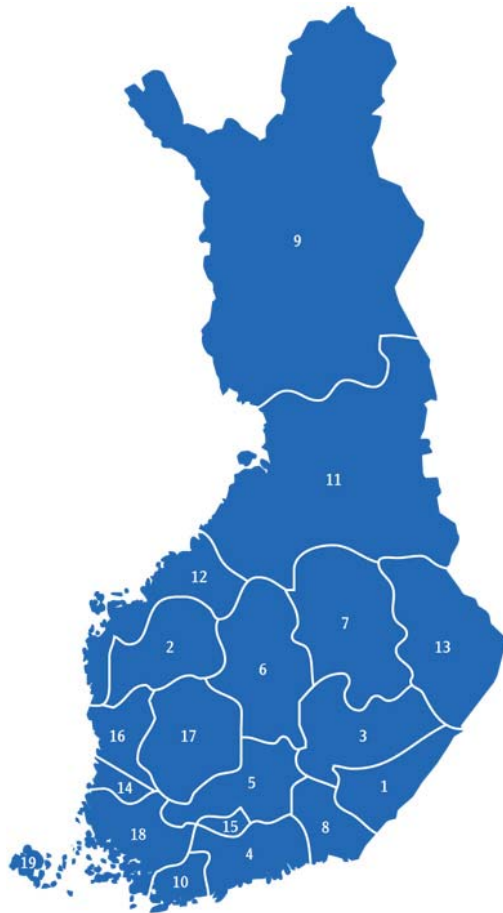
Turvallisuuden kehittäminen Rikoriskeihin liittyvä tiedonsaanti viranomaisilta n=kaikki vastaajat

Tiedonsaanti kauppakamareilta

Selvitykseen vastanneet yritykset toivoivat avoimissa vastauksissa, että kauppakamari tukisi yrityksiä seuraavasti (vastaukset yleisyysjärjestyksessä):

- Kouluttamalla yritysturvallisuusasioissa
- Tiedottamalla turvallisuusasioista
- Tuottamalla oppaita ja käytännönläheistä materiaalia omaehtoisen varautumisen tueksi
- Tekemällä selvityksiä ja tutkimuksia yritysturvallisuustilanteesta
- Tekemällä yhteistyötä viranomaisten kanssa uhkien vähentämiseksi

Kauppakamarit Suomessa:

Keskuskauppakamari ja

- 1 Etelä-Karjala
- 2 Etelä-Pohjanmaa
- 3 Etelä-Savo
- 4 Helsingin seutu
- 5 Häme
- 6 Keski-Suomi
- 7 Kuopio
- 8 Kymenlaakso
- 9 Lappi
- 10 Länsi-Uusimaa
- 11 Oulu
- 12 Pohjanmaa
- 13 Pohjois-Karjala
- 14 Rauma
- 15 Riihimäki-Hyvinkää
- 16 Satakunta
- 17 Tampere
- 18 Turku
- 19 Ålands handelskammare

Tiesitkö?

Kauppakamarit edistävät yritysten toimintaedellytyksiä ja yrittäjyyttä. Ne vaikuttavat yhteiskunnalliseen päätöksentekoon yritysten kilpailukyvyn turvaamiseksi. Kauppakamarit palvelevat erityisesti oman alueensa yrityksiä ja edistävät niiden verkottumista ja yhteistyötä. Useimmat Suomen 19 kauppakamarista järjestää yritysturvallisuuteen liittyvää koulutusta.

Keskuskauppakamari auttaa yhdessä kauppakamarien kanssa yrityksiä menestymään Suomessa ja kansainvälisissä kilpailussa. Keskuskauppakamari on puheenjohtaja elinkeinoelämän ja viranomaisten yritysturvallisuutta edistävässä yhteistyöryhmässä vuonna 2007-2008.

Kauppakamareilla on Suomessa yli 16 000 jäsentä. Valtaosa (94 prosenttia) on yrityksiä. Ne työllistävät yhteensä 900 000 henkilöä. Useimmat kunnat ovat myös kauppakamarien jäseniä. Kauppakamarien toiminta perustuu kauppakamarilakiin.

10 TARKISTUSLISTAT RISKIENHALLINNAN TUKENA

1. Ihmisiin liittyviin rikosriskeihin ja väärinkäyttöihin varautuminen

- Työväkivallan vähentäminen: työtilan järjestelyt, henkilökunnan koulutus ja ohjeistus väkivaltatilanteiden hallitsemiseksi ja välttämiseksi, turvalliset toimintatavat, riskien tunnistaminen ja riskinäkökulmien huomioonottaminen, uhkatilanteen jälkiselvittely ja uhrin auttaminen
- Turvallisuusasiat osaksi perehdyttämiskoulutusta
- Työntekijöiden turvallisuuskoulutus
- Turvallisuuskulttuurin luominen ja ylläpitäminen
- Työntekijöiden kannustus kertomaan havaitsemistaan turvallisuuspuutteista
- Avainhenkilöille varamiesjärjestelmä
- Henkilötietojen suojaus
- Kriisiviestintäsuunnitelma
- Matkustamisen turvallisuusohjeet

- Taustaselvitykset (ml. referenssien tarkistaminen) työntekijöistä
- Taustaselvitykset avainhenkilöistä
- Yhteistyökumppanien luotettavuus selvitykset
- Asiakkaiden luottokelpoisuus selvitykset
- Alihankkijoiden referenssien tarkistaminen ja ulkoistamisen turvallisuus
- Kaikki sopimukset kirjallisina
- Avainhenkilöiden salassapitosopimus
- Kilpailukieltosopimus tarvittaessa (lain rajoitukset)
- Tehtävienmukaiset pääsy- ja kulkuoikeudet

2. Tietoon liittyviin rikosriskeihin ja väärinkäyttöihin varautuminen

- Tietoja koskeva luokittelu- ja käsittelyohje
- Tiedon tekniset suojauskeinot (palomuri, virustorjunta, ajantasainen käyttöjärjestelmä, varmuuskopiointi, palvelimet)
- Henkilökunnan koulutus salaisten / luottamuksellisten tietojen käsittelyyn
- Liike- ja ammatillisuuksia koskeva luokittelu- ja käsittelyohje
- Ohjeet viranomaisten ja yhteistyökumppanien luovuttamille luottamuksellisille asiakirjoille ja tiedoille
- Varautuminen siihen, että yritys voi olla yritysvakoilun kohteena

Tietoturvan suppea huoneentaulu (Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus TIEKE)

- Selvitä tiedon ja tiedoston alkuperä ennen käyttöä
- Muista, että seinillä on korvat - useammat kuin arvaatkaan
- Lukitse ovesi ja tietokoneesi, kun lähdet muualle
- Käytä salasanoja, joissa on muitakin merkkejä kuin kirjaimia, ja pidä ne salassa
- Ota talteen kaikki tarpeellinen, ennen kuin vahinko sattuu
- Käytä ajantasaisia viruksentorjuntaohjelmia ja muita turvajärjestelyjä
- Selvitä itsellesi oman organisaatiosi tietoturvajärjestelyt

3. Tuotanto- ja toimitilojen suojaaminen

- Erietyt tuotanto-, toimisto – ja tuotekehitystilat
- Murtohälytys
- Kulunvalvonta
- Videovalvonta
- Vierailujen ohjeistus
- Vartiointi
- Henkilöstön koulutus
- Valvontajärjestelmien säännöllinen toimivuustestaus
- Varalaitteet keskeisten tuotantoprosessien turvaamiseksi

4. Irtaimen omaisuuden suojaus

- Omaisuusrekisteri
- Turvamerkintä
- Kameravalvonta
- Lukitusmekanismi (esimerkiksi pulttaus, vaijeri)
- Säilytys erillisessä lukitussa tilassa tai kassakaapissa
- Kuljetusohjeet

5. Toimintaan kohdistuvat rikokset ja väärinkäytökset

- kirjalliset sopimukset yhteistyötahojen kanssa, yhteistyökumppanin luotettavuuden arvioiminen
- asiantuntijat tarkastavat sopimustekstit
- asiantuntijoiden laatimat sopimusohjeet
- yrityksen johto tarkistaa merkittävimmät liiketoimintasopimukset
- epätavallisen hävikin seuranta ja hävikin syiden selvittäminen
- talousrikoksien torjunta: vaarallisten työyhdistelmien välttäminen, ammattitaitoinen tilintarkastus, sisäinen valvonta ja tarkastus, eettiset ohjeet, auditointi sekä luotettavat työntekijät

6. Yrityksen turvallisuusjohtaminen

- Yrityksen johto osallistuu henkilökohtaisesti turvallisuuden kehittämiseen
- Turvallisuusasioita käsitellään henkilöstön kanssa
- Työntekijät voivat vaikuttaa turvallisuutta koskevaan päätöksentekoon
- Yrityksen eri osastot/toimialat tekevät yhteistyötä turvallisuusasioissa
- Yrityksen riskien säännöllinen arvioiminen riskikartoituksen avulla, toimenpiteet riskien vähentämiseksi ja toimenpiteiden seuranta.
- Yrityksellä on toimintaohje poikkeustilanteita varten
- Yritysturvallisuus on osa yrityksen vuotuista strategiasuunnittelua ja budjetti- ja toimintasuunnittelua
- Turvallisuus on osa yrityksen toiminta- tai laatujärjestelmää

7. Jatkuvuussuunnittelu

- Tärkeimmät toiminnot ja tiedot ovat määritelty
- Yrityksen tärkeimmillä tiedoilla on varmuuskopiointi
- Yrityksellä on kahdennetut palvelimet
- Yrityksen tärkeimmät yhteistyökumppanit, ml. alihankkijat, tavarantoimittajat ovat tiedossa
- Yrityksen tärkeimmät asiakkaat ovat tiedossa
- Turvallisuusvaatimukset ovat osa kaikkia sopimuksia tarvittavassa laajuudessa
- Yrityksellä on jatkuvuussuunnitelma (yritys on määritellyt toimenpiteet liiketoiminnan turvaamiseksi eri tilanteissa)

11 JOHTOPÄÄTÖKSET

Jatkuvuussuunnittelun laiminlyönti vaarantaa yritystoiminnan

Yrityksillä on käytössään monia yksittäisiä riskienhallintakeinoja, jotka tukevat yrityksen jatkuvuuden turvaamista. Varsinaista jatkuvuussuunnittelua tehdään kuitenkin vähän. Vain joka kolmannella yrityksellä on jatkuvuussuunnitelma. Jatkuvuussuunnittelulla kuitenkin varmistetaan toiminnan jatkuminen ja rajataan vahinkojen suuruus vakavassa liiketoiminnan häiriötilanteessa. Jatkuvuussuunnittelulla varaudutaan rikosriskien lisäksi kaikkiin uhkiin, jotka voivat uhata liiketoiminnan jatkuvuutta. Esimerkiksi varmuuskopiointi ei yksinään riitä, vaan myös tietojen palautettavuus pitäisi testata. Usein toteutuneet riskit liittyvät siihen, että varmuuskopiointi ei toiminut odotetulla tavalla. Erityisesti pienessä yrityksessä tämä vaarantaa jatkuvuuden.

Kaupan alan turvallisuustyö tuottanut tuloksia

Kaupan alalla uhka- ja väkivaltatilanteet ovat vähentyneet vuosien 2005 ja 2008 välillä. Huumeiden lisääntynyt käyttö on kuitenkin tehnyt uhkatilanteista entistä vaarallisempia. Kaupan alan ennalta ehkäisevä työ ja turvallisuuden huomioiminen jo työpisteiden suunnittelussa on tuottanut tulosta. Työntekijän tekemiä rikoksia ja väärinkäytöksiä oli keskimääräistä enemmän rakennusalalla ja kaupassa. Kaupan alan yrityksissä tilanne oli kuitenkin selvästi parantunut edellisestä mittauskerrasta. Epätavallinen hävikki kaupan alalla on myös vähentynyt edellisestä mittauskerrasta, kun taas esimerkiksi rakennusalalla tilanne on pysynyt lähes ennallaan. Kaupan alan hävikkitilanteen parantuminen on seurausta todennäköisesti siitä, että varkaushävikkiä estäviin toimiin käytetään kaupan alalla jopa 50-100 miljoona euroa vuosittain.

Suurten yritysten avainhenkilöitä uhataan yhä useammin

Avainhenkilöihin kohdistunut uhkailu on lisääntynyt edellisestä mittauskerrasta suurissa yrityksissä 13 prosentista jopa 24 prosenttiin. Kasvu on merkittävä.

Joka kolmas yritys pitää avainhenkilöiden turvallisuuden parantamista tärkeimpänä kehittämisen kohteena lähivuosina. Avainhenkilöriskeihin pitäisi kiinnittää erityistä huomiota esimerkiksi silloin, kun yrityksessä suunnitellaan merkittävää saneerausta tai jos yrityksen avainhenkilö on poikkeuksellisen näkyvä tai varakkaana pidetty henkilö. Avainhenkilöihin kohdistuvaan uhkailuun pitäisi varautua jo ennakolta, koska uhkauksen tapahduttua varautumiskeinojen pitäisi olla välittömästi käytettävissä.

Internet on alentanut kynnystä väärän tiedon levittämiseen

Perättömän tiedon levittäminen on ilmiönä yleistymässä ja kohteeksi joutuvat myös suuret yritykset. Edellisessä kyselyssä perättömän tiedon levittäminen oli ongelmana erityisesti pienissä ja keskisuurissa yrityksissä, mutta selvästi harvinaisempaa suurissa yrityksissä. Yli neljännes yrityksistä oli kolmen viimeisen vuoden aikana havainnut, että yrityksen toiminnasta oli tahallisesti levitetty perättöntä tietoa.

Toimialoilla, joissa asiakkaat ovat kuluttajia Internetissä leviävä perätön tieto aiheuttaa enemmän haittaa liiketoiminnalle kuin yrityksessä, joka toimii alihankintasuhteessa muihin yrityksiin. Edelliseen kyselyyn verrattuna rakennusalan yritysten ilmoitukset perättömän tiedon levittämisestä kasvoivat eniten.

Yritykset panostavat edelleen eniten tietoturvaan, tietoa ei kuitenkaan luokitella

Tietoturvallisuus oli kaikissa yrityskokoluokissa tärkein kehittämisen kohde. Yrityksistä 61 prosenttia ilmoitti, että yrityksen tietoturvallisuutta pitää kehittää nykyistä enemmän. Yksikään yritys ei panostaisi tietoturvallisuuteen nykyistä vähemmän. Tiedon luokittelu- ja käsittelyohjeet oli kuitenkin vain joka kolmannella yrityksellä eikä tilanne ollut parantunut edellisestä mittauskerrasta. Liike- ja ammattisalaisuuksien suojaaminen on vaikeaa ilman tiedon luokittelu- ja käsittelyohjeita. Yritysten pitäisi myös kehittää sekä tiedon että omaisuuden suojaa tasapuolisesti, koska mikäli toista osa-aluetta kehitetään toisen kustannuksella, saattaa yrityksen turvallisuuteen jäädä aukkoja.

Toteutuneista tietoriskeistä yleisimpiä olivat tietoverkkoon murtautumisen tai hakkeroinnin yritys, kriittisen tiedon luvaton kertominen ja tietojen kopiointi omaan käyttöön ennen siirtymistä pois yrityksen palveluksesta. Yritysvakoilua kohtaa edelleen joka kymmenes yritys.

Viranomaislahjonta Suomessa erittäin vähäistä, yritysten välillä hieman yleisempää

Transparency Internationalin korruptioindeksin mukaan Suomi, Tanska ja Uusi-Seelanti olivat vähiten korruptoituneet valtiot maailmassa vuonna 2007. Korruptioindeksi mittaa viranomaisasioinnissa esiintyvää lahjontaa. Lahjonnan osoittaminen on käytännössä vaikeampaa kuin esimerkiksi omaisuusrikoksissa, koska lahjoja ja lahjuksen vastaanottaja pyrkivät monin keinoin peittämään teon ja teon yhteyden. Lahjonta vääristää kuitenkin kilpailutilannetta.

Prosentti yrityksistä oli kohdannut Suomessa lahjontaa viranomaisten kanssa asioidessa ja kolme prosenttia yritysten välisessä yhteistyössä. Rakennusalalla lähes joka kymmenes (8 %) oli kohdannut lahjontaa yritysten välisessä yhteistyössä. Edellisessä vuoden 2005 yrityskyselyssä rakennusalan yritykset olivat kohdanneet lahjontaa yhtä usein.

LÄHTEITÄ JA LISÄTIETOA

Finanssialan keskusliiton kotisivuilla on ohjeita omaisuuden suojaamisesta. www.fkl.fi ja www.vahingontorjunta.fi ..

Helsingin seudun kauppakamari ja Keskuskauppakamari (2005) Yritysten rikosturvallisuus – riskit ja niiden hallinta. Selvitys perustuu 463 suomalaisen yrityksen vastauksiin.

Kauppakamarijärjestön kotisivuilla on tilintarkastukseen liittyviä ohjeita, selvityksiä ja ratkaisuja sekä KHT- ja HTM-tilintarkastajien yhteystietohaku. <http://www.kauppakamari.fi> ja http://www.kauppakamari.fi/kkk/palvelut/Tilintarkastus/fi_FI/Tilintarkastus/

Keskuskauppakamari (2006) Avainhenkilöriskit- opas yritysten avainhenkilöriskien hallintaan.

Lehtonen, Jaakko (1999) Kriisiviestintä.

Nikkari, Timo. Tampereen yliopisto, tietojen käsittelytieteiden laitos (2007). Sisäinen tietoturva.Tietovuodon vaikutukset PK-yrityksen toimintaan ja toimintatapojen vaikutus sisäiseen tietoturvallisuuteen. Pro gradu-tutkielma.

PricewaterhouseCoopers (2007) Global Economic Crime Survey.

PricewaterhouseCoopers (2007) Global State of Information Security Study.

Sisäasiainministeriön turvallisuusalan neuvottelukunta (2007) Palvelutyöpisteiden turvallisuussuunnitteluopas. Sisäasiainministeriön julkaisu 47 / 2007.

Suomen Hotelli- ja Ravintolaliitto, Palvelualojen ammattiliitto ja Työturvallisuuskeskus (2002) Toimi ennalta – ehkäise väkivaltaa -opas sekä Kaupan Keskusliitto, Poliisi, Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto ja Työturvallisuuskeskus 2000, Avaimet turvatoimiin.

Suomen Kauppakeskusyhdistys ry (2005) Kauppakeskusten turvallisuusjohtaminen. Selvitys tukee myös yrityksen turvallisuusjohtamista ja riskien tunnistamista.

Suomen toimitila- ja rakennuttajaliitto RAKLI ry ja Turva-alan yrittäjät (2004) Toimitilaturvallisuus ja sähköiset turvallisuusjärjestelmät.

Tampereen teknillinen yliopisto, Turvallisuustekniikan laitos (2004) Yhteistyö yritysturvallisuuden hallinnassa. Pikaopas yhteistyön ja kokonaisvaltaisen turvallisuuden kehittämiseen.

Tampereen teknillinen yliopisto, Turvallisuustekniikan laitos (2004) Kokonaisturvallisuuden edistäminen yrityksessä. Tutkimusraportti 17.8.2004.

Teknologian kehittämiskeskuksen Tekesin kotisivuilla on yrityksille sopimuksiin liittyviä muistilistoja ja mallisopimuksia sekä sopimusopas pk-yritysten yhteishankkeisiin. [Http://www.tekes.fi/rahoitus/yritys/](http://www.tekes.fi/rahoitus/yritys/).

Teollisuus ja Työnantajat (2001) Ovatko yrityksesi tietoriskit hallinnassa? Käytännön tietoturvasopimus PK-yrityksille. Oppaassa on tietoturvasuuteen liittyviä tarkistuslistoja, esimerkkejä ja sopimusmalleja. [Http://www.ek.fi/ytnk/pdf/tietoturva.pdf](http://www.ek.fi/ytnk/pdf/tietoturva.pdf) .

Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus TIEKE on tehnyt yrityksille muistilistoja tietoturvan tason tarkistamiseksi. Verkkokaveri-tietopalvelussa on tietoa tietoturva-asioissa yrityksille, www.tieke.fi/verkkokaveri .

Ulkoasiainministeriön matkustusturvallisuuden neuvottelukunta (2003). Turvallista matkaa.

VTT Automaatio ja Turun kauppakorkeakoulu (2000) Kokeiletko aina onneasi? Riskienhallinnan perusteet PK-yrityksille ja työntekijöille.

VTT. Pk-yrityksen riskienhallinta –sivuilla on runsaasti tietoa riskienhallinnasta. [Www.pk-rh.fi](http://www.pk-rh.fi)

Tilastokeskuksen sivuilta löytyy tilastotietoa esimerkiksi rikollisuudesta ja rikostenselvittämisprosenteista. [Http://www.stat.fi/](http://www.stat.fi/) .

Yrittäjänäisten keskusliitto (2005) Yrittäjänäisten turvaopas. Oppaassa on riskinäkökulmien mukaan ohjeita yrittäjiä uhkaavien turvallisuusriskien ennaltaehkäisystä. [Http://www.yrittajanaiset.fi](http://www.yrittajanaiset.fi).

Yritysturvallisuuden neuvottelukunnan sivuilla on tietoa yritysturvallisuuden edistämisestä. [Http://www.ytnk.fi](http://www.ytnk.fi)

YRITYSTURVALLISUUSKYSELY

1. YRITYSRIKOSTEN MÄÄRÄN KEHITYS

Ovatko yritykseen kohdistuvat rikosriskit ja väärinkäytökset viimeisen kolmen vuoden aikana

lisääntyneet paljon
lisääntyneet jonkin verran
pysyneet ennallaan
vähentyneet paljon
vähentyneet jonkin verran

2. IHMISIIN LIITTYVÄT RISKIT

Ovatko yrityksen henkilöstöön kohdistuvat turvallisuusriskit viimeisen kolmen vuoden aikana

lisääntyneet paljon
lisääntyneet jonkin verran
pysyneet ennallaan
vähentyneet paljon
vähentyneet jonkin verran

a) Toteutuneet riskit /uhat

Onko yrityksessänne viimeisen kolmen vuoden aikana

Työntekijä on joutunut työssään väkivallan uhriksi
Työntekijää on työssään uhkailtu /häiritty
Tapahtunut muuta työhön liittyvää rikosta työntekijää kohtaan
Avainhenkilöitä tai heidän läheisiään on uhattu työhön liittyen
Työntekijä syyllistynyt rikokseen / väärinkäytökseen yritystänne kohtaan?
Työntekijä syyllistynyt rikokseen / väärinkäytökseen asiakastanne kohtaan?

Kyllä / Ei/ EOS

b) Riskienhallintakeinot:

Onko yrityksenne käyttänyt seuraavia riskienhallintakeinoja?

Taustaselvitykset työntekijöistä
Taustaselvitykset avainhenkilöistä
Yhteistyökumppanien luotettavuusselvitykset
Asiakkaiden luottokelpoisuusselvitykset
Alihankkijoiden referenssien tarkastaminen
Kaikki sopimukset tehdään kirjallisina
Salassapitosopimus on käytössä
Kilpailukieltosopimus on käytössä

Kyllä / Ei/EOS

Miten yrityksenne on varautunut ihmisiin kohdistuviin rikosriskeihin työtehtävissä?

Työympäristön teknisillä ratkaisuilla
Ohjeet mahdollisiin väkivalta- ja uhkatilanteisiin
Avainhenkilöille on varamiesjärjestelmä
Poikkeustilanteisiin on tehty kriisiviestintäsuunnitelma
Henkilötietojen suojaus on määritelty
Matkustamisesta on annettu turvallisuusohjeet
Työntekijöille annetaan turvallisuuskoulutusta
Työntekijöitä kannustetaan kertomaan havaitsemistaan turvallisuuspuutteista
Turvallisuusasiat ovat osa perehdyttämiskoulutusta

Kyllä / Ei/EOS

3. TIETOON LIITTYVÄT RISKIT

Ovatko yrityksen tietoon kohdistuvat turvallisuusriskit viimeisen kolmen vuoden aikana

lisääntyneet paljon
lisääntyneet jonkin verran
pysyneet ennallaan
vähentyneet paljon
vähentyneet jonkin verran

a) Toteutuneet riskit /uhat

Onko yrityksenne tietoon kohdistunut seuraavia rikoksia tai tahallisia väärinkäytöksiä viimeisen kolmen vuoden aikana?

Kyllä / Ei/ EOS

Kriittisistä yritysasioista kertominen luvatta kolmannelle osapuolelle
Luottamuksellista yritysasiaa sisältävän asiakirjan luovuttaminen luvatta kolmannelle osapuolelle
Yritystiedon (sisällön) luvaton urkkiminen / vakoilu
Yritystiedon (sisällön) luvaton muuttaminen / väärentäminen
Tietojen luvaton kopiointi ennen siirtymistä pois yrityksen palveluksesta
Tietoverkkoon murtautuminen tai hakkerointi
Tietoverkkoon murtautumisen tai hakkeroinnin yritys
Tiedostojen tahallinen tuhoaminen

b) Riskienhallintakeinot:

Miten yrityksenne on varautunut tiedon väärinkäyttöihin?

Tiedon suojaus

Kyllä / Ei/EOS

Onko yrityksellänne tärkeitä tietoja(liike- ja ammattisalaisuudet) koskeva luokittelu- ja käsittelyohje?
Onko yrityksellänne muita tietoja koskeva luokittelu- ja käsittelyohje?
Onko yrityksen tärkeimmät tiedot suojattu rajatuilla käyttöoikeuksilla?
Onko henkilökuntaa koulutettu salaisten / luottamuksellisten tietojen käsittelyyn?
Onko yrityksellänne erikseen ohjeet viranomaisten ja yhteistyökumppanien luovuttamille luottamuksellisille asiakirjoille ja tiedoille?
Onko yrityksellä tietotaitoa tai muuta omaisuutta, joka käsityksenne mukaan saattaisi olla laittoman tiedustelun tai yritysvakoilun kohteena?

4. TOIMINTAAN LIITTYVÄT RISKIT

a) Toteutuneet riskit /uhat

Onko yrityksenne toimintaan kohdistunut seuraavia rikoksia tai tahallisia väärinkäytöksiä viimeisen kolmen vuoden aikana?

Kyllä / Ei/ EOS

Myyvälöissä, tuotannossa, kuljetuksissa tai varastoinnissa on ollut epätavallista hävikkiä-Tahallinen perättömän tiedon levittäminen yrityksestä
Yhteistyökumppani on ollut epäluotettava
Toimialalla on pimeää työvoimaa
Yritys on kohdannut lahjontaa Suomessa yritysten kanssa asioidessa
Yritys on kohdannut lahjontaa Suomessa viranomaisasioidessa
Taloushallintoon liittyvät väärinkäytökset
Vahingollisella tiedolla kiristäminen

b) Riskienhallintakeinot:

Miten yrityksenne on varautunut yrityksen toimintaan kohdistuviin rikosriskeihin työtehtävissä?
Kyllä / Ei/EOS

Yrityksellä on kirjalliset sopimukset yhteistyötahojen kanssa
Asiantuntijat tarkastavat sopimustekstit
Yrityksessä on käytössä asiantuntijoiden laatimia sopimus pohjia
Yrityksen johto tarkistaa merkittävimmät liiketoimintasopimukset
Talouhallintoa auditoidaan

Kuuluvatko yrityksen turvallisuusjohtamiseen seuraavat osat?

Kyllä / Ei/EOS

Yrityksen johto osallistuu henkilökohtaisesti turvallisuuden kehittämiseen
Turvallisuusasioita käsitellään henkilöstön kanssa
Työntekijät voivat vaikuttaa turvallisuutta koskevaan päätöksentekoon
Yrityksen eri osastot/toimialat tekevät yhteistyötä turvallisuusasioissa
Yritysturvallisuuteen liittyvä kirjallinen riskikartoitus on tehty viimeisen kolmen vuoden aikana
Yrityksellä on toimintaohje poikkeustilanteita varten
Yritysturvallisuus on osa yrityksen a) vuotuista strategiasuunnittelua b) vuotuista budjetti- ja toimintasuunnittelua
Turvallisuus on osa yrityksen toiminta- tai laatujärjestelmää

5. LIIKETOIMINNAN JATKUVUUDEN HALLINTA

Tilannekuvaus: Yrityksen liiketoiminnan jatkuvuuden hallinta

Kyllä / Ei/ EOS

Yrityksen liiketoiminnan kannalta tärkeimmät toiminnot ja tiedot ovat määritelty
Yrityksen tärkeimmillä tiedoilla on varmuuskopiointi
Yrityksellä on kahdennetut palvelimet
Yrityksen tärkeimmät yhteistyökumppanit, ml. alihankkijat, tavarantoimittajat ovat tiedossa
Yrityksen tärkeimmät asiakkaat ovat tiedossa
Turvallisuusvaatimukset ovat osa kaikkia sopimuksia tarvittavassa laajuudessa
Yrityksellä on jatkuvuussuunnitelma (yritys on määritellyt toimenpiteet liiketoiminnan turvaamiseksi eri tilanteissa)

6. OMAISUUTEEN LIITTYVÄT RISKIT

Ovatko yrityksen omaisuuteen kohdistuvat turvallisuusriskit viimeisen kolmen vuoden aikana

lisääntyneet paljon
lisääntyneet jonkin verran
pysyneet ennallaan
vähentyneet paljon
vähentyneet jonkin verran

Tilannekuvaus: Yrityksen hallussa oleva asiakkaan omaisuus, tieto ja suojaustarpeet

Kyllä / Ei/ EOS

Yrityksellämme on hallussaan asiakkaiden omaisuutta
Yrityksellämme on hallussaan asiakkaiden tietoja
Asiakkaan edustaja on kartoittanut yrityksemme toiminnan riskejä
Asiakkaan edustaja on auditoinut yrityksemme toimintatapoja
Yhteistyösopimukseen on kirjattu toimintatavat asiakkaan omaisuuden / tietojen suojaamiseksi

a) Toteutuneet riskit /uhat

Onko yrityksenne omaisuuteen kohdistunut seuraavia rikoksia tai väärinkäytöksiä viimeisen kolmen vuoden aikana?

Kyllä / Ei/ EOS U/L

Murto toimi- tai tuotantotiloihin
Ilkivalta toimi- tai tuotantotiloihin
Ilkivalta yrityksen muuhun omaisuuteen
Työväline- tai laitevarkaus
Merkittävä hävikki

b) Riskienhallintakeinot:

Onko omaisuuden suojaamiseksi tehty seuraavia toimia?

Tuotanto- ja toimitilojen suojaus

Kyllä / Ei/EOS

Eriytetyt tuotanto-, toimisto – ja tuotekehitystilat
Murtohälytys
Kulunvalvonta
Videovalvonta
Vierailujen ohjeistus
Vartiointi
Henkilöstön koulutus
Valvontajärjestelmien säännöllinen toimivuustestaus
Varalaitteet keskeisten tuotantoprosessien turvaamiseksi

2. *Irtaimen omaisuuden suojaus*

Kyllä / Ei/EOS

Omaisuusrekisteri
Turvamerkintä
Kameravalvonta
Lukitusmekanismi (esim.pulttaus, vaijeri)
Säilytys erillisessä lukitussa tilassa tai kassakaapissa
Kuljetusohjeet

7. TURVALLISUUDEN KEHITTÄMINEN

Mitkä ovat tulevaisuuden painopisteet turvallisuuden kehittämisessä?/ Panostaako seuraaviin yritysturvallisuuden osa-alueisiin nykyistä enemmän/ saman verran kuin nykyisin/ Nykyistä vähemmän

Tietoturvallisuus
Henkilöturvallisuus
Avainhenkilöturvallisuus
Tuotantotilojen ja välineiden turvallisuus
Terrorismiin varautuminen
Muiden uhkien torjunta

Rikosriskeihin liittyvä tiedonsaanti viranomaisilta

Kyllä / Ei/EOS

Saako yrityksenne tietoa viranomaisilta yrityksiin kohdistuvista rikoksista ja rikosilmiöistä
Saako yrityksenne tietoa jostain muualta?
Tarvitseeko yrityksenne tietoa viranomaisilta?

Avoimet kysymykset:

Mitä asioita pidätte suurimpina esteinä yritysturvallisuudelle?

Mainitse tilanne / tilanteita, jossa turvallisuudessa oli puutteita / turvallisuusjärjestelyt pettivät?

Mitä yritysturvallisuuteen liittyviä uhkia pidätte sellaisina, joiden torjuntaan viranomaisten pitäisi erityisesti panostaa yhteistyössä yritysten kanssa?

Miten kauppakamari parhaiten tukisi yritystänne turvallisuuden parantamisessa?

Keskuskauppamari

Aleksanterinkatu 17, PL 1000

00101 Helsinki

puh. (09) 4242 6200

faksi (09) 650 303

keskuskauppamari@chamber.fi

